О. Матвійчук, А. Пірхал
А. Відуецький

ПТАХИ

Вінниччини

О. Матвійчук, А. Пірхал, А. Відуецький

ПТАХИ ВІННИЧЧИНИ

Видано за кошти обласного фонду
охорони навколишнього природного середовища

Вінниця
ТОВ Нілан-ЛТД
2017

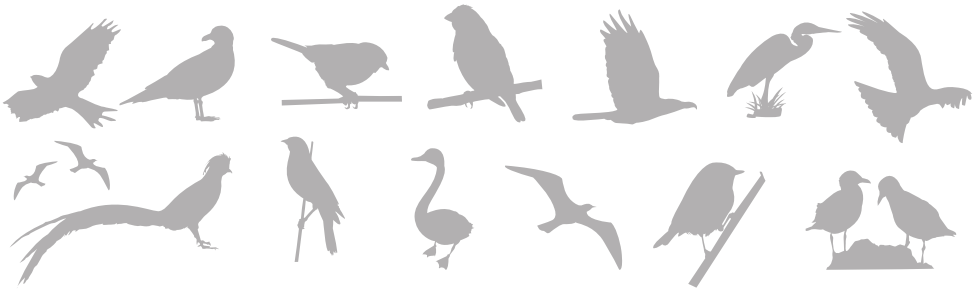

УДК 568.2(477.44)
ББК 28.693.35(4УКР-4ВІН)
М 33

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол №4 від 25 жовтня 2017р.)

За сприяння Вінницької обласної державної адміністрації, Вінницької обласної ради, департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації

Автори:

Матвійчук Олександр Анатолійович – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця)

Пірхал Андрій Борисович – біолог лабораторії особливо небезпечних інфекцій ДУ «Вінницький обласний лабораторний центр МОЗ України»

Відуецький Алєксандр Володимирович (Alexander V. Viduetsky) – кандидат медичних наук, орнітологічна лабораторія Корнелльського Університету, Нью-Йорк, США (The Cornell Lab of Ornithology, NY, USA)

Рецензенти: д.б.н., проф. **Черничко Й.І.**
д.б.н., проф. **Фурман Ю.М.**
к.б.н., с.н.с. **Бокотей А.А.**
Домашевський С.В.

Матвійчук О.А.

М 33 Птахи Вінниччини / О.А. Матвійчук, А.Б. Пірхал, А.В. Відуецький. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 328 с.

ISBN 978-966-924-582-3

Визначник охоплює 240 видів птахів, які нині реєструються, або були виявлені на території Вінницької області в минулому. Кожен із видів проілюстрований фотографіями, які демонструють характер оперення птахів у різні сезони року, особливості їх вбрання з огляду на вік та стать.

Крім того, видові нариси містять стислу інформацію про характерні риси птаха, які полегшують його видову ідентифікацію в польових умовах. Наведені відомості про характер перебування та поширення кожного виду птаха на теренах області, його відносну чисельність, раціон та охоронний статус.

Книга призначена для фахівців біології, екології, краєзнавців, натуралістів, викладачів вищої і середньої школи, студентів природничих факультетів. Буде цікава працівникам різних галузей народного господарства, які займаються питаннями раціонального природокористування та охорони природи.

УДК 568.2(477.44)
ББК 28.693.35(4УКР-4ВІН)

ISBN 978-966-924-582-3

© Матвійчук О.А., Пірхал А.Б., Відуецький А.В., 2017
© Департамент екології та
природних ресурсів Вінницької ОДА, 2017

ПЕРЕДМОВА

Куди б не пішла людина, вона завжди має нагоду зустріти птаха.

Птахи є найбільшим за кількістю видів класом хребетних тварин Вінниччини. Їхніх представників можна побачити в будь-якій місцевості. Одні полюбляють ліс, інші – поля та луки. Чимало й таких, котрі живуть поряд із нами – у селах, містечках та мегаполісах. Усі вони різні: за голосом, забарвленням, поведінкою та уподобаннями. Деякі птахи живляться виключно тваринами, інші – лише рослинами, але ще більше таких, що споживають і рослинну, і тваринну їжу.

Може здатися, що людство легко існуватиме без цих тварин. Однак доведено, що вони є невід'ємною частиною навколишнього середовища, відіграють важливу роль в багатьох процесах, що відбуваються в екосистемах.

Взаємини між людиною та птахами різноманітні, інколи ворожі, проте достеменно відомо, що птахи мають чимале значення для багатьох народів, відображаючись у мистецтві, релігії, фольклорі та масовій культурі.

Більшість людей, перш за все мешканці великих міст, рідко можуть спостерігати птахів у повсякденні, однак варто тільки виїхати на околиці населеного пункту, вони одразу привертають увагу не лише своєю зовнішністю, але й гучним та часто мелодійним співом.

Познайомити з розмаїттям видів птахів Вінниччини, навчити правильно їх визначати призначена ця книга. Ми щиро сподіваємося, що вона стане в нагоді не лише дослідникам і науковцям, а всім, хто хоче більше дізнатися про природу рідного краю та відкрити таємничий світ наших крилатих сусідів.

Автори висловлюють глибоку вдячність Й.І. Черничку, А.А. Бокотею, С.В. Домашевському та М.В. Скирпану за слушні зауваження й поради щодо змісту й підбору ілюстрацій для книги.

Щиро дякуємо за сприяння у виданні цього визначника Вінницькій обласній державній адміністрації, Вінницькій обласній раді та Департаменту екології та природних ресурсів Вінницької ОДА.

Також висловлюємо подяку професійним фотографам-анімалістам і аматорам з України й багатьох країн Євразійського та Американського континентів, які люб'язно погодилися надати авторські світлини для ілюстрації видових нарисів: Оксані Ралдугіній, Юрію Балагулі, Віталію Хусточкі, Сергію Домашевському, Roger Wasley, Gediminas Gražulevičius, Waldemar Wojdylak, Radovan Václav, Iain F.Leach, Solveig Schrøder, Allan Drewitt, Kevin Mayhew, Nis Lundmark Jensen, Jargal Lamjav, Roberto Villa, Pascal Bernardin, Andy Butler, Gavin Farnell, Nicholas Galea, Theüs van Kleffens, Tim Melling, Hans Norelius, Dalia Račkauskaitė, Michel Reyné, Bill Richmond, Annelies Schrasser.

ОРНІТОФАУНА ВІННИЧЧИНИ ТА УМОВИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

До цього видання включено 240 видів птахів, що становить близько 58% орнітофауни України. Більшість з них (218 видів) нині регулярно спостерігають по всій території області, для частини (13 видів) – відомі лише поодинокі випадки зальотів. Нарешті, представників деяких птахів (18 видів) не спостерігали на Вінниччині тривалий час, проте можливість їх появи на теренах області цілком ймовірна.

Структура населення птахів будь-якого регіону багато в чому визначається його природними умовами. Орнітофауна Вінницької області формувалась в умовах інтенсивного розвитку аграрного сектора господарювання. Внаслідок активної експлуатації упродовж кількох століть, ландшафтна структура регіону зазнала істотної трансформації – природні ландшафти були докорінно перетворені, майже повністю замінені на антропогенні. Первинно, у структурі природних ландшафтів центральної частини Правобережного Лісостепу домінували лісові та лучно-степові біотопи. Нині територія Вінницької області є поєднанням антропогенно-трансформованих лісостанів, відкритих біотопів (здебільшого сільгоспугідь) та водно-болотних ландшафтів.

Сучасні дендроландшафти області представлені переважно молодими, штучно насадженими лісостанами, лісонасадженнями на схилах ярів, у надзаплавних терасах річок, полезахисними лісосмугами, зеленими зонами, які прилягають, або інтегровані, до структури населених пунктів. Процеси постійного омолодження деревостанів, зумовленого активним вирубуванням старих кварталів лісів, залучення їх до активної рекреації позбавили багатьох птахів зручних гніздових біотопів.

У структурі відкритих ландшафтів наразі домінують орні землі з монокультурою, які займають частково території розораних лучно-степових біотопів, частково землі під зведеними лісами, а частково – штучно осушені, а згодом розорані заплави річок. Луки та пасовища із лучною трав'яною рослинністю нині збереглись лише в долинах деяких річок, на схилах пагорбів, які не є зручними для рільництва, а також у місцевостях з неглибоким заляганням гранітів Українського кристалічного щита. Домінування великих розораних площ з посівами культурних рослин істотно знижують видове різноманіття птахів. Насамперед, орні земні не задовольняють потреби більшості видів птахів, як гніздові стації. Крім того, активна боротьба з шкідниками сільгоспкультур – здебільшого безхребетними тваринами та дрібними ссавцями – підриває трофічний потенціал біотопу, який використовують не лише види, що живуть безпосередньо у відкритому ландшафті, але й птахи, які гніздяться у прилеглих лісах.

Гідрологічна мережа Вінниччини також зазнала істотного втручання людини, внаслідок чого подекуди докорінно змінились основні гідрологічні параметри водотоків. У заплавах усіх річок області були утворені ставки, а на найбільших – водосховища. Внаслідок цього на Вінниччині наразі сформована потужна мережа непротічних водойм, переважно з мулистим дном та берегами, багата навколоводною рослинністю, що створює сприятливі умови для гніздування водно-болотних видів птахів. Залучення великих площ акваторій водосховищ на р. Дністер, Південний Буг, Сіб для потреб енергетики визначає специфіку їхнього термічного режиму і призводить до того, що в зимовий період тут відсутній крижаний покрив, а підвищена температура води спри-

яє активному розвитку дрібних гідробіонтів. Це створює передумови для формування зимувальних скупчень багатьох водоплавних та навколоводних птахів, які не властиві для природних водотоків регіону. Разом з тим, докорінна зміна гідрологічного режиму водойм, прибережних біотопів, їх рослинності спричинює зміну видового складу птахів, які тут живуть, при цьому деякі види зникають взагалі.

Нарешті, збільшення площ населених пунктів подекуди кардинально змінює видовий склад птахів, які займали цю територію раніше. Зведення природних ландшафтів тягне за собою зникнення стенобіонтних видів, натомість деякі інші успішно освоюють міське середовище, вдало використовуючи будівлі для гніздування, доступні джерела їжі (смітники, синантропних тварин тощо), своєрідний мікроклімат, рослинність тощо. З розширенням площ населених пунктів на Вінниччині пов'язана поява цілої низки видів, які ніколи не траплялися й нині не трапляються в природних біотопах області.

Таким чином, у межах Вінницької області наразі сформувалась (і процес триває) своєрідна орнітофауна, кожен компонент якої відзначається специфікою зв'язків із територією – як трофічних, так і топічних.

З огляду на характер перебування птахів у межах Вінницької області, її орнітофауна була поділена на кілька категорій. Так, **осілими** ми вважали тих птахів (44 види), які упродовж цілого року трапляються в межах області, здійснюючи лише кочівлі на невеликі відстані, нерідко при цьому змінюючи біотопи.

До **гніздових та перелітних птахів** віднесені ті види, для яких були достовірно встановлені факти гніздування на Вінниччині, і які по завершенні репродуктивного періоду здійснювали перельоти до місць зимівлі (108 видів).

Для низки птахів (15 видів) територія області є місцем регулярних або епізодичних зимівель, тоді як гніздяться вони на інших, почасти доволі віддалених територіях – північ та схід континенту тощо. Таких птахів було віднесено до категорії **зимуючих**.

Тих птахів, яких можна побачити на Вінниччині лише під час сезонних міграцій відносять до **пролітних** (42 види). Ці види трапляються на теренах області восени та (або) навесні, під час перельотів з гніздової частини ареалу до зимової (або навпаки).

Нарешті ще 30 видів трапляються на Вінниччині нерегулярно – **залітні** птахи. Достовірно відомі лише поодинокі факти їх перебування в межах області, оскільки її територія не входить до ареалу цих птахів.

Зрозуміло, що подібний поділ є доволі умовним, оскільки птахи активно реагують на зміни умов навколишнього середовища і, використовуючи їх, можуть доволі швидко змінювати межі ареалів. Так, по 17 видів птахів, які раніше використовували територію Вінниччини лише для гніздування або сезонних міграцій, дедалі частіше зимують у її межах. Насамперед це стосується водоплавних та навколоводних птахів, які формують зимувальні скупчення в акваторіях річок та водосховищ, на яких взимку ніколи не формується крижаний покрив.

Є також 5 видів птахів, які регулярно трапляються на території Вінниччини під час сезонних міграцій, проте неодноразово траплялись на її теренах у репродуктивний період. Хоча факт гніздування такого птаха й не підтверджений, проте можна припускати таку можливість.

СТРУКТУРА ВИЗНАЧНИКА

Видові нариси у цьому виданні мають уніфіковану структуру. Рубрики у них, загалом, покликані дати загальну оцінку статусу виду, характеру його поширення, топічних та трофічних зв'язків, а також перелік найважливіших ознак, переважно морфологічних, що дозволять дистанційно ідентифікувати видову приналежність птаха в польових умовах.

Систематичне положення, порядок розташування видів та українська номенклатура наведені згідно з виданням Г.В. Фесенка та А.А. Бокотея (2007).

Наприкінці книги наведені алфавітні покажчики наукових назв птахів українською, латинською, англійською та російською мовами.

Нариси містять деякі умовні скорочення, якими позначені, зокрема, розміри тіла птахів: ДТ – довжина тіла від кінця дзьоба до кінця хвоста; РК – розмах крил між найдовшими маховими перами; М – маса тіла. Зауважимо, що усі згадані параметри тіла одного виду можуть змінюватись, подекуди у досить широкому діапазоні, залежно від статі, віку, сезону року, а відтак стадії життєвого циклу, рівня кормової бази тощо.

У рубриці «Визначення» ми не наводили загальний опис забарвлення оперення птахів, оскільки це проілюстровано світлинами, натомість звертали увагу лише на притаманні виду морфологічні ознаки, насамперед на ті з них, які дозволяють відрізнити птахів саме цього виду від подібних. Загалом, при ідентифікації видів птахів необхідно звертати увагу на комплекс ознак, а не лише на окремі риси.

Тут же наведені окремі ознаки, які дозволяють відрізнити дорослих особин від молодих, або визначити стать птаха, у випадку якщо статевий диморфізм знаходить свій прояв у забарвленні або інших рисах.

Чимало птахів упродовж року можуть мати різні варіанти вбрання: весняне шлюбне, зимове тощо. Нерідко це істотно ускладнює процес визначення виду. Ми намагались вказувати найхарактерніші риси різних сезонних варіантів вбрання птахів для осілих видів, для гніздових та перелітних наводили шлюбний варіант, для решти – той варіант оперення, у якому птах найчастіше перебуває на теренах Вінниччини.

Варто також зважати на той факт, що за різних умов освітлення відтінки та кольори оперення можуть помітно спотворюватись і не повністю відповідати зображеним на світлинах. Особливо це помітно тоді, коли птах освітлений ранковим або вечірнім сонцем, коли доводиться спостерігати птахів у контровому (проти сонця) світлі.

Необхідно зауважити, що є такі види птахів, встановити видову приналежність яких, при візуальному контакті на дистанції практично неможливо. Це стосується, насамперед, горобцеподібних птахів родини *Alaudidae*, а також представників родів *Anthus, Locustella, Acrocephalus, Sylvia, Phylloscopus*. Тому ми наполегливо рекомендуємо паралельно із визначником використовувати аудіо записи голосів птахів, що істотно полегшить спостереження і зробить їх результати значно достовірнішими.

Ми свідомо включили до цього видання лише ті види птахів, про знахідки яких на Вінниччині в минулому або ж нині є достовірні документальні свідчення. Ми усвідомлюємо, що спостережники можуть зустріти нові для фауни області види, чиї світ-

лини та описи відсутні у цьому виданні. Тому, у випадку, якщо помічений птах за однією або кількома ознаками не відповідає жодному із наведених у визначнику видів, необхідно якнайповніше занотувати інформацію про особливості форми його тіла, забарвлення, поведінку, голос, приблизні розміри, біотоп, де він був відмічений. За можливості варто сфотографувати птаха, щоб згодом спробувати ідентифікувати його, скориставшись одним із визначників орнітофауни більшого регіону: України, Європи, світу тощо.

У рубриці «Поширення» вказані ті території області, де перебування птаха є найімовірнішим. У випадках, коли відомо лише про окремі факти зустрічі певного виду, ми навмисно не звужували відомості про місце його фіксації до окремих населених пунктів, чи районів. Адже цілком можливими є знахідки птаха у подібних стаціях усієї Вінниччини. Насамперед, це стосується мігруючих та залітних видів.

Рубрика «Характер перебування» дає уявлення про відносну чисельність та категорії птахів за статусом використання ними території станом на початок XXI століття. Природно, з часом характер перебування окремих видів на певних територіях може змінюватись услід за трансформацією ландшафтів.

За невеликим виключенням, різні види птахів тяжіють до певних типів території, кожен з яких є сукупністю орографічних, гідрологічних, мікрокліматичних умов, з різним складом флори та фауни. Специфічні для кожного виду місцевості описані у рубриці «Біотоп». Необхідно зауважити, що окремі птахи можуть в різні сезони року використовувати різні типи біотопів. Наприклад, гніздитися на узліссі, а в позагніздовий період кочувати у відкритих ландшафтах, у пошуках поживи у вигляді насіння бур'янів тощо.

Загальні відомості про спектр основних кормів птаха упродовж різних сезонів року наведені у рубриці «Раціон». Певною мірою це може допомогти при визначенні виду.

У зазначенні охоронного статусу також використані умовні скорочення:

БК – Бернська конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (1979р.). Поруч вказаний додаток, до якого включено той чи інший вид птаха – дод. III – види, які підлягають охороні та дод. II – види, які підлягають особливій охороні;

ЧКУ – Червона книга України (редакція 2009р.). Птахи Вінниччини, які включені до Червоної книги і згадані на сторінках цього видання належать до трьох категорій – зникаючі, вразливі та рідкісні;

AEWA – вид включено до тексту **Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995р.);**

IUCN – Червоний список Міжнародного союзу охорони природи. Види, включені до нього також належать до різних категорій, які наведено у тексті в дужках:

EN (Endangered) – під критичною загрозою;

VU (Vulnerable) – уразливий;

NT (Near Threatened) – близький до загрозливого стану;

LC (Least Concern) – під невеликою загрозою.

ГАГАРА ЧЕРВОНОШИЯ

Gavia stellata (Pontoppidan, 1763)

Розміри тіла: ДТ=53-69см, РК=91-116см, М=1,0-2,3кг.

Визначення: посадка на воді низька – більша частина тулуба знаходиться під її поверхнею. Голова відносно маленька, дзьоб порівняно короткий та загострений. У позашлюбному вбранні від чорношийої гагари відрізняється вузькою сірою смугою вздовж задньої частини шиї, сірим забарвленням верху тіла, піддзьобком, на кінці дещо загнутим догори. У шлюбному вбранні на горлі та передній поверхні шиї цегляно-червона пляма.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; востаннє на Вінниччині реєстрували на початку XX століття.

Характер перебування: рідкісний залітний вид.

Біотоп: може траплятись на різних водоймах Вінниччини.

Раціон: включає переважно рибу, менше – водних м'якунів, членистоногих (ракоподібних та комах), ікру риб. Навесні у невеликій кількості споживає водні рослини.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © David Karnå

ГАГАРА ЧОРНОШИЯ

Gavia arctica (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=58-75см, РК=100-130см, М=2,0-3,3кг.

Визначення: упізнається за низькою посадкою на воді. У позашлюбному забарвленні від червоношийої гагари відрізняється темнішим, майже чорним, верхом тіла, темнішим та більшим дзьобом, опуклим лобом. У шлюбному вбранні голова та задня частина шиї сірі, на горлі характерна чорна трапецієподібна пляма; плечі, спина, поперек та надхвістя майже чорні; на плечах широкі білі поперечні смуги.

Поширення: характерні біотопи усієї території області.

Характер перебування: нечисленний пролітний, зрідка зимуючий вид.

Біотоп: під час міграцій – різні типи водойм, взимку – вільні від криги акваторії.

Раціон: харчується переважно рибою, але може споживати й інших гідробіонтів: дрібних ракоподібних, комах та їхніх личинок, м'якунів.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

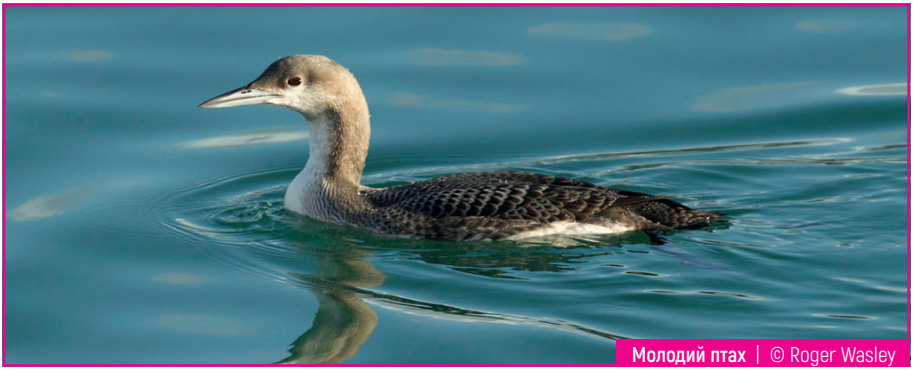

Молодий птах | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © Mikelane45.

ПІРНИКОЗА МАЛА

Podiceps ruficollis (Pallas, 1764)

Розміри тіла: ДТ=23-29см, РК=36-45см, М=1,2-2,5кг.

Визначення: найменша з пірникіз; у позашлюбному вбранні верх голови, вузька смужка на задній частині шиї та верх тулуба майже чорні; надхвістя та горло брудно-білі, шия, груди та боки тіла світло-бурі; при основі дзьоба бліда пляма, райдужна оболонка ока чорна; у шлюбному вбранні відрізняється контрастною жовтою плямою при основі чорного дзьоба, темно-рудою плямою на горлі, боках шиї та покривних перах вух.

Поширення: під час міграцій трапляється на всій території області; у невеликій кількості зимує на вільних від криги ділянках р. Дністер та р. Південний Буг; виявлені поодинокі випадки гніздування на ставках Літинського і Тульчинського районів.

Характер перебування: рідкісний гніздовий, нечисленний перелітний та зимуючий вид.

Біотоп: будь-які типи водойм області з багатою навколоводною рослинністю.

Раціон: переважно гідробіонти: комахи та їхні личинки, ракоподібні, дрібні м'якуни, дрібна риба, водні рослини.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © Roger Wasley

ПІРНИКОЗА ЧОРНОШИЯ

Podiceps nigricollis Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=28-34см, РК=51-65см, М=0,25-0,4кг.

Визначення: у шлюбному вбранні відрізняється золотисто-жовтими видовженими пір'їнами позаду очей, чорною головою, шиєю та верхом тулуба, боки тіла іржаво-бурі. У позашлюбний період, на відміну від червоношийої пірникози, щоки темно-сірі. В усі сезони райдужна оболонка ока червона, наддзьобок дещо увігнутий, через що дзьоб здається задертим догори.

Поширення: під час весняних і осінніх міграцій може траплятись на водоймах усієї області.

Характер перебування: нечисленний пролітний та гніздовий вид.

Біотоп: різнотипні водойми з багатою вищою водною рослинністю.

Раціон: подібно до решти пірникіз включає переважно безхребетних гідробіонтів: комах на різних стадіях розвитку, ракоподібних, м'якунів, рідше – личинок земноводних, дрібну рибу та водні рослини.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Alexander Viduetsky

Птах у шлюбному вбранні | © Alexander Viduetsky

ПІРНИКОЗА СІРОЩОКА

Podiceps grisegena (Boddaert, 1783)

Розміри тіла: ДТ=40-50см, РК=72-85см, М=0,5-0,9кг.

Визначення: від пірникози великої у шлюбний період відрізняється іржаво-рудим забарвленням грудей і передньої частини шиї та сірою плямою на горлі, щоках та покривних перах вух. В усі сезони райдужна оболонка ока чорна, дзьоб при основі жовтий, а в напрямку до вершини чорніє. Дорослі у позашлюбному вбранні відрізняються від пірникози великої темним широким кільцем на шиї та світло-сірими щоками, молоді – рудим забарвленням на шиї та грудях.

Поширення: під час міграцій птахи були помічені на водоймах Барського, Вінницького, Могилів-Подільського, Тростянецького та Хмільницького районів; відмічений у репродуктивний період на ставку поблизу с. Баланівка Бершадського району; можливі зимівлі на незамерзаючих водоймах.

Характер перебування: рідкісний пролітний та ймовірно гніздовий вид.

Біотоп: у гніздовий період – водойми з багатою навколоводною рослинністю, під час міграцій – будь-які типи водойм.

Раціон: у гніздовий період – здебільшого дрібна риба, земноводні, великі безхребетні – м'якуни, комахи (бабки, клопи, жуки) та їхні личинки, у невеликій кількості – рослини. Взимку в раціоні домінує дрібна риба та ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Iain F. Leach

Птах у шлюбному вбранні | © Mikelane45

ПІРНИКОЗА ВЕЛИКА

Podiceps cristatus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=46-51см, РК=59-73см, М=0,9-1,4кг.

Визначення: від пірникози сірощокої у шлюбний період відрізняється чорними подовженими пір'їнами на тім'і у вигляді «ріжок» та яскравим чорно-рудим «комірцем»; у позашлюбний період – білим забарвленням передньої частини шиї та білими щоками. В усі сезони райдужна оболонка ока червона, дзьоб – темно-рожевий. Молоді особини відрізняються від молодих сірощоких пірникіз білим забарвленням шиї та грудей.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний, нечисленний зимуючий вид.

Біотоп: гніздиться на річках, ставках та водосховищах з багатою водною рослинністю; під час зимівель у невеликій кількості трапляються на вільних від криги акваторіях річок та водосховищ; під час міграцій – на будь-яких водоймах.

Раціон: дорослих особин включає переважно рибу і менше земноводних, комах, м'якунів, ракоподібних, рідше – рослини. Пташенят вигодовує переважно комахами на різних стадіях розвитку.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © Олександр Матвійчук

ПЕЛІКАН РОЖЕВИЙ

Pelecanus onocrotalus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=140-175см, РК=245-310см, М=до 12кг.

Визначення: від кучерявого пелікана відрізняється рожевим забарвленням шкіри навколо ока, жовтим піддзьобком, рожевими ногами, рожевим полиском оперення у дорослих особин та темними маховими перами, помітними у польоті. У молодих особин, на відміну від кучерявого пелікана, сіро-коричневе забарвлення верху крил.

Поширення: можливі зальоти на всій території області – з кінця XX століття вид тричі спостерігали на Вінниччині у Липовецькому, Тростянецькому та Чечельницькому районах.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: будь-які водойми та прилеглі стації.

Раціон: переважно риба, рідше – ракоподібні.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Віталій Хусточка

Молодий птах | © Ivanka Blazkova

БАКЛАН ВЕЛИКИЙ

Phalacrocorax carbo (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=77-100см, РК=121-160см, М=1,6-3кг.

Визначення: посадка на воді низька – більша частина тулуба знаходиться під її поверхнею. Стоячи на землі, або сидячи на гілках дерев та кущів, тримає тіло майже вертикально; часто сушить оперення, розправивши крила. На відміну від гагар кінець дзьоба зігнутий донизу. У дорослих особин тіло чорне, біля ніг, на щоках та горлі білі плями, в основі дзьоба – гола яскраво-жовта шкіра. У молодих особин низ тулуба, підхвістя та передня частина шиї – світлі.

Поширення: може траплятися на всій території області де є водойми.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний і нечисленний зимуючий вид.

Біотоп: у репродуктивний період тяжіє до водойм із затопленими вербняками, де може влаштовувати гніздові колонії; у решту сезонів року трапляється в акваторіях водойм багатих на рибу. У невеликій кількості зимує на вільних від криги водоймах області.

Раціон: риба.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Gediminas Gražulevičius

БУГАЙ

Botaurus stellaris (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=69-81см, РК=100-135см, М=0,8-1,8кг.

Визначення: від інших чапель відрізняється вохристо-жовтим опереннням зі строкатим малюнком з чорних поздовжніх та поперечних рисок, від бугайчика – помітно більшими розмірами тіла. Часто стоїть вертикально у заростях очерету з піднятою головою і спрямованим догори дзьобом. В репродуктивний період частіше ідентифікується за характерним низьким голосом «іп-пуумб».

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: прибережні зарості очерету та рогозу різнотипних водойм, переважно стоячих, або слабкопротічних.

Раціон: здебільшого риба, земноводні та їхні личинки, безхребетні на різних стадіях розвитку: черви, водні комахи, ймовірно дрібні ссавці.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

© Gediminas Gražulevičius

БУГАЙЧИК

Ixobrychus minutus (Linnaeus, 1766)

Розміри тіла: ДТ=33-38см, РК=49-58см, М=0,4-0,7кг.

Визначення: найдрібніша із чапель Вінниччини. Часто стоїть вертикально, чіпляючись за стебла очерету пальцями ніг. У шлюбному оперенні самець має чорні верх голови, спину, надхвістя, плечові, стернові та махові пера. Решта забарвлення жовтувато-вохристе. У самиці від горла й до черева простягаються темні риски, покривні пера верху тіла з білою облямівкою. У польоті на верхній площині крил яскраві брудно-білі (у самців) або світло-вохристі (у самиць) плями. Молоді подібні до самиць.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: різнотипні, переважно стоячі та слабкопротічні, водойми з густими заростями очерету та рогозу.

Раціон: дрібна риба, земноводні та їхні личинки, різноманітні членистоногі, черви та м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Олександр Матвійчук

Самець | © Юрій Балагула

КВАК

Nycticorax nycticorax (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=58-65см, РК=95-115см, М=0,5-0,75кг.

Визначення: у дорослих птахів забарвлення контрастне: верх голови, плечі та спина чорні з полиском, низ тіла брудно-білий, решта забарвлення – сірувате; ноги червоні. На потилиці кілька довгих пір'їн. Молоді птахи строкаті: коричневі пера верху тіла й крил мають білі верхівкові плями, груди світлі, вохристі з темними поздовжніми рисками, ноги зелені.

Поширення: відповідні біотопи різних районів Вінниччини.

Характер перебування: нечисленний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: густі зарості дерев та чагарників на узбережжях різних водойм, переважно тих, що мало відвідує людина.

Раціон: основу формують риба та земноводні, можуть споживати також дрібних ссавців, дорослих жуків та їхніх личинок, червів, у невеликій кількості – насіння деяких водних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Alexander Viduetsky

Дорослий птах | © Alexander Viduetsky

ЧЕПУРА ВЕЛИКА

Egretta alba (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=85-102см, РК=140-170см, М=0,8-1,6кг.

Визначення: в усі сезони року оперення біле. У позагніздовий період у дорослих особин дзьоб повністю жовтий, неоперена ділянка шкіри при його основі – темно-оливкова; ноги, у тому числі пальці, – темні. В гніздовий період дзьоб чорний, шкіра при його основі – жовта. На грудях та спині є подовжені білі пера (еґретки).

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний, нечисленний зимуючий вид.

Біотоп: різнотипні водойми та прилеглі відкриті біотопи. У репродуктивний період тяжіє до водойм з потужними очеретяно-рогозовими заростями, де формує гніздові колонії. У решту сезонів року – узбережжя водойм, прибережні відмілини, нерідко агроландшафти, де полює на дрібних ссавців та земноводних. Може зимувати на позбавлених криги акваторіях річок та водосховищ області.

Раціон: переважно риба, водні та наземні комахи і їхні личинки, дрібні ссавці, зрідка птахи та пташенята.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

ЧЕПУРА МАЛА

Egretta garzetta (Linnaeus, 1766)

Розміри тіла: ДТ=55-65см, РК=88-106см, М=0,35-0,55кг.

Визначення: за забарвленням подібна до великої чепури, але помітно менша за розмірами. На відміну від останньої, пальці ніг жовті, дзьоб в усі сезони року темний. У шлюбному вбранні є значно подовжені пера на грудях та спині – еґретки.

Поширення: може траплятись у водно-болотних комплексах усієї території області. Гніздування виявлене лише у Барському та Літинському районах.

Характер перебування: рідкісний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: різноманітні водойми, переважно слабкопротічні та стоячі. У репродуктивний період трапляється на водоймах, де є потужні очеретяно-рогозові масиви та зарості чагарників. Тут птахи формують гніздові колонії. Під час міграцій та кочівель може траплятись на узбережжях та мілководдях різних водойм.

Раціон: переважно дрібна риба, земноводні, різноманітні водні та інші комахи на різних стадіях розвитку.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Roger Wasley

ЧАПЛЯ СІРА

Ardea cinerea Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=84-102см, РК=150-175см, М=1,0-2,0кг.

Визначення: при ідентифікації звертати увагу на загальний сіруватий тон забарвлення та розміри. У дорослих особин лоб та тім'я білі, боки шиї світло-сірі з рудуватим нальотом, плечі – чорні. У молодих верх голови темно-сірий, дзьоб зеленкувато-оливковий, наддзьобок – темніший.

Поширення: вся територія області, взимку – акваторії незамерзаючих водойм.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний, нечисленний зимуючий вид.

Біотоп: найрізноманітніші водойми та суміжні відкриті ландшафти. Гніздові колонії може влаштовувати як на заломах очерету, так і на прибережних деревах, чагарниках або в лісах, на значній відстані від водойми. Під час кочівель та міграцій може полювати на дрібних ссавців, земноводних, плазунів або комах в агроландшафтах.

Раціон: тваринна їжа, до складу якої входять водні та наземні комахи і їхні личинки, невелика риба, земноводні на різних стадіях розвитку, дрібні плазуни, гризуни.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

ЧАПЛЯ РУДА

Ardea purpurea Linnaeus, 1766

Розміри тіла: ДТ=70-90см, РК=110-145см, М=0,7-1,2кг.

Визначення: дорослі особини відрізняються від сірої чаплі більшою кількістю рудих тонів у забарвленні, довшим та тоншим дзьобом, відсутністю чорного у забарвленні плечей, чорним лобом та тім'ям. Забарвлення верху тіла молодих строкате, рудувато-чорне, дзьоб темніший.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: узбережжя та мілководдя різнотипних, переважно стоячих і слабкопротічних, водойм. Гніздові колонії влаштовує на заломах очерету. Під час міграцій може траплятись на всіх водоймах області.

Раціон: дрібна риба та земноводні. Нерідко полює на плазунів (переважно ящірок), водних та наземних комах на різних стадіях їхнього метаморфозу, рідше – на дрібних ссавців (гризунів).

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

КОСАР

Platalea leucorodia Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=80-93см, РК=115-135см, М=0,53-0,77кг.

Визначення: за обрисами та білим забарвленням подібний до чепури великої, але дорослі особини відрізняються від останньої сплощеним і розширеним на кінці дзьобом з жовтою облямівкою, жовтим опереннням грудей і подовжених пір'їн на потилиці, жовтим підборіддям. Дзьоб молодих рожевий, забарвлення суцільно біле, за виключенням темних кінчиків махових пер.

Поширення: зафіксовані рідкісні, поодинокі зальоти в межі області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: водно-болотні ландшафти, з низьким рівнем пресингу з боку людини.

Раціон: личинки водних комах, дрібні земноводні та пуголовки, м'якуни, дрібна риба, водні рослини.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

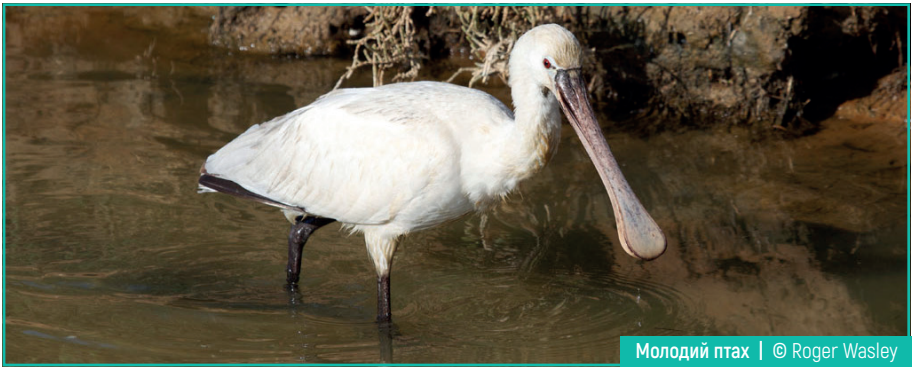

Молодий птах | © Roger Wasley

ЛЕЛЕКА БІЛИЙ

Ciconia ciconia (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=95-115см, РК=180-218см, М=2,7-4,4кг.

Визначення: забарвлення контрастне – біло-чорне з домінуванням білого кольору. Чорні махові пера та надхвістя. У дорослих ноги та дзьоб червоні, у молодих птахів дзьоб чорний, що з віком починає червоніти від основи.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: гніздиться виключно в антропогенному ландшафті – на дахах будівель, водонапірних веж, опорах ліній електромереж, у кронах великих дерев. Живиться в долинах різноманітних водойм, заболочених землях, на полях та пасовищах. Під час міграцій трапляється всюди, за виключенням лісів.

Раціон: тваринна їжа. Споживає комах, м'якунів, червів, рибу, земноводних та плазунів, дрібних гризунів, відомі випадки поїдання пташенят і дрібних дорослих птахів. Є відомості про включення до раціону рослинної їжі.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

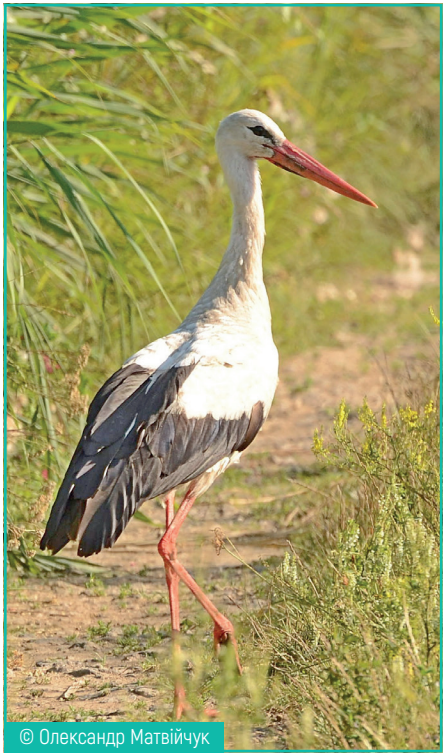

© Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

ЛЕЛЕКА ЧОРНИЙ

Ciconia nigra (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=90-105см, РК=173-205см, М – до 3кг.

Визначення: на відміну від білого лелеки загальний тон забарвлення – чорний з зеленкуватим металічним полиском. Білими залишаються низ тулуба, підхвістя та фрагменти споду крил в ділянці плечей. У дорослих лелек ноги, дзьоб та голі ділянки шкіри навколо очей – червоні, а у молодих особин – сірувато-оливкові.

Поширення: під час міграцій може траплятись по усій території Вінниччини, в гніздовий період траплявся у центральних, західних та південних районах області, поряд з великими лісовими масивами, що дає підстави припускати його гніздування.

Характер перебування: рідкісний пролітний, ймовірно гніздовий вид.

Біотоп: гніздовий – старі, заболочені й мало відвідувані людиною ліси, заболочені заплави річок поблизу лісових масивів; під час міграцій трапляється здебільшого поодинці, або невеликими групами, інколи разом з білими лелеками у різних відкритих ландшафтах, хоча явно тяжіє до водойм.

Раціон: водні та наземні комахи, дрібна риба, земноводні та плазуни, рідше – дрібні ссавці та пташенята.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

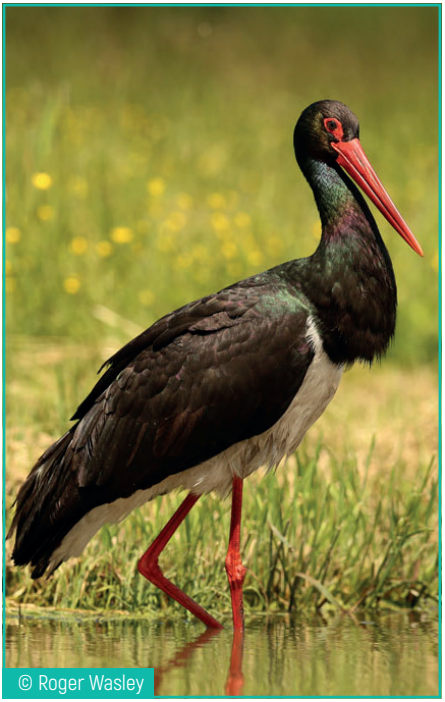

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

ГУСКА СІРА

Anser anser (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=74-90см, РК=147-180см, М=2,5-6,0кг.

Визначення: від білолобої гуски доросла особина відрізняється темним опереннням на лобі та ділянці навколо основи дзьоба; від гуменника – світлим опереннням верхньої площини крила за виключенням спини та махових пер, контрастним сіро-чорним забарвленням споду крил, масивнішим і темнішим дзьобом, світлішими рожевими ногами.

Поширення: під час міграцій – вся територія області; достовірно виявлене гніздування на водоймах Барського та Літинського районів; поодинокі особини, або невеликі групи спорадично зимують на вільних від криги акваторіях області.

Характер перебування: звичайний пролітний, нечисленний гніздовий та рідкісний зимуючий вид.

Біотоп: переважно великі водойми з повільною течією, або без неї, з багатою навколоводною рослинністю і низьким антропогенним пресингом. У вечірні та ранкові години можуть живитись на полях пагонами культурних злаків.

Раціон: зелені частини, плоди та насіння водних, лучних або культурних зернових рослин.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

© Solveig Schrøder

ГУСКА БІЛОЛОБА

Anser albifrons (Scopoli, 1769)

Розміри тіла: ДТ=64-78см, РК=130-165см, М=1,4-3,3кг.

Визначення: від сірої гуски дорослі особини відрізняються білим оперенням на лобі та довкола основи дзьоба, меншою та круглішою головою, коротшим та світлішим дзьобом, темнішими, жовто-гарячими ногами. У молодих особин кінець дзьоба чорний, чорна поперечна строкатість на череві відсутня.

Поширення: під час весняної, рідше осінньої міграцій, може траплятись на різноманітних водоймах області, наразі достовірно відомий один факт зимівлі на р. Дністер.

Характер перебування: нечисленний пролітний і надзвичайно рідкісний зимуючий вид.

Біотоп: в міграційний період тяжіє до великих водойм з багатою навколоводною рослинністю і низьким рівнем антропогенного пресингу, полів з посівами злакових культур, на зимівлі – позбавлених криги великих акваторій.

Раціон: переважно зелені частини трав'яних рослин, у тому числі й культурні злаки, зерна вівса, пшениці, гороху, насіння та пагони лучних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

© Dennis Jacobsen

© Stuartan

© Roger Wasley

ЛЕБІДЬ-ШИПУН

Cygnus olor (Gmelin, 1789)

Розміри тіла: ДТ=140-160см, РК=200-240см, М=8,0-12,5кг.

Визначення: у дорослих особин на відміну від дорослих лебедів-кликунів наддзьобок по всій довжині червоний, у його основі чорна ділянка голої шкіри, що над дзьобом утворює шишкоподібний наріст. У молодих шипунів весь дзьоб темно-сірий, лоб помітно окреслений.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий, перелітний та зимуючий вид.

Біотоп: під час міграцій може траплятись на будь яких водоймах області; взимку може у великій кількості (до кількох сотень особин) траплятись на незамерзаючих акваторіях; гніздиться на стоячих та слабкопротічних водоймах з багатою прибережною рослинністю.

Раціон: зелені частини, корені та кореневища підводних рослин, у невеликій кількості – дрібні гідробіонти.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

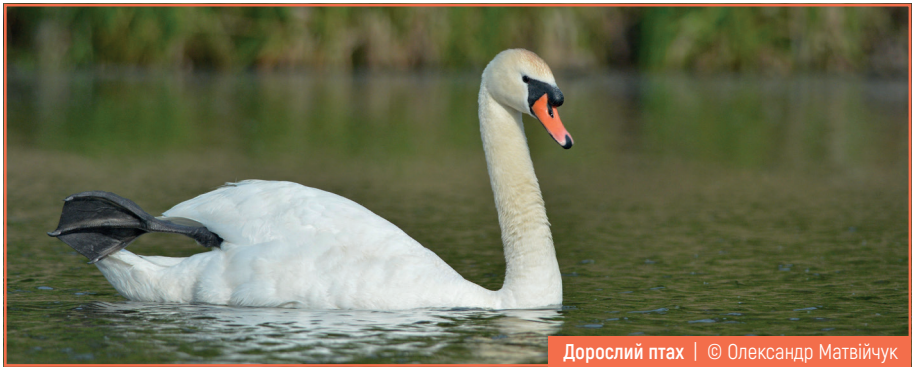

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молоді птахи | © Олександр Матвійчук

ЛЕБІДЬ-КЛИКУН

Cygnus cygnus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=140-160см, РК=205-243см, М=7,0-12,5кг.

Визначення: від лебедя-шипуна дорослі особини відрізняються жовтим забарвленням основи наддзьобка, що по його нижньому краю заходить за ніздрю та відсутністю чорної голої шкіри в основі дзьоба. Молоді лебеді-кликуни відрізняються від дорослих особин сірим забарвленням оперення; від молодих лебедів-шипунів – світло-жовтою основою наддзьобка.

Поширення: під час міграцій трапляються на водоймах усієї області.

Характер перебування: нечисленний пролітний та зимуючий вид.

Біотоп: під час прольоту може траплятись на різнотипних водоймах, проте віддає перевагу тим з них, що мають великі площі мілководь та не зазнають помітного антропогенного тиску; взимку трапляються на вільних від криги ділянках водосховищ або в затоках р. Дністер з уповільненою течією.

Раціон: дорослих особин складають переважно зелені частини підводних рослин, менше – водні безхребетні тварини; у раціоні пташенят частка останніх більша.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

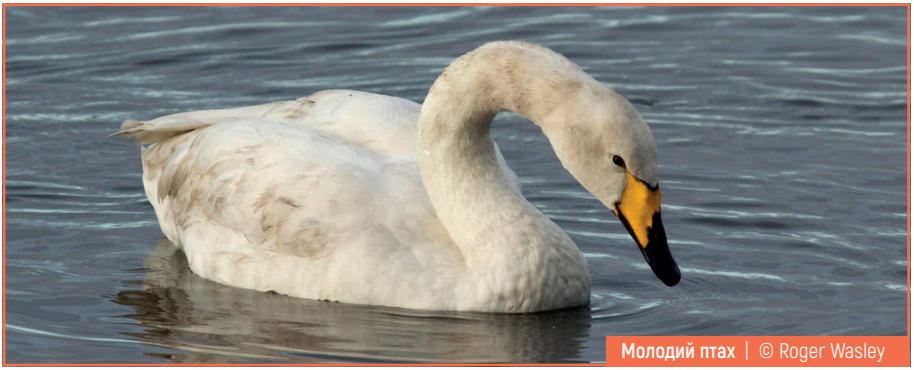

Молодий птах | © Roger Wasley

ОГАР

Tadorna ferruginea (Pallas, 1764)

Розміри тіла: ДТ=58-70см, РК=110-145см, М=1,0-1,6кг.

Визначення: легко впізнається за забарвленням. У дорослих самців, на відміну від самиць та молодих особин на шиї є чорне кільце, у самиць – пір'я на ділянці навколо дзьоба та позаду очей біле.

Поширення: надзвичайно рідкісний залітний птах на теренах Вінниччини – наразі достовірно відомо лише про одну його зустріч.

Біотоп: будь-які типи водойм.

Характер перебування: залітний вид.

Раціон: включає корми як рослинного так і тваринного походження. Живиться у воді та на суходолі. Споживає молоді пагони трав'яних рослин, зелені частини культурних злаків та їх насіння; тваринний компонент включає комах, їхніх личинок та ракоподібних.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

КРИЖЕНЬ

Anas platyrhynchos Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=49-63см, РК=90-104см, М=1-1,7кг.

Визначення: одна з найбільших качок. Від інших відрізняється синім «дзеркальцем» на крилі, утвореним другорядними маховими перами, самці – блискучою зеленою головою, з тонким білим кільцем на шиї. Дзьоб жовтий, ноги помаранчеві. У забарвленні виражений статевий диморфізм. Молоді за забарвленням нагадують самиць.

Поширення: гніздовий, перелітний та зимуючий птах водойм усієї області. На зимівлі може утворювати численні скупчення – до 10 тисяч особин.

Характер перебування: звичайний, подекуди численний вид.

Біотоп: гніздиться на переважній більшості різнотипних водойм.

Раціон: включає майже однаково корми рослинного та тваринного походження. Живиться водними рослинами на мілководдях, сходами та насінням. Охоче споживає гідробіонтів: дрібних ракоподібних, комах та їхніх личинок, м'якунів. У раціоні пташенят домінує тваринна їжа.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

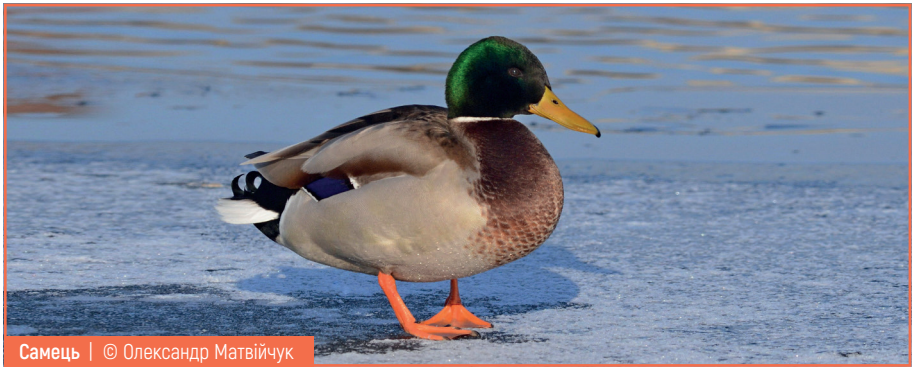

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Олександр Матвійчук

ЧИРЯНКА МАЛА

Anas crecca Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=34-38см, РК=53-64см, М=0,2-0,45кг.

Визначення: відрізняється від інших дрібними розмірами, зеленим «дзеркальцем» на крилі; дорослі самці – коричневою головою з зеленою широкою смугою, що проходить через око і, звужуючись, заходить на шию, яскраво-жовтим підхвістям, жовтими, з темними цятками грудьми.

Поширення: під час міграцій трапляється на різних водоймах області, взимку – у їх незамерзаючих акваторіях.

Характер перебування: нечисленний пролітний та рідкісний зимуючий вид.

Біотоп: мілководдя з повільною течією, або стоячі водойми з багатою прибережною рослинністю і низьким антропогенним пресингом, під час зимівлі – мілководні ділянки водосховищ позбавлені криги, річкові затоки з повільною течією.

Раціон: змішаний – взимку домінують рослинні корми, влітку – тваринні. Рослинний компонент включає насіння та зелені частини водних рослин; тваринний – м'якунів, членистоногих на різних стадіях їхнього розвитку, червів. Може живитись на полях насінням та пагонами культурних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Mikelane45

НЕРОЗЕНЬ

Anas strepera Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=46-56см, РК=78-95см, М=0,5-1,3кг.

Визначення: від решти качок відрізняється «комбінованим дзеркальцем» – у дорослих самців воно сіро-чорно-біле, у самиць – сіро-біле. У сидячих на воді птахів помітний лише білий фрагмент «дзеркальця». Статевий диморфізм добре проявляється у загальному забарвленні.

Поширення: гніздування виявлене лише на водоймах Літинського району; на решті території області може траплятись під час сезонних міграцій.

Характер перебування: рідкісний гніздовий і пролітний вид.

Біотоп: різнотипні водойми з багатою прибережною рослинністю і низьким рівнем турбування з боку людини.

Раціон: основу формують рослинні корми – листя, пагони та насіння водних і наземних рослин, у тому числі й культурних злакових. Частка тваринної їжі збільшується влітку і представлена переважно водними безхребетними та їхніми личинками.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Andreas Trepte

СВИЩ

Anas penelope Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=42-51см, РК=71-86см, М=0,5-1,0кг.

Визначення: звертати увагу на короткий дзьоб, у самців на зовнішній площині крила є великі білі плями, добре помітні у польоті, у шлюбному вбранні – кремова смужка що звужується від основи наддзьобка до потилиці, боки – сірі, поперек – білий, надхвістя та підхвістя – чорні; у самиці груди та черево – білі.

Поширення: під час міграцій – водойми усієї території області, взимку – вільні від криги водойми.

Характер перебування: нечисленний пролітний і зимуючий вид.

Біотоп: у міграційний період тяжіє до мало відвідуваних людиною водойм з густою прибережною рослинністю; взимку трапляється на незамерзаючих ділянках річок та водосховищ у скупченнях інших зимуючих водоплавних птахів.

Раціон: переважно рослинна їжа – вегетативні частини водних, рідше – наземних рослин; у невеликій кількості споживає м'якунів, членистоногих на різних стадіях їхнього розвитку.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

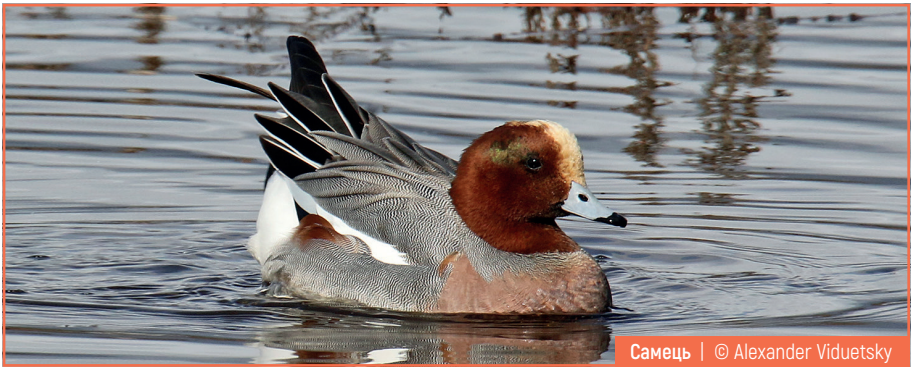

Самець | © Alexander Viduetsky

Самиця | © Roger Wasley

ШИЛОХВІСТ

Anas acuta Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=51-71см, РК=79-95см, М=0,7-1,2кг.

Визначення: шия відносно довга і тонка, «дзеркальце» у самців рудувато-зелено-біле, у самиць – жовтувато-зелено-біле; у самців в шлюбному оперенні помітно подовжені центральні стернові пера.

Поширення: під час міграцій може траплятись на усіх водоймах області, взимку – на їх незамерзаючих ділянках.

Характер перебування: рідкісний пролітний і зимуючий вид.

Біотоп: у період міграцій – найрізноманітніші водойми з багатою прибережною рослинністю і низьким рівнем турбування з боку людини. Взимку можуть траплятись поодинокі особини у групах інших водоплавних птахів на вільних від криги ділянках річок та водосховищ.

Раціон: змішаний і включає як рослинні, так і тваринні корми. Споживає зелені частини рослин, менше – насіння. Частка тваринної їжі варіює залежно від сезону та території: личинки та імаго водних комах, м'якуни, дрібні ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

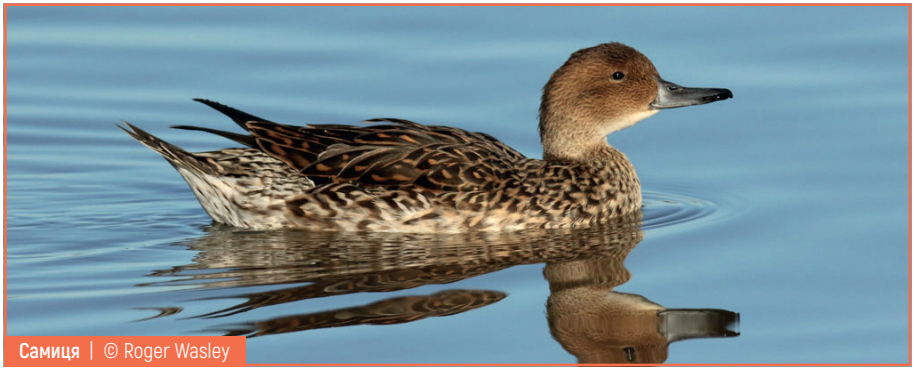

Самиця | © Roger Wasley

ЧИРЯНКА ВЕЛИКА

Anas querquedula Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=37-41см, РК=59-69см, М=0,28-0,55кг.

Визначення: самець має добре виражене зелене «дзеркальце», широку білу «брову», що звужується у напрямку до потилиці; самиці – біле горло та білі плями в основі надзьобка.

Поширення: на прольоті – водойми усієї території області, на гніздуванні виявлена у Барському, Вінницькому, Літинському, Тростянецькому та Хмільницькому районах.

Характер перебування: малочисельний гніздовий і звичайний пролітний вид.

Біотоп: гніздиться на ставках з багатою прибережною рослинністю, під час міграції може траплятись на різнотипних водоймах.

Раціон: сформований переважно тваринною їжею – м'якунами, дрібними ракоподібними, личинками і, рідше, дорослими дрібними комахами. Рослинний компонент включає листя та насіння водних рослин. Останнє використовується у якості гастролітів.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

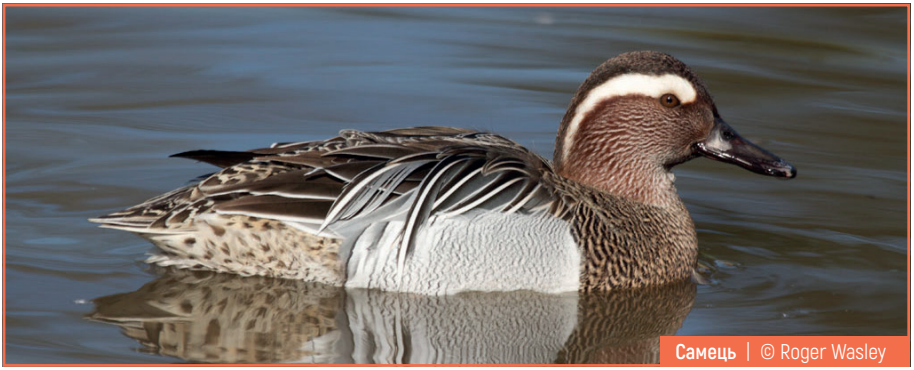

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

ШИРОКОНІСКА

Anas clypeata Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=49-52см, РК=70-84см, М=0,45-0,85кг.

Визначення: добре ідентифікується за великим, сплощеним на кінці дзьобом та зеленим «дзеркальцем» на крилі, сірувато-блакитними плямами на верхніх площинах крил; самець у шлюбному вбранні має цегляно-руду пляму з боків тулуба; молоді особини від самиць відрізняються темнішим забарвленням тіла.

Поширення: під час міграцій – водойми усієї території області.

Характер перебування: нечисленний пролітний вид.

Біотоп: під час весняного та осіннього прольотів трапляється на різноманітних водоймах, віддаючи перевагу тим, що мають багату прибережну рослинність і не дуже активно експлуатуються людиною.

Раціон: сформований переважно тваринними кормами – дрібними водними м'якунами та ракоподібними, личинками та імаго комах; рослинний компонент раціону складається з насіння водних рослин, яке використовується переважно у якості гастролітів.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

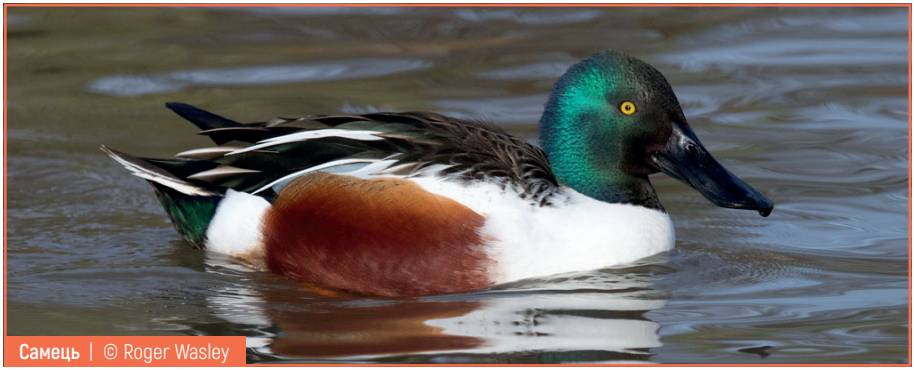

Самець | © Roger Wasley

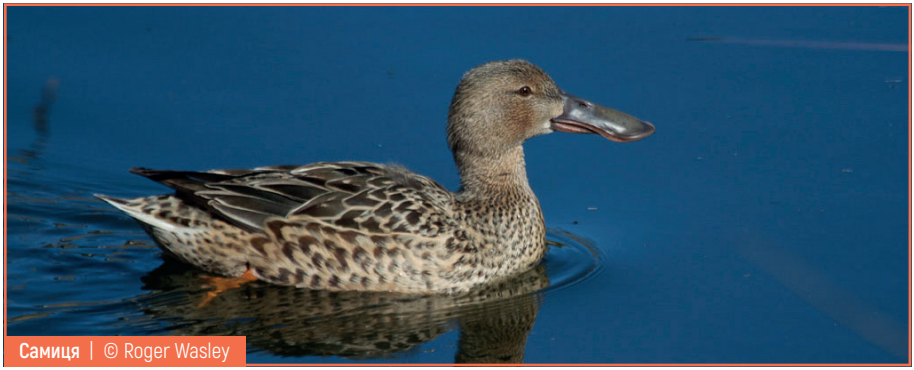

Самиця | © Roger Wasley

ЧЕРНЬ ЧЕРВОНОДЗЬОБА

Netta rufina (Pallas, 1773)

Розміри тіла: ДТ=53-57см, РК=84-90см, М=0,8-1,5кг.

Визначення: від попелюха відрізняється круглішою головою та білішими маховими перами; самець у шлюбному вбранні відрізняється від самця попелюха червоним дзьобом та ногами, чорним черевом та сірувато-коричневими крилами; самиці відрізняються від самиць інших качок світлими щоками та червонуватою плямою на вершині дзьоба.

Поширення: під час міграцій – водойми усієї області, взимку – незамерзаючі ділянки водойм.

Характер перебування: дуже рідкісний пролітний та зимуючий вид.

Біотоп: у ході весняного та осіннього прольотів використовує найрізноманітніші типи водойм, тяжіючи до маловідвідуваних людиною та заростих прибережною рослинністю водотоків; взимку в невеликій кількості зимує серед інших водоплавних птахів на вільних від криги акваторіях водосховищ та річок області.

Раціон: домінують рослинні корми – вегетативні частини й рідше насіння рослин; тваринний компонент формують дрібні м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

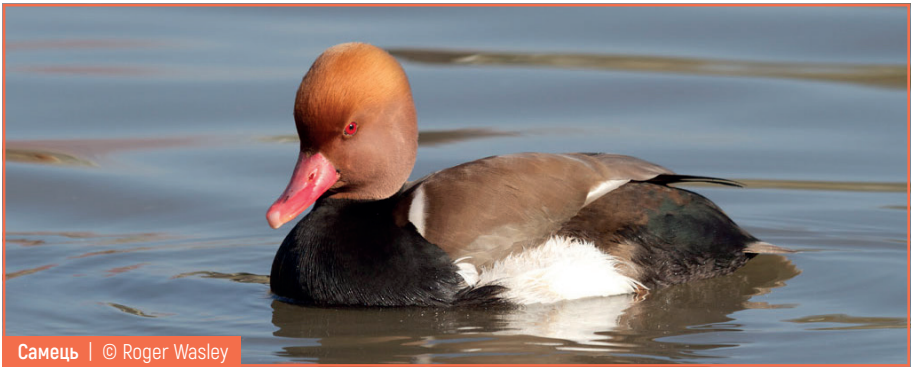

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

ПОПЕЛЮХ

Aythya ferina (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=42-49см, РК=67-82см, М=0,7-1,1кг.

Визначення: самець, на відміну від червонодзьобої черні, визначається за контрастним забарвленням, крила та верх тулуба – світлі, дзьоб має широку поперечну світло-сіру смужку, у самиці груди рудувато-коричневі, у молодих – світло-коричневі. Першорядні махові пера сіруваті з чорними вершинами.

Поширення: на всій території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий і зимуючий, звичайний пролітний вид.

Біотоп: в гніздовий та міграційний періоди тяжіє до ставків та водосховищ з багатою прибережною рослинністю, взимку трапляється на вільних від криги акваторіях річок та водосховищ з іншими зимуючими водоплавними птахами.

Раціон: варіює залежно від сезону. Птахи споживають рослинну їжу у вигляді зелених частин рослин, насіння та кореневища, а також тваринну – переважно личинок волохокрильців та комарів, а також павуків, м'якунів та п'явок.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (VU).

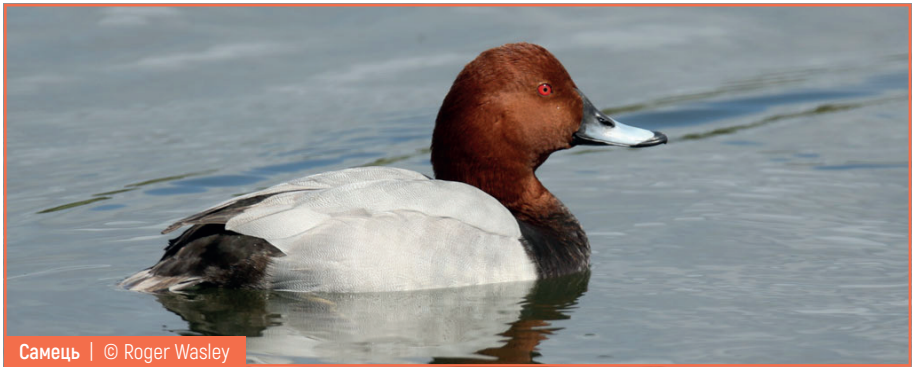

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Олександр Матвійчук

ЧЕРНЬ БІЛООКА

Aythya nyroca (Guldenstadt, 1770)

Розміри тіла: ДТ=38-42см, РК=60-67см, М=0,4-0,7кг.

Визначення: добре ідентифікується за загальним коричнево-рудим забарвленням з яскраво-білим, на його фоні, підхвістям, грифельно-сірим дзьобом з чорним «зубцем» на кінці; у самця – дуже світла райдужна оболонка ока. Молоді від самиці відрізняються світлішими щоками та брудно-білим підхвістям.

Поширення: під час міграцій – по всій території області, в гніздовий період виявлений у Літинському, Тростянецькому та Шаргородському районах.

Характер перебування: рідкісний пролітний і гніздовий вид.

Біотоп: тяжіє до мало відвідуваних людиною ставків з багатою прибережною рослинністю. Кілька пар виявлено упродовж репродуктивного періоду на ставках області, що може опосередковано свідчити про гніздування на Вінниччині.

Раціон: сформований переважно рослинною їжею – листям, насінням та коренями деяких водних рослин; тваринний компонент представлений личинками комах та м'якунами.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. III), AEWA. IUCN (NT).

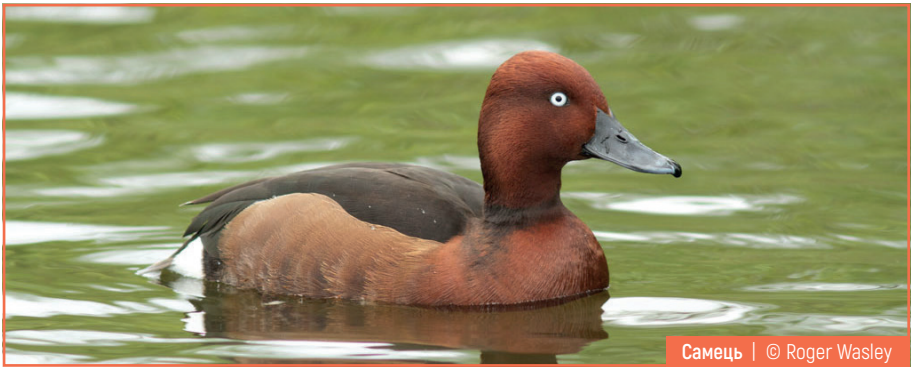

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

ЧЕРНЬ ЧУБАТА

Aythya fuligula (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=40-47см, РК=65-73см, М=0,7-1,3кг.

Визначення: від інших качок добре відрізняється подовженими пір'їнами на потилиці; самець має контрастне чорно-біле забарвлення, чорний колір голови та грудей, на відміну від морської черні має синюватий металевий полиск, покривні пера крил чорні; у самиці, на відміну від морської черні, верхня площина крил значно темніша, майже чорна.

Поширення: під час міграцій – водойми усієї території області, взимку – їх незамерзаючі акваторії.

Характер перебування: ймовірно гніздовий, нечисленний пролітний та зимуючий вид.

Біотоп: у ході весняних та осінніх міграцій птахів можна зустріти на різноманітних водоймах з мінімальним впливом людини та багатою прибережною рослинністю; зимує на вільних від криги ділянках річок та водосховищ.

Раціон: переважно їжа тваринного походження – м'якуни, комахи та їхні личинки, рідше – дрібна риба. Рослинний компонент представляють вегетативні частини водних рослин та їхнє насіння.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

ЧЕРНЬ МОРСЬКА

Aythya marila (Linnaeus, 1761)

Розміри тіла: ДТ=42-51см, РК=71-84см, М=0,7-1,3кг.

Визначення: від інших качок відрізняється контрастним забарвленням, від чубатої черні – відсутністю «чуба», світлішим верхом крил, у самиці – біле оперення при основі дзьобу, у самця – голова має зеленкуватий металічний полиск.

Поширення: під час міграцій може траплятися на водоймах усієї області, взимку – на їхніх незамерзаючих ділянках. Наразі в невеликій кількості виявлений лише на зимівлі на річках Південний Буг та Дністер.

Характер перебування: рідкісний пролітний і зимуючий вид.

Біотоп: у міграційний період – великі водойми, які мало відвідуються людиною і мають густу прибережну рослинність; у зимовий – в скупченнях інших зимуючих водоплавних птахів на вільних від криги водосховищах та ділянках річок області.

Раціон: змішаний. Тваринний компонент представлений личинками та імаго комах, м'якунами, червами та дрібною рибою; рослинний – зеленими частинами водних рослин, їхніми кореневищами та насінням

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Iain F. Leach

Самиця | © Basar

ГОГОЛЬ

Bucephala clangula (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=40-50см, РК=62-80см, М=0,4-1,4кг.

Визначення: шия порівняно коротка, голова велика, темна – у самиць коричневувата, у самців чорна з зеленкавим полиском; на крилі велике біле «дзеркальце», дзьоб короткий, темний, у самиці з жовтуватою «перев'яззю» на кінці.

Поширення: на прольоті – по усіх водоймах області; взимку – на незамерзаючих водоймах.

Характер перебування: нечисленний пролітний та звичайний зимуючий вид.

Біотоп: під час міграцій у невеликій кількості трапляється на різноманітних водотоках, віддаючи перевагу ставкам та водосховищам. Взимку трапляється серед інших зимуючих водоплавних на вільних від криги ділянках водосховищ та річок області. На р. Дністер формує потужне скупчення, чисельністю до кількох тисяч особин.

Раціон: сформований переважно тваринною їжею – м'якунами, личинками та імаго комах, дрібними ракоподібними, рибою.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

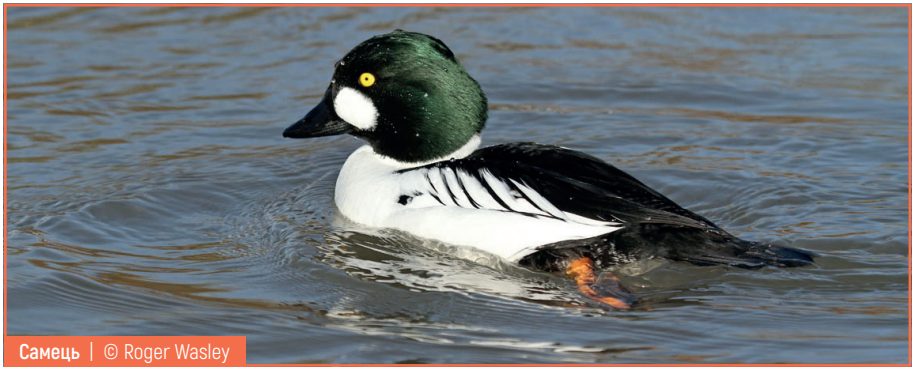

Самець | © Roger Wasley

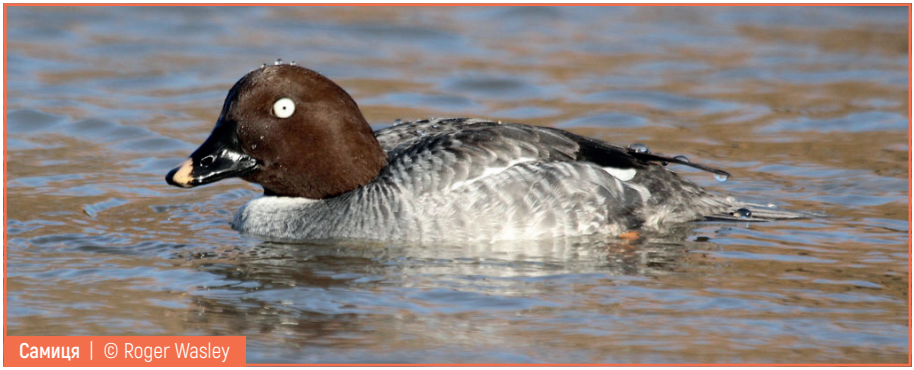

Самиця | © Roger Wasley

СИНЬГА

Melanitta nigra (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=44-54см, РК=70-90см, М=0,9-1,6кг.

Визначення: самець чорний з металічним полиском, дзьоб темний з горбинкою при основі, добре помітна жовто-помаранчева пляма на наддзьобку; самиця темно-сіра зі світло-сірими щоками та передньою частиною шиї.

Поширення: можливі зальоти на всі водойми області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: різнотипні водойми, в тому числі незамерзаючі взимку; достовірно відомо лише про один випадок зальоту птаха на Вінниччину – взимку в акваторії р. Південний Буг серед інших водоплавних птахів.

Раціон: в зимовий період представлений м'якунами, личинками та імаго комах, кореневищами та зеленими частинами водних рослин; менше дрібною рибою.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

КРЕХ МАЛИЙ

Mergus albellus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=38-44см, РК=55-69см, М=0,5-0,95кг.

Визначення: ідентифікується за малими розмірами, коротким сіруватим дзьобом, характерним контрастним чорно-білим забарвленням самця, чорною плямою на голові – від заднього краю ока до основи дзьоба; у самиці рудуватий верх голови з білим горлом та щоками.

Поширення: під час міграцій – на водоймах усієї області, взимку – на їх незамерзаючих ділянках.

Характер перебування: рідкісний пролітний та зимуючий вид.

Біотоп: упродовж весняного та осіннього міграційних періодів можуть траплятися в акваторіях найрізноманітніших водотоків; на зимівлі птахів спостерігали на вільних від криги ділянках Ладижинського водосховища та р. Дністер, хоча можуть бути виявлені й на інших водоймах Вінниччини.

Раціон: сформований переважно водними безхребетними – комахами, дрібними ракоподібними та рибою.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

КРЕХ СЕРЕДНІЙ

Mergus serrator Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=51-62см, РК=67-86см, М=0,7-1,4кг.

Визначення: від середнього креха відрізняється тоншим, довшим і дещо задертим догори дзьобом, червоною райдужною оболонкою ока; самець – білим кільцем між зеленою головою і строкатими буруватими грудьми, світло-сірими боками тулуба; самиця від самиці великого креха – повільним переходом від рудого забарвлення голови до сірого забарвлення шиї.

Поширення: під час міграцій – водойми всієї території області, взимку – їх незамерзаючі ділянки.

Характер перебування: рідкісний пролітний і зимуючий вид.

Біотоп: різноманітні водотоки може використовувати під час сезонних міграцій, взимку дуже рідко трапляється на вільних від криги акваторіях Південного Бугу і Дністра, а також утворених на них водосховищах.

Раціон: складається переважно з риби та водних комах.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Alexander Viduetsky

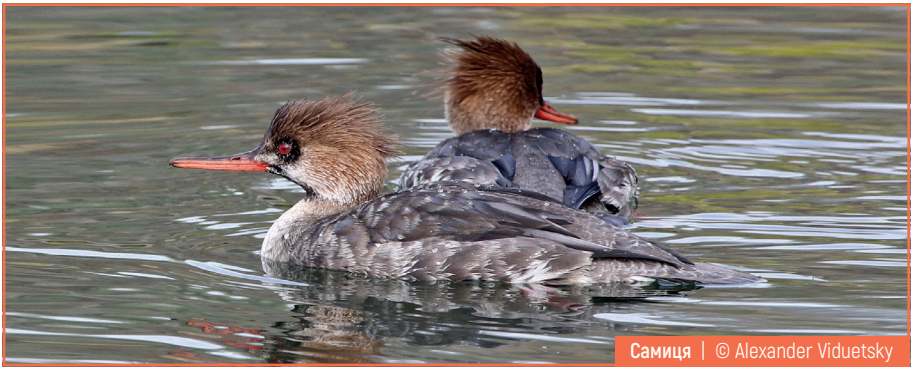

Самиця | © Alexander Viduetsky

КРЕХ ВЕЛИКИЙ

Mergus merganser Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=58-68см, РК=78-96см, М=1,1-1,5кг.

Визначення: від креха середнього відрізняється більшими розмірами, зігнутим донизу кінцем дзьоба, чорною райдужною оболонкою ока; самець – відсутністю подовжених пір'їн на потилиці, рожево-білими боками тулуба, грудьми та шиєю; самиця від самиці середнього креха – чіткою межею між рудою головою і сірою шиєю, білим горлом.

Поширення: під час міграцій – водойми усієї області, взимку – їхні незамерзаючі ділянки.

Характер перебування: нечисленний пролітний і зимуючий вид.

Біотоп: у ході весняних і осінніх міграцій може використовувати найрізноманітніші водойми – від річок до ставків; взимку разом з іншими водоплавними птахами трапляється в позбавлених криги акваторіях річок Південний Буг та Дністер, а також утворених на них водосховищах.

Раціон: майже повністю представлений рибою, частка безхребетних та м'якунів дуже незначна.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Самець | © Alexander Viduetsky

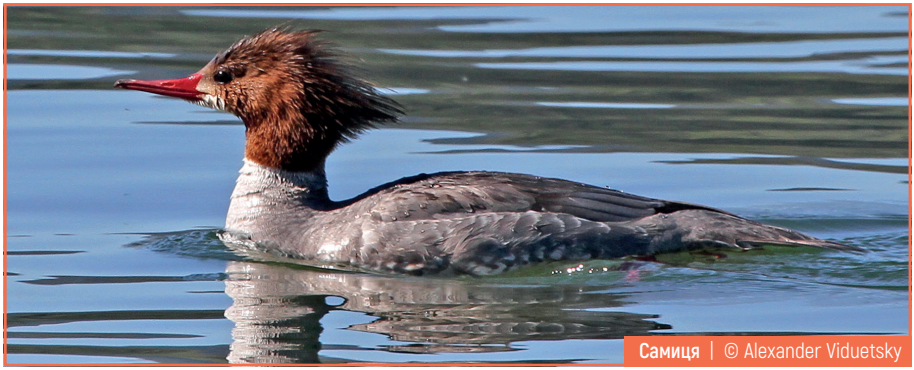

Самиця | © Alexander Viduetsky

СКОПА

Pandion haliaetus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=52-69см, РК=145-167см, М=1,3-1,9кг.

Визначення: у польоті помітний білий тулуб, плечі та голова з чорною смугою, що починається від основи дзьоба, простягається через око й до шиї; на нижній площині крила махові пера відмежовані від покривних темною смугою; на згинах крил темні плями; верхівки стернових пер темніші; має характерний силует.

Поширення: під час міграцій уся територія Вінницької області.

Характер перебування: рідкісний пролітний вид.

Біотоп: тяжіє до багатих на рибу водойм та відкритих ландшафтів поблизу них.

Раціон: сформований переважно рибою, за якою пірнає; за певних умов може живитись земноводними, гризунами, значно рідше – птахами.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), IUCN (LC).

ШУЛІКА РУДИЙ

Milvus milvus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=60-72см, РК=140-165см, М=0,93-1,35кг.

Визначення: має характерний силует з довгими, дещо зігнутими крилами та глибокою «вирізкою» на хвості; подібний до шуліки чорного, але відрізняється від останнього рудішим забарвленням, глибшою «вирізкою» на хвості, контрастнішими білими плямами на споді крил та світліше забарвленою головою.

Поширення: можливі зальоти до усіх районів області, проте з початку XX століття достовірні відомості про зустріч виду відсутні.

Характер перебування: надзвичайно рідкісний залітний вид.

Біотоп: відкриті простори неподалік від водойм, або широких боліт; гніздиться у лісах, прилеглих до відкритих ландшафтів.

Раціон: дрібні хребетні тварини, інколи падлина.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), IUCN (NT).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Дорослий птах | © Roger Wasley

ШУЛІКА ЧОРНИЙ

Milvus migrans (Boddaert, 1783)

Розміри тіла: ДТ=48-60см, РК=130-155см, М=0,78-1,1кг.

Визначення: за характерним силуетом з довгими, вузькими, дещо зігнутими крилами та вирізом на хвості; ззовні подібний до шуліки рудого та відрізняється темнішим забарвленням тулуба, менш глибоко «вирізаним» хвостом, тьмянішими білими плямами на споді крил.

Поширення: уся територія Вінницької області.

Характер перебування: нечисленний, але подекуди звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: під час міграцій та на полюванні – відкриті простори, переважно у долинах водотоків, поблизу заболочених низовин; для гніздування обирає узлісся, лісосмуги, або групи дерев поблизу відкритого ландшафту.

Раціон: поліфаг, споживає дрібних тварин різних класів – комах, їхніх личинок, земноводних плазунів, птахів і ссавців, часто живиться й падлиною.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Dennis Jacobsen

Дорослий птах | © Dennis Jacobsen

ЛУНЬ ПОЛЬОВИЙ

Circus cyaneus (Linnaeus, 1766)

Розміри тіла: ДТ=43-55см, РК=97-120см, М=0,35-0,6кг.

Визначення: від інших лунів самець відрізняється світлішим опереннням низу тіла з дещо темнішою головою та волом, виразним білим надхвістям, темною смугою, утвореною темними вершинами махових пер, чорну верхівку крила утворюють чотири махові пера; самиця від самиці та молодих інших лунів – виразнішою білою плямою надхвістя, проте дистанційно точно визначити зазвичай важко.

Поширення: під час міграцій трапляється на всій території області.

Характер перебування: рідкісний пролітний та зимуючий вид, зрідка трапляється в гніздовий період.

Біотоп: будь які відкриті ландшафти, у тому числі й антропогенні.

Раціон: переважно дрібні тварини – здебільшого мишоподібні гризуни, птахи та їхні яйця, земноводні, плазуни, рідше великі комахи.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Pascal Bernardin

Самиця | © Annelies Schrasser

Самець у перехідному вбранні | © Alexander Viduetsky

Самиця | © Alexander Viduetsky

ЛУНЬ СТЕПОВИЙ

Circus macrourus (S.G.Gmelin, 1771)

Розміри тіла: ДТ=40-50см, РК=95-118см, М=0,25-0,55кг.

Визначення: самець подібний до самця польового луня, але відрізняється від останнього однотонним забарвленням низу тіла, відчутно меншою кількістю чорного, вершину крила становлять лише три махових пера; забарвлення низу тіла молодих особин рудіше, ніж у решти лунів; самиця від інших видів відрізняється погано.

Поширення: під час міграцій може траплятись в усіх районах області; з початку XX століття достовірно відомий лише один випадок зустрічі цього виду на Вінниччині.

Характер перебування: дуже рідкісний пролітний вид.

Біотоп: відкриті простори – поля, луки, пасовища, заплави річок.

Раціон: переважно гризуни, проте нерідко живиться також іншими дрібними ссавцями, птахами, плазунами та комахами.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), IUCN (NT).

Самець | © Theüs van Kleffens

Самиця | © Tim Melling

Самець | © Prasanna Kumar Mamidala

Молодий птах | © Gavin Farnell

ЛУНЬ ЛУЧНИЙ

Circus pygargus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=39-50см, РК=96-116см, М=0,24-0,36кг.

Визначення: самець відрізняється від решти «світлих» лунів темнішим низом тіла з рудими поздовжніми рисками, великими чорними плямами на кінцях крил, чорною смугою, утвореною чорними основами махових пер, рудуватими плямами і рисками на покривних перах споду крила; у самиці, в порівнянні з самицями інших лунів, частина покривних пер споду крила утворюють рудуваті смуги, що простягаються від основи крил до згинів, проте достовірно ідентифікувати вид самиць і молодих птахів важко.

Поширення: під час міграцій трапляється в усіх районах області.

Характер перебування: ймовірно гніздовий, нечисленний пролітний вид.

Біотоп: різноманітні відкриті місцевості – луки, агроценози тощо.

Раціон: включає переважно дрібних гризунів, птахів, рідше – плазунів та великих комах.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Dennis Jacobsen

Самець | © Gediminas Gražulevičius

Самиця | © Roger Wasley

Самиця | © Dennis Jacobsen

ЛУНЬ ОЧЕРЕТЯНИЙ

Circus aeruginosus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=43-55см, РК=110-140см, М=0,44-0,85кг.

Визначення: самець темніший від решти лунів – має бурий тулуб і буруваті покривні пера споду крил; самиця темна зі світлішою плямою на волі, жовтуватим верхом голови та білуватим горлом; від основи дзьоба через око простягається широка темна смуга; молоді подібні до самиці, але покривні пера споду крил темніші.

Поширення: на гніздуванні та прольоті трапляються по всій території Вінницької області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: у репродуктивний період тяжіє до зволожених лук, берегів водойм, густо заростих очеретом тощо. Полює як у водно-болотних комплексах, так і в прилеглих агроценозах. Під час міграцій часто трапляється в інших відкритих біотопах.

Раціон: доволі різноманітний – переважно птахи, часто дрібні ссавці, земноводні та плазуни, комахи.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах у першому вбранні | © Gediminas Gražulevičius

Самець | © Waldemar Wojdylak

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Олександр Матвійчук

ЯСТРУБ ВЕЛИКИЙ

Accipiter gentilis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=48-64см, РК=93-127см, М=0,6-1,8кг.

Визначення: в польоті упізнається за характерним силуетом – порівняно довгий хвіст та короткі, широкі крила; низ тіла рябий, з тонким поперечним чорним малюнком на світлому тлі у самця та самиці, краплеподібними дрібними плямами на буруватому тлі у молодих особин; від малого яструба відрізняється помітно більшими розмірами.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: евритопний вид: птахи можуть полювати на відкритих просторах, у лісах, на території населених пунктів, у тому числі й великих міст; гніздиться у великих лісових масивах, рідколіссі, лісосмугах, та навіть у парках населених пунктів.

Раціон: переважно птахи, серед яких високий відсоток мають синантропи – свійські птахи, голуби, горлиці; менше живиться дрібними ссавцями.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самиця (ліворуч) та самець (праворуч) | © Nis Lundmark Jensen

Доросла самиця | © Оксана Ралдугіна

Молодий птах | © Roberto Villa

ЯСТРУБ МАЛИЙ

Accipiter nisus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=28-41см, РК=58-80см, М=0,15-0,29кг.

Визначення: хоча силует у польоті подібний до яструба великого – довгий, прямий хвіст, короткі, широкі крила, але цей птах помітно менший за розміром; у самця низ тіла з іржасто-бурим поперечним малюнком, густішим на боках, горло біле; у самиці воло, груди та черево білі з дрібною поперечною темно-сивою смугастістю; молоді подібні до самиці, але малюнок загалом більш бурий, на темно-бурій спині є помітні білі плями.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: полює в лісах, на відкритих просторах, часто на території населених пунктів, зокрема й у великих містах; гніздиться у лісових масивах, байрачних лісах, рідколіссі, лісосмугах, парках населених пунктів.

Раціон: майже виключно невеликі птахи, значно рідше полює на гризунів та комах.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

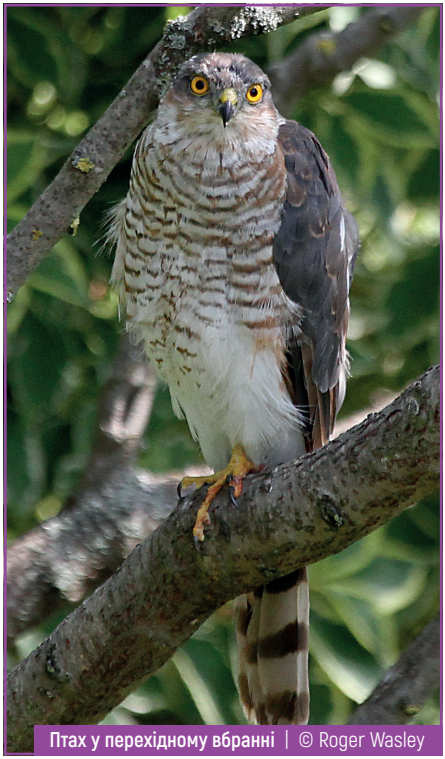

Птах у перехідному вбранні | © Roger Wasley

Самець | © Solveig Schrøder

Самиця | © Roger Wasley

Канюк (ліворуч) та самиця яструба малого (праворуч) | © Radovan Václav

Самець | © Roger Wasley

ОСОЇД

Pernis apivorus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=52-60см, РК=113-150см, М=0,58-0,95кг.

Визначення: загалом подібний до звичайного канюка, але відрізняється горизонтальною поставою крил під час ширяння, менш масивною головою й тоншою шиєю, довшими крилами, наявністю трьох поперечних темних смуг на стернових перах; існує багато морф, з яких в області найчастіше трапляються світла та звичайна.

Поширення: під час міграції – уся територія області, у деяких районах (Вінницький, Гайсинський, Калинівський, Ямпільський) траплявся в репродуктивний період, що може свідчити про гніздування.

Характер перебування: нечисленний пролітний і рідкісний гніздовий вид.

Біотоп: під час міграцій – відкриті простори, гніздиться на узліссях, порубах, поблизу лісових доріг, галявин тощо.

Раціон: ентомофаг – споживає дорослих особин та личинок перетинчастокрилих комах, яких викопує з ґрунту разом із гніздами; менше живиться іншими комахами, земноводними, дрібними плазунами, птахами і ссавцями.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах світлої морфи | © Farmdogfan

Самець світлої морфи | © Allan Drewitt

Дорослий птах темної морфи | © Victortyakht

Самиця світлої морфи | © Farmdogfan

ЗИМНЯК

Buteo lagopus (Pontoppidan, 1763)

Розміри тіла: ДТ=49-60см, РК=120-150см, М=0,9-1,5кг.

Визначення: обрисами подібний до канюка – довгі та широкі крила та середньої довжини трикутний, дещо заокруглений, хвіст, проте відрізняється тим, що при ширянні крила лежать в одній площині, а також часто значно світлішим загальним забарвленням тіла, білим, з чорною кінцевою смугою, хвостом, контрастними темними плямами на згинах крил; статевий диморфізм у забарвленні не виражений, черево молодих особин темніше, темні вершини махових та стернових пер тьмяніші.

Поширення: взимку – уся територія області.

Характер перебування: звичайний зимуючий вид.

Біотоп: різнотипні відкриті ландшафти, інколи полює у населених пунктах та негустих лісах.

Раціон: переважно мишоподібні гризуні, значно рідше – дрібні птахи.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Radovan Václav

Молодий птах | © Iain F. Leach

Молодий птах | © Iain F. Leach

КАНЮК СТЕПОВИЙ

Buteo rufinus (Cretzschmar, 1827)

Розміри тіла: ДТ=50-65см, РК=126-155см, М=0,6-1,8кг.

Визначення: має кілька морф; силуетом нагадує канюка звичайного, але в забарвленні відрізняється від останнього помітним контрастом між світлим волом і грудьми та темнішим черевом, майже завжди без вершинної смуги, однотонним, рудим хвостом, більшим контрастом між світлими маховими та покривними перами на споді крил; молоді особини загалом світліші, на хвості є багато тонких поперечних темних смуг.

Поширення: під час прольоту може траплятись в усіх районах області; нині достовірно відомий лише один факт зустрічі птаха в межах Вінницької області.

Характер перебування: пролітний вид.

Біотоп: різноманітні відкриті ландшафти.

Раціон: включає дрібних ссавців (переважно гризунів), комах, плазунів, земноводних, рідше – птахів.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © MustafaBAG

Молодий птах | © Andy Butler

Дорослий птах | © Radovan Václav

КАНЮК ЗВИЧАЙНИЙ

Buteo buteo (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=46-58см, РК=110-132см, М=0,54-1,3кг.

Визначення: при ширянні тримає крила подібно до розгорнутої літери V; формою тіла та поведінкою подібний до канюка степового, проте відрізняється від останнього більш смугастим хвостом, меншим контрастом між темними плямами на згинах крил та рештою покривних пер споду крила; молоді особини від дорослих відрізняються наявністю поздовжніх темних плям з боків грудей; існує кілька кольорових морф.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий, перелітний, часто зимуючий вид.

Біотоп: найрізноманітніші відкриті ландшафти; гніздиться на узліссях, поблизу лісових доріг та порубів, у лісосмугах, байрачних лісах, інколи навіть міських парках та лісопарках.

Раціон: залежить від сезону і включає найрізноманітніших тварин, у тому числі й комах, проте основою його є мишоподібні гризуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Номінативний підвид *buteo* | © Roger Wasley

Номінативний підвид *buteo* | © Олександр Матвійчук

Підвид *vulpinus* | © Roger Wasley

Підвид *vulpinus* | © Олександр Матвійчук

ЗМІЄЇД

Circaetus gallicus (Gmelin, 1788)

Розміри тіла: ДТ=62-69см, РК=162-185см, М=1,4-1,8кг.

Визначення: має відносно довгі, прямі крила, які тримає горизонтально під час ширяння; від решти хижих птахів відрізняється світлим сподом крил, відсутністю темних плям на їхніх згинах, сірувато-блакитними ногами та восківкою; забарвлення молодих особин загалом світліше, ніж дорослих, статевий диморфізм знаходить прояв лише у розмірах тіла.

Поширення: під час прольоту може траплятись на території усієї області; наразі достовірно відомі лише два випадки зустрічі змієїда.

Характер перебування: пролітний вид.

Біотоп: відкриті ландшафти й лісові галявини, поруби тощо.

Раціон: включає переважно плазунів – змій та ящірок, земноводних; значно рідше полює на птахів та гризунів.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Mircea Bezergheanu

Дорослий птах | © Elitravo

Молодий птах | © Оксана Ралдугіна

ОРЕЛ-КАРЛИК

Hieraaetus pennatus (Gmelin, 1788)

Розміри тіла: ДТ=42-51см, РК=110-135см, М=0,66-0,96кг.

Визначення: за розмірами подібний до канюка звичайного, але на відміну від останнього має довші крила і хвіст; у птахів рудої морфи забарвлення тулуба і покривних пер споду крил майже однотонно-буре, часто відмежоване чорною смугою від темних махових пер; у птахів світлої морфи темні махові пера помітно контрастують з рештою оперення споду крил та тіла; молоді особини, на відміну від дорослих, забарвлені тьмяніше.

Поширення: на прольоті трапляється по усій території області; у гніздовий період виявлений на півдні області.

Характер перебування: рідкісний пролітний, ймовірно гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: під час сезонних міграцій трапляється у відкритих ландшафтах.

Раціон: дрібні ссавці, здебільшого гризуни, та птахи.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Світла морфа | © Juan Pablo Fuentes Serrano

Світла морфа | © Roger Wasley

Темна морфа | © Juan Iacruz

Темна морфа | © Michel Reyné

ПІДОРЛИК ВЕЛИКИЙ

Aquila clanga Pallas, 1811

Розміри тіла: ДТ=59-74см, РК=153-182см, М=1,6-2,5кг.

Визначення: досить великий птах з довгими, широкими крилами, трикутним, дещо заокругленим, хвостом; забарвлення низу тіла загалом однорідне, темно-буре, може здаватись чорним; на відміну від малого підорлика, в основі першорядних махових пер є лише по одній світлій плямі, проте в польових умовах достовірно відрізнити ці види дуже важко; молоді особини відрізняються від дорослих світлішим черевом, темнішими покривними перами споду крил у порівнянні з маховими, поздовжніми рядами білих плям на верхній площині крила.

Поширення: під час зальотів може траплятись всюди на Вінниччині; з початку XX століття випадки зальотів виду не зафіксовані.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: відкриті ландшафти, у гніздовий період – у лісах поблизу водойм та заболочених територій.

Раціон: варіює в залежності від умов території та сезону і включає представників різних класів хребетних тварин, а іноді й великих комах.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (VU).

Дорослий птах | © Mircea Bezergheanu

Молодий птах | © Mikelane45

Птах у перехідному вбранні | © Вых Пыхманн

Молодий птах | © Solveig Schrøder

ПІДОРЛИК МАЛИЙ

Aquila pomarina C.L.Brehm, 1831

Розміри тіла: ДТ=55-65см, РК=134-168см, М=1,0-1,6кг.

Визначення: дещо менший та світліший від підорлика великого, помітний контраст у забарвленні махових та покривних пер на споді крил, при основі першорядних махових пер у дорослих особин присутні по дві білі плями, більш помітні на верхній площині крил; молоді особини відрізняються від дорослих вохристою плямою на потилиці, а також тим, що на верхній площині крила мають один ряд білих плям.

Поширення: під час міграцій – на всій території області, у гніздовий період виявлений в окремих районах Вінниччини.

Характер перебування: рідкісний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: гніздиться в мішаних та хвойних заплавних лісах, поряд із вологими луками, широкими річковими долинами; під час міграцій трапляється у відкритих ландшафтах, у тому числі й на полях.

Раціон: включає ссавців, птахів, плазунів та земноводних, значно рідше – великих комах.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Nicholas Galea

Дорослий птах | © Waldemar Wojdylak

Дорослий птах | © Waldemar Wojdylak

БЕРКУТ

Aquila chrysaetos (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=76-93см, РК=190-227см, М=2,8-5,8кг.

Визначення: великий орел, що має темно-буре оперення, інколи здається чорнуватим; з помітно світлішою головою та шиєю; під час ширяння має V-подібну поставу крил, чим відрізняється від решти орлів, хвіст трикутний, на кінці дещо заокруглений; у молодих особин хвіст майже білий з широкою вершинною смугою; статевий диморфізм знаходить свій прояв у розмірах тіла.

Поширення: під час зальотів може траплятись по усій Вінниччині.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: відкриті простори поряд з лісами.

Раціон: середніх розмірів ссавці та птахи, іноді споживає дрібних гризунів, падлину.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Alexander Viduetsky

Птах у проміжному вбранні | © Roger Wasley

Птах у проміжному вбранні | © skeeze

ОРЛАН-БІЛОХВІСТ

Haliaeetus albicilla (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=76-92см, РК=190-245см, М=3,7-5,8кг.

Визначення: великий орел з бурим забарвленням, у дорослих особин голова, шия та плечі значно світліші, хвіст клиноподібний, повністю білий, чим відрізняється від інших орлів, дзьоб масивний, суцільно жовтий; у молодих особин хвіст темний, кінець дзьоба – темний.

Поширення: взимку – переважно на незамерзаючих ділянках Дністра, Південного Бугу та водосховищ на них; в інші сезони спостерігали над великими, багатими на рибу, водоймами з прозорою водою.

Характер перебування: рідкісний зимуючий і пролітний, можливо гніздовий вид.

Біотоп: зимує у місцях скупчення водоплавних та навколоводних птахів; виявлений у потенційно гніздових біотопах у репродуктивний період.

Раціон: варіює залежно від сезону та місцевості, проте включає переважно рибу, середніх розмірів птахів та ссавців, серед яких трапляються й домашні коти і собаки, з птахів ловить переважно знесилених та підранків, може споживати падлину та гризунів.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Karlo

Дорослий птах | © Gediminas Gražulevičius

Молодий птах | © Оксана Ралдугіна

БАЛАБАН

Falco cherrug Gray, 1834

Розміри тіла: ДТ=47-57см, РК=105-129см, М=0,8-1,3кг.
Визначення: найбільший з соколів України; в польоті помітні порівняно короткі, загострені, дещо зігнуті крила, прямий хвіст, який при ширянні птах розправляє; від дорослих особин сапсана відрізняється ледь помітними «вусами» та темнішим (більш бурим) забарвленням; від яструба відрізняється помітно довшими та вужчими крилами; у молодих особин покривні пера споду крил і низу тулуба бурі; статевий диморфізм позначається у розмірах тіла.
Поширення: під час зальотів може траплятись на всій території області; востаннє спостерігали на Вінниччині у 20-х роках XX ст.
Характер перебування: залітний вид.
Біотоп: лісові масиви, що прилягають до відкритих ландшафтів.
Раціон: складається з птахів та дрібних ссавців, переважно масових видів гризунів.
Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. II), IUCN (EN).

Молодий птах | © Ondřej Prosický

Дорослий птах | © Batmunkh Davaasuren

Дорослий птах | © Jargal Lamjav

САПСАН

Falco peregrinus Tunstall, 1771

Розміри тіла: ДТ=38-51см, РК=89-135см, М=0,6-1,2кг.

Визначення: крила довгі, загострені на кінцях і дещо заломлені, хвіст прямий, під час ширяння дещо закруглений на кінці; забарвлення одноманітне, попелясто-рябе, верх голови та «вуса» темні й добре виражені; зіниця ока темна, майже чорна з кільцем із жовтуватої голої шкіри навколо ока; молоді особини загалом більш бурі, аніж дорослі.

Поширення: під час зальотів може траплятись по всій території області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: найрізноманітніші, у тому числі відкриті ландшафти, а також населені пункти.

Раціон: переважно птахи, яких здобуває у повітрі, зрідка – кажани.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Alexander Viduetsky

Дорослий птах | © Alexander Viduetsky

Дорослий птах | © Roger Wasley

ПІДСОКОЛИК ВЕЛИКИЙ

Falco subbuteo Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=28-35см, РК=70-84см, М=0,19-0,31кг.

Визначення: обриси тіла типово соколині; верх тіла темно-сивий, низ – світлий з темною строкатістю, горло та щоки білі, у дорослих особин підхвістя яскраво-руде; у молодих тулуб, горло та щоки з вохристим нальотом; від сапсана відрізняється значно меншими розмірами та підхвістям; від кібчика – строкатим забарвленням покривних пер споду крил.

Поширення: уся територія Вінницької області.

Характер перебування: звичайний пролітний і нечисленний гніздовий вид.

Біотоп: негусті лісонасадження, узлісся, лісосмуги та байрачні ліси поряд з відкритими ландшафтами.

Раціон: переважно птахи та великі комахи, яких ловить у повітрі, значно рідше кажани.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Nis Lundmark Jensen

Дорослий птах | © Cadifor

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

ПІДСОКОЛИК МАЛИЙ

Falco columbarius Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=25-33см, РК=55-69см, М=0,17-0,23кг.
Визначення: найменший серед соколів України; від яструба малого відрізняється значно вужчими, загостреними і темнішими, на кінцях, крилами, а також явною темною кінцевою смугою на сизому хвості.
Поширення: взимку може траплятись по всій території області.
Характер перебування: дуже рідкісний зимуючий вид.
Біотоп: відкриті ландшафти, рідколісся, сади, інколи паркові зони населених пунктів.
Раціон: на зимівлі переважно дрібні птахи, рідше – гризуни.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Молодий птах | © Alexander Viduetsky

КІБЧИК

Falco vespertinus Linnaeus, 1766

Розміри тіла: ДТ=28-34см, РК=65-76см, М=0,13-0,19кг.

Визначення: за формою тіла і розміром подібний до підсоколика великого, але відрізняється забарвленням; самиця від інших соколів відрізняється рудим забарвленням низу тіла й голови, помітною чорною смугою, утвореною темними вершинами махових пер на споді крила; молоді птахи подібні до самиці, але відрізняються сірувато-бурим верхом і світлим, строкатим низом тіла.

Поширення: може траплятись по всій території області.

Характер перебування: рідкісний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: рідколісся, лісосмуги, садки, інколи паркові зони населених пунктів; нерідко оселяється у гніздах воронових птахів.

Раціон: переважно комахи, рідше – мишоподібні гризуни та дрібні птахи, ще рідше – земноводні та плазуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (NT).

Самиця | © Waldemar Wojdylak

Самиця | © Roger Wasley

Самець | © Iain F. Leach

Самець | © Roger Wasley

БОРИВІТЕР ЗВИЧАЙНИЙ

Falco tinnunculus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=31-39см, РК=65-80см, М=0,17-0,28кг.

Визначення: має типовий для соколів силует; під час полювання може зависати на місці, часто тріпочучи крилами; за забарвленням подібний до боривітра степового, проте самець відрізняється рудувато-бурою спиною та покривними перами плечей на верхній площині крила, чітко вираженими чорними «вусами», самиця та молоді птахи – достовірно лише чорними кігтями.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: гнізда влаштовує у гніздах переважно воронових птахів на узліссях, у лісосмугах та байрачних лісах, дедалі частіше гніздиться на багатоповерхових спорудах населених пунктів; полює здебільшого у відкритому ландшафті.

Раціон: доволі різноманітний і включає мишоподібних гризунів, дрібних птахів, ящірок та комах.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Roger Wasley

Доросла самиця | © Олександр Матвійчук

Самець | © Roger Wasley

Самець | © Roger Wasley

КУРІПКА СІРА

Perdix perdix (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=28-32см, РК=45-48см, М=0,35-0,45кг.

Визначення: за формою тіла та розмірами; самець від самиці відрізняється більшою каштановою плямою на грудях та більшою кількістю сірого кольору в оперенні; молоді птахи без каштанової «підкови» на грудях, низ тіла рудуватий з поздовжніми чорними та білими рисками з боків тіла, черево світліше, з вохристим нальотом.

Поширення: уся територія Вінницької області.

Характер перебування: нечисленний осілий вид.

Біотоп: агроценози з зерновими культурами та городи, з прилеглими чагарниками у долинах річок та ярах, садки, сухі луки, лісові галявини та поруби.

Раціон: основу складає насіння, пагони та коріння різних трав'яних рослин; влітку споживає також комах та їхніх личинок, червів та м'якунів.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

© Оксана Ралдугіна

ПЕРЕПІЛКА

Coturnix coturnix (Pallas, 1811)

Розміри тіла: ДТ=16-18см, РК=32-35см, М=0,11-0,14кг.

Визначення: від куріпки та деркача відрізняється розмірами, а від останнього ще й коротшою шиєю, строкатими бурими крилами та тим, що у польоті ноги не виступають за хвіст; самець відрізняється від самиці великою чорною плямою на горлі; молоді особини подібні до самиці, але мають тьмяніше забарвлення.

Поширення: уся територія Вінницької області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: гніздиться на полях з зерновими культурами, заплавних та надзаплавних луках з високими травами, рідше – на широких світлих лісових галявинах та вирубках; під час міграцій – городи, посіви соняшника та кукурудзи, негусті чагарники та лісосмуги.

Раціон: переважно рослинна їжа – пагони та насіння рослин, влітку – комахи та їхні личинки, інші дрібні безхребетні.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Оксана Ралдугіна

Молодий птах | © Mikelane45

ФАЗАН

Phasianus colchicus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=53-90см, РК=70-90см, М: до 1,5кг.

Визначення: за загальними обрисами та розміром подібний до курки, проте відрізняється значно довшим хвостом; самець яскраво забарвлений, самиця – значно тьмяніше; остання відрізняється від самиць інших фазанів бурими краплеподібними перами на боках тулуба з чорною та білою облямівкою; молоді за забарвленням подібні до самиці.

Поширення: південні та західні райони області, на решті території можуть бути інтродуковані мисливськими господарствами.

Характер перебування: нечисленний осілий вид.

Біотоп: переважно чагарники та очеретяно-рогозові зарості навколо водойм, поля з посівами соняшника і кукурудзи, рідше – інших культурних рослин.

Раціон: різноманітна рослинна та тваринна їжа.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Самець | © Юрій Балагула

Самиця | © Юрій Балагула

ЖУРАВЕЛЬ СІРИЙ

Grus grus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=96-130см, РК=180-260см, М=3,9-7,0кг.

Визначення: за обрисами тіла та забарвленням; у польоті від сірої чаплі відрізняється коротшою, прямою шиєю, від лелек – забарвленням.

Поширення: під час міграцій – уся територія області.

Характер перебування: нечисленний пролітний вид.

Біотоп: під час міграцій групами трапляється у відкритому ландшафті – здебільшого на полях або прибережних луках.

Раціон: включає здебільшого рослинну їжу – ягоди та насіння, пагони трав'яних рослин, зокрема культурних злаків, інколи водні рослини та їхні кореневища, у невеликій кількості тваринні корми – дорослі комахи та їхні личинки, земноводні, плазуни та дрібні гризуни, м'якуни черви тощо.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

© Gediminas Gražulevičius

© Roger Wasley

ПАСТУШОК

Rallus aquaticus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=22-28см, РК=38-45см, М=90-150г.

Визначення: за формою тіла та забарвленням; дуже потайний, рідко виходить на відкриті місцевості; від погоничів найдостовірніше відрізняється помітно довшим дзьобом та голосом; на відміну від молодих особин у дорослих дзьоб червоний з темним наддзьобком та сизе забарвлення низу голови, горла та грудей.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: чагарникові, очеретяні, рогозові зарості на берегах різноманітних водойм, заболочені, з багатою рослинністю, території.

Раціон: переважно дрібні комахи та їхні личинки, черви, м'якуни, значно рідше – рослинна їжа.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Jargal Lamjav

ПОГОНИЧ ЗВИЧАЙНИЙ

Porzana porzana (Linnaeus, 1766)

Розміри тіла: ДТ=19-24см, РК=37-42см, М=60-100г.

Визначення: за формою тіла та забарвленням; дуже потайний, рідко виходить на відкриті місцевості; найдостовірніше відрізняється від решти погоничів за голосом, вохристим підхвістям, строкатим забарвленням низу тулуба; молоді особини загалом подібні до дорослих, але мають тьмяніше забарвлення.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: гніздиться в заростях очерету, осоки та прибережних, підтоплених чагарників на узбережжях водойм, у таких самих біотопах трапляється й під час міграцій.

Раціон: представлений переважно тваринними кормами – м'якунами, комахами та їхніми личинками, значно менше споживає рослинної їжі.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

ПОГОНИЧ МАЛИЙ

Porzana parva (Scopoli, 1769)

Розміри тіла: ДТ=17-20см, РК=34-39см, М=40-60г.

Визначення: за формою тіла та забарвленням; дуже потайний, рідко виходить на відкриті місцевості; від погоничів найдостовірніше відрізняється меншими розмірами, сизим забарвленням усієї нижньої частини тіла, за винятком строкатого підхвістя, червоною плямою при основі дзьоба; у самиці боки тіла вохристо-жовті, груди білі; у молодих особин боки тіла з вохристою поперечною строкатістю.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: рідкісний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: заболочені території та узбережжя водойм з багатою прибережною рослинністю.

Раціон: здебільшого черви, імаго та личинки водних і наземних комах, у невеликій кількості рослинна їжа.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самиця з пташеням | © Waldemar Wojdylak

Самець | © Waldemar Wojdylak

Самиця | © Waldemar Wojdylak

КУРОЧКА ВОДЯНА

Gallinula chloropus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=27-35см, РК=50-55см, М=0,2-0,45кг.

Визначення: має дуже характерні форму тіла та забарвлення; від лиски відрізняється червоними основою дзьоба та шкіряною бляшкою над ним, яскравим чорно-білим підхвістям; молоді особини відрізняються від дорослих забарвленням.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: прибережні зарості рослинності та плеса переважно стоячих та слабкопротічних водойм, а також річок з повільною течією.

Раціон: включає переважно тваринну їжу – водяних та наземних комах та їхніх личинок, павуків, м'якунів, зрідка споживає і рослинну їжу – пагони та ягоди навколоводних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

ЛИСКА

Fulica atra Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=36-42см, РК=70-80см, М=0,6-1,2кг.
Визначення: за обрисами тіла та забарвленням; від курочки водяної відрізняється однотонно-чорним забарвленням, білими дзьобом та шкіряною бляшкою над ним; молода особина забарвлена інакше, від молодої водяної курочки відрізняється опущеним до води, під час плавання, коротким хвостом та світлим дзьобом.
Поширення: відповідні біотопи усієї території області; взимку – незамерзаючі водойми.
Характер перебування: звичайний гніздовий, перелітний та зимуючий вид.
Біотоп: гніздовий – прибережні зарості рослинності переважно стоячих та слабкопротічних водойм, а також річок з повільною течією; взимку – будь які водотоки, позбавлені крижаного покриву.
Раціон: сформований переважно рослинною їжею – зеленими частинами та насінням водних рослин, рідше – водними безхребетними та дрібною рибою.
Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

ДЕРКАЧ

Crex crex (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=22-30см, РК=46-53см, М=120-200г.

Визначення: за обрисами тіла та забарвленням; рідко трапляється на очі, у репродуктивний період можна почути його характерний токовий крик; у польоті добре відрізняється від погоничів, перепілки та пастушка яскраво рудими крилами у поєднанні з рудуватим, строкатим тулубом;

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: різнотипний відкритий ландшафт з високим трав'яним покривом, у тому числі посіви культурних рослин.

Раціон: наземні м'якуни, черви, імаго та личинки комах, насіння трав'яних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

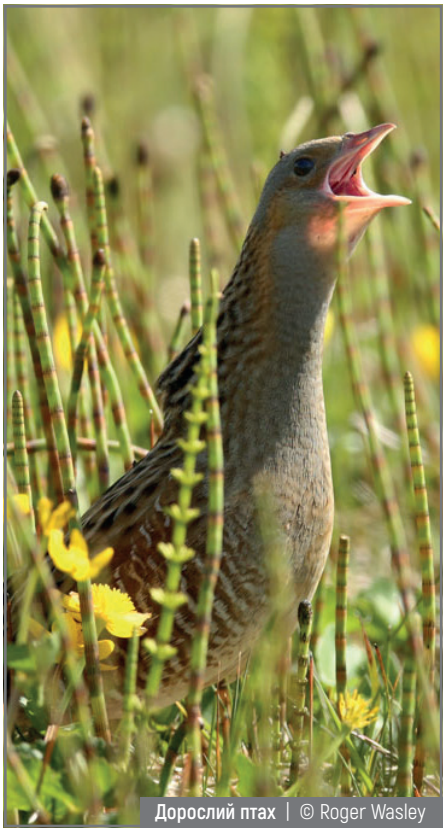

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Roger Wasley

ДРОХВА

Otis tarda Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=75-105см, РК=170-260см, М=3,0-17,0кг.

Визначення: дуже великий птах, розміром з індичку; легко визначається за обрисами тіла та забарвленням; самиця помітно менша від самця.

Поширення: можливі зальоти до всіх районів області; з початку XX століття немає жодних відомостей про зустрічі виду на Вінниччині.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: під час зальотів – відкриті ландшафти, у тому числі й агроценози.

Раціон: різноманітний і включає як рослинні, так і тваринні корми; споживає пагони та насіння диких і культурних рослин, дорослих комах та їхніх личинок, земноводних плазунів та мишоподібних гризунів.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), IUCN (VU).

Самець | © Mikelane45

Самиця | © Bill Richmond

ЧАЙКА

Vanellus vanellus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=28-31см, РК=67-76см, М=0,18-0,26кг.
Визначення: відрізняється характерною зовнішністю та поведінкою; у польоті добре помітне біло-чорне з зеленим металевим полиском забарвлення, широкі заокруглені крила.
Поширення: відповідні біотопи усієї території області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: відкриті ландшафти – заболочені низовини, відкриті узбережжя водойм, заплавні луки, агроландшафти.
Раціон: переважно наземні комахи та їхні личинки, черви, дрібні м'якуни.
Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (NT).

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Птах у шлюбному вбранні | © Solveig Schrøder

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

СИВКА МОРСЬКА

Pluvialis squatarola (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=26-30см, РК=56-79см, М=0,17-0,23кг.

Визначення: від решти сивок відрізняються чорними плямами на споді крил під пахвами та більшими розмірами; у шлюбному вбранні має контрастне сизо-біло-чорне забарвлення без бурих тонів

Поширення: під час зальотів – уся територія області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: будь які зволожені місцевості – мілководдя водойм, заболочені заплавні луки тощо.

Раціон: різноманітні наземні та водні комахи, їхні личинки, дрібні ракоподібні, м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Птах у шлюбному вбранні | © Alexander Viduetsky

Птах у зимовому вбранні | © Alexander Viduetsky

СИВКА ЗВИЧАЙНА

Pluvialis apricaria (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=25-29см, РК=53-76см, М=0,19-0,21кг.

Визначення: від решти видів відрізняється характерними формою тіла та забарвленням; від морської сивки – дещо меншими розмірами, відсутністю чорних плям під пахвами на споді крил, в репродуктивний період у забарвленні верху тіла присутні золотисті тони.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; останні достовірні відомості про зустріч звичайної сивки на Вінниччині стосуються початку XX століття.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: мілководдя різнотипних водойм, поля.

Раціон: різноманітні наземні та водні комахи, їхні личинки, дрібні ракоподібні, м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Maximilian Buzun

Самець у шлюбному вбранні | © Roger Wasley

Самиця у шлюбному вбранні | © Roger Wasley

ПІСОЧНИК ВЕЛИКИЙ

Charadrius hiaticula Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=17-20см, РК=48-57см, М=40-80г.

Визначення: від решти куликів відрізняється характерними забарвленням та формою тіла; дорослі особини від дорослих малих пісочників – дещо більшими розмірами, коротшими, жовто-гарячими ногами, помітними у польоті білими поздовжніми смугами на верхніх площинах крил, у шлюбному вбранні – жовтим, з чорною вершиною, дзьобом.

Поширення: під час зальотів – уся територія області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: мілководдя різнотипних водойм, спущені ставки тощо.

Раціон: дрібні гідробіонти та наземні безхребетні: ракоподібні, м'якуни, водні твердокрилі, двокрилі імаго та їхні личинки.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Gediminas Gražulevičius

Молодий птах | © Gediminas Gražulevičius

ПІСОЧНИК МАЛИЙ

Charadrius dubius Scopoli, 1786

Розміри тіла: ДТ=15-20см, РК=40-70см, М=42-48г.

Визначення: від великого та морського пісочників відрізняється невиразними білими смугами на верхній площині крил, білою смужкою на тім'і одразу за чорною «маскою», чорним наддзьобком, жовтими кільцями навколо очей та рожевими ногами.

Поширення: відповідні біотопи на усій території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: узбережжя водойм з піщаним або гальковим дном, рідше – інші береги водойм.

Раціон: черви, дрібні наземні та водні комахи, їхні личинки, дрібні м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Оксана Ралдугіна

Молодий птах | © Solveig Schrøder

КУЛИК-ДОВГОНІГ

Himantopus himantopus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=33-40см, РК=67-83см, М=0,14-0,18кг.

Визначення: має контрастне чорно-біле забарвлення – суцільно білий тулуб та низ голови, чорні крила; ноги яскраво-червоні, дзьоб чорний; від чоботаря відрізняється суцільно-чорним забарвленням крил та прямим, коротшим дзьобом.

Поширення: під час зальотів – уся територія області.

Характер перебування: рідкісний пролітний вид.

Біотоп: заболочені низовини, відкриті узбережжя водойм, заплавні луки.

Раціон: водяні клопи, жуки та їхні личинки, дрібні ракоподібні та м'якуни, рідше – наземні комахи.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Оксана Ралдугіна

КУЛИК-СОРОКА

Haematopus ostralegus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=39-45см, РК=72-86см, М=0,4-0,55кг.

Визначення: за контрастним чорно-білим забарвленням та яскраво-червоним довгим дзьобом; у зимовому оперенні від підборіддя до вушних отворів простягається біла смуга.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; востаннє достовірно відмічений на Вінниччині на початку XX століття.

Характер перебування: дуже рідкісний пролітний вид.

Біотоп: узбережжя водойм з піщаним або гальковим дном, заплавні луки.

Раціон: дрібна риба, водні багатощетинкові черви, дрібні ракоподібні, м'якуни, комахи та їхні личинки.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (NT).

Молодий птах | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © Оксана Ралдугіна

КОЛОВОДНИК ЛІСОВИЙ

Tringa ochropus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=20-24см, РК=39-46см, М=50-80г.

Визначення: у польоті та при зльоті добре помітний контраст між білим надхвістям та темними спиною та крилами; від інших коловодників відрізняється деталями оперення, зокрема темним сподом крил.

Поширення: під час міграції може траплятись на всій території області.

Характер перебування: нечисленний пролітний вид.

Біотоп: під час міграції – заболочені низовини, узбережжя водойм з болотистим, гальковим або піщаним дном, заплавні луки.

Раціон: наземні та водні комахи, їхні личинки, клопи, м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

© Юрій Балагула

© Юрій Балагула

КОЛОВОДНИК БОЛОТЯНИЙ

Tringa glareola Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=18-21см, РК=35-46см, М=75-105г.

Визначення: від лісового коловодника відрізняється дещо довшими ногами, але коротшими, ніж у інших коловодників, менш контрастним забарвленням верху тіла та крил, світлим сподом крил, дрібнішою чорно-білою поперечною смугастістю хвоста.

Поширення: під час міграції може траплятись на всій території області.

Характер перебування: рідкісний пролітний вид.

Біотоп: під час міграції – заболочені низовини, узбережжя водойм з болотистим, гальковим або піщаним дном, заплавні луки.

Раціон: водні безхребетні, зокрема клопи, личинки комарів, дрібні ракоподібні, рідше черви.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Птах у літньому вбранні | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Оксана Ралдугін

КОЛОВОДНИК ВЕЛИКИЙ

Tringa nebularia (Gunnerus, 1767)

Розміри тіла: ДТ=30-35см, РК=53-62см, М=0,13-0,22кг.

Визначення: відзначається найбільшими з-поміж коловодників розмірами тіла, дещо загнутим догори дзьобом, білим хвостом з невеликою кількістю темних поперечних смуг, які не доходять до крайніх стернових пер, білішим низом тіла; від хвоста, через надхвістя аж на спину заходить широка, клиноподібна біла смуга з заокругленою вершиною, що помітно під час польоту.

Поширення: на прольоті може траплятись по усій території області.

Характер перебування: рідкісний пролітний вид.

Біотоп: під час міграції трапляється на заболочених узбережжях водойм, спущених ставках, затоплених заплавних луках.

Раціон: молодь риб, водні клопи, личинки та імаго водних комах, рідше дрібні ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Оксана Ралдугіна

КОЛОВОДНИК ЗВИЧАЙНИЙ

Tringa totanus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=24-29см, РК=45-53см, М=0,11-0,17кг.

Визначення: від решти коловодників відрізняється добре помітною у польоті білою смугою, що простягається по задньому краю крила, білою, загостреною, клиноподібною смугою, що починається від надхвістя і простягається по спині; дзьоб прямий, ноги червоні.

Поширення: гніздування виявлене у Барському, Вінницькому та Літинському районах, але може траплятись і на іншій території; під час міграцій – по усій території Вінниччини.

Характер перебування: рідкісний гніздовий і перелітний, звичайний пролітний вид.

Біотоп: на гніздуванні – заболочені низовини та вологі заплавні луки, під час прольоту також узбережжя водойм з болотистим, гальковим або піщаним дном, спущені ставки.

Раціон: різноманітні водні комахи та їхні личинки, черви, м'якуни, значно рідше – дрібні ракоподібні та молодь дрібних видів риб.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

КОЛОВОДНИК ЧОРНИЙ

Tringa erythropus (Pallas, 1764)

Розміри тіла: ДТ=29-33см, РК=48-52см, М=0,11-0,18кг.

Визначення: від решти коловодників у позашлюбному вбранні відрізняється «сигароподібною» білою плямою на спині та надхвісті, порівняно довгими червоними ногами; у шлюбному вбранні – темним, майже чорним забарвленням та чорними ногами.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; останні достовірні відомості про перебування на Вінниччині стосуються початку XX століття.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: під час міграції – узбережжя водойм з болотистим, гальковим або піщаним дном.

Раціон: гідробіонти – клопи, личинки та імаго комах, м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Mikelane45

Птах у шлюбному вбранні | © Roger Wasley

КОЛОВОДНИК СТАВКОВИЙ

Tringa stagnatilis (Bechstein, 1803)

Розміри тіла: ДТ=22-25см, РК=39-44см, М=50-85г.

Визначення: від хвоста через надхвістя та майже всю спину простягається вузька біла пляма, загострена спереду; у порівнянні з іншими коловодниками розміри тіла менші, дзьоб дещо менший і тонший, ноги зеленкуваті, дещо довші, помітно заходять за хвіст у польоті.

Поширення: під час міграції може траплятись на всій території області.

Характер перебування: рідкісний пролітний вид.

Біотоп: заболочені низовини та вологі заплавні луки, узбережжя водойм з болотистим, гальковим або піщаним дном, спущені ставки.

Раціон: водні безхребетні – клопи, личинки комах, м'якуни, водяні кліщі, зрідка – дрібні наземні комахи.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Птах у літньому вбранні | © Оксана Ралдугіна

Птах у позашлюбному вбранні | © Neal Cooper

ПЛАВУНЕЦЬ КРУГЛОДЗЬОБИЙ

Phalaropus lobatus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=17-19см, РК=31-41см, М=20-45г.

Визначення: від решти птахів відрізняється характерною формою тіла та забарвленням, на відміну від інших куликів часто і добре пливає, характерно «киваючи» головою, збирає їжу з поверхні води. Самець у шлюбному оперенні подібний до самиці, але має рудуваті смужки позаду очей.

Поширення: може траплятись по всій території області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: під час зальотів може траплятись на заболочених узбережжях водойм, спущених ставках.

Раціон: здебільшого водні комахи (жуки, клопи, волохокрильці) та їхні личинки, дрібні м'якуни та ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні 1 року життя | © Alnus

Самець у шлюбному вбранні | © Gediminas Gražulevičius

Самиця у шлюбному вбранні | © Gediminas Gražulevičius

НАБЕРЕЖНИК

Actitis hypoleucos (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=18-22см, РК=30-36см, М=40-75г.
Визначення: від коловодників відрізняється дрібними розмірами, ноги короткі не виступають за край хвоста у польоті, порівняно коротким і прямим дзьобом, білими смугами на верхніх площинах крил і білим їх сподом, буруватою смугою, що простягається зі спини до кінця хвоста, крайні стернові пера – білі.
Поширення: на прольоті може траплятись по всій території області.
Характер перебування: нечисленний пролітний вид.
Біотоп: під час міграції трапляється на заболочених узбережжях водойм, спущених ставках, затоплених заплавних луках.
Раціон: наземні та водні комахи, їхні личинки, черви, дрібні м'якуни.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Оксана Ралдугіна

Птах у шлюбному вбранні | © Roger Wasley

БРИЖАЧ

Philomachus pugnax (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=20-32см, РК=46-60см, М=80-240г.

Визначення: у польоті помітна вузька чорна смуга, що з'єднує темний поперек з поперечною вершинною смугою на стернових перах; у порівнянні з побережниками ноги помітно довші; самці у шлюбному оперенні мають пишні комір та чуб з подовжених пер, забарвлених різноманітно, дзьоб червоний, у позашлюбний період вершина дзьоба самця темна, основа – жовта, у молодих та самиці дзьоб темно-сірий.

Поширення: на прольоті може траплятись по всій території області.

Характер перебування: звичайний пролітний вид.

Біотоп: під час міграції трапляється на заболочених узбережжях водойм, спущених ставках, затоплених заплавних луках.

Раціон: комахи та їхні личинки, клопи, черви, рідше – насіння та ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Оксана Ралдугіна

Самець у шлюбному вбранні | © Roger Wasley

ПОБЕРЕЖНИК МАЛИЙ

Calidris minuta (Leisler, 1812)

Розміри тіла: ДТ=12-15см, РК=27-31см, М=22-33г.
Визначення: відзначається дрібними розмірами, відносно короткими ногами, що не виступають за край хвоста у польоті, сірою широкою вершинною смугою на хвості та чорною тонкою смугою, що простягається від спини до вершини хвоста.
Поширення: на прольоті може траплятись по всій території області.
Характер перебування: дуже рідкісний пролітний вид.
Біотоп: узбережжя водойм, переважно стоячих, спущені ставки.
Раціон: дрібні водні та наземні комахи, їхні личинки, м'якуни, рідше – дрібні ракоподібні.
Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Молодий птах | © Roger Wasley

Птах у позашлюбному вбранні | © Roger Wasley

ПОБЕРЕЖНИК БІЛОХВОСТИЙ

Calidris temminckii (Leisler, 1812)

Розміри тіла: ДТ=12-15см, РК=27-32см, М=22-33г.

Визначення: з-поміж решти куликів вирізняється дрібними розмірами та порівняно короткими ногами; від побережника малого у шлюбному вбранні – відсутністю рудуватого нальоту на щоках та волі, зеленкуватими ногами; у польоті – білим хвостом з вузькою поздовжньою темною серединною смугою.

Поширення: на прольоті може траплятись по усій території області.

Характер перебування: нечисленний пролітний вид.

Біотоп: узбережжя водойм, переважно стоячих, спущені ставки.

Раціон: дрібні водні та наземні комахи, їхні личинки, м'якуни, ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © Gediminas Gražulevičius

ПОБЕРЕЖНИК ЧОРНОГРУДИЙ

Calidris alpina (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16-22см, РК=36-40см, М=45-80г.

Визначення: у польоті від інших куликів відрізняється темними центральними стерновими перами у поєднанні з білим надхвістям та темною прикінцевою смугою на хвості; у шлюбному вбранні має виразну чорну пляму на череві.

Поширення: на прольоті – вся територія області.

Характер перебування: рідкісний пролітний вид.

Біотоп: узбережжя стоячих водойм, спущені ставки.

Раціон: різноманітні дрібні водні та наземні безхребетні: комахи та їхні личинки, м'якуни, ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Дорослий птах у шлюбному вбранні | © Gediminas Gražulevičius

Молодий птах | © Gediminas Gražulevičius

БАРАНЕЦЬ МАЛИЙ

Lymnocryptes minimus (Brunnich, 1764)

Розміри тіла: ДТ=11-20см, РК=30-36см, М=50-90г.

Визначення: від решти баранців відрізняється помітно меншими розмірами та коротшим дзьобом; від інших куликів – чотирма поздовжніми світлими смугами вздовж спини.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; останні достовірні відомості про зустріч на Вінниччині стосуються початку XX століття.

Біотоп: заболочені узбережжя водойм, спущені ставки, затоплені заплавні луки.

Характер перебування: залітний вид.

Раціон: черви, дрібні комахи та їхні личинки, м'якуни, вегетативні частини рослин.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

© Roberto Villa

© Sandra Standbridge

БАРАНЕЦЬ ЗВИЧАЙНИЙ

Gallinago gallinago (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=23-28см, РК=37-50см, М=0,11-0,17кг.

Визначення: від малого баранця відрізняється більшими розмірами; від великого баранця – більшою кількістю білого кольору в забарвленні підхвістя, черева та грудей, однаковим забарвленням стернових пер, темнішими другорядними маховими перами у порівнянні з першорядними.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний пролітний та нечисленний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: на гніздуванні – заболочені низовини та вологі заплавні луки, під час прольоту також узбережжя водойм.

Раціон: черви, наземні м'якуни, жуки та їхні личинки, двокрилі, насіння окремих рослин.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Iain F. Leach

БАРАНЕЦЬ ВЕЛИКИЙ

Gallinago media (Latham, 1787)

Розміри тіла: ДТ=26-30см, РК=42-50см, М=0,18-0,25кг.

Визначення: на відміну від баранця звичайного має однотонне забарвлення усіх махових пер, яскраво-білі крайні стернові пера, темніший спід крил та велику кількість дрібних поперечних рисок з боків тіла.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; останні достовірні відомості про зустріч на Вінниччині стосуються початку XX століття.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: під час зальотів може бути відмічений на вологих заплавних луках, у долинах річок, заболочених низинах та узбережжях водойм.

Раціон: дрібні наземні та водні безхребетні – личинки комах, м'якуни, черви.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (NT).

© Hans Norelius

© Radovan Václav

СЛУКВА

Scolopax rusticola Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=33-38см, РК=55-65см, М=0,2-0,44кг.

Визначення: від баранців відрізняється більшими розмірами, строкатим рудуватим забарвленням верхньої площини крил, поперечними смугами на тім'і та потилиці.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: нечисленний пролітний і рідкісний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: гніздиться на зволожених ділянках лісів, у лісових масивах, які прилягають безпосередньо до річок, у старих фруктових садках.

Раціон: черви, дорослі комахи та їхні личинки, коріння рослин, ягоди ялівцю.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (LC).

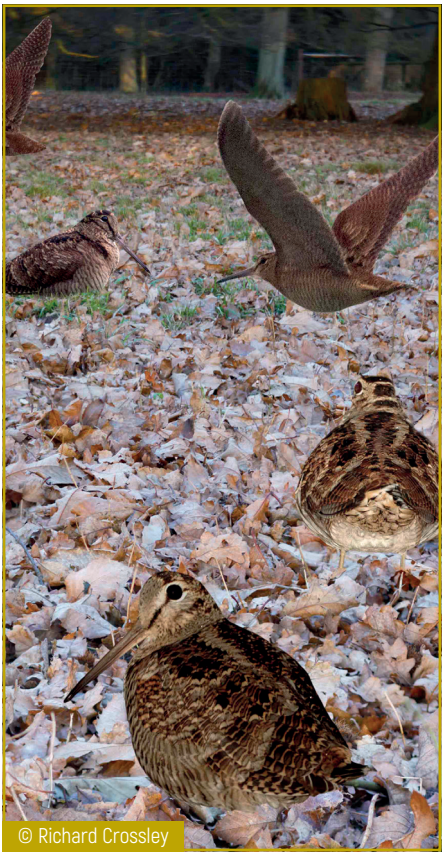

© Richard Crossley

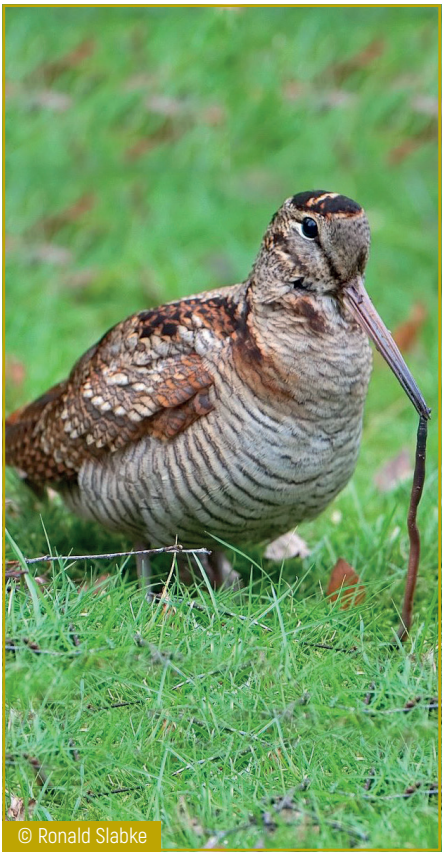

© Ronald Slabke

КУЛЬОН ВЕЛИКИЙ

Numenius arquata (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=48-60см, РК=89-106см, М=0,5-1,3.

Визначення: відрізняється великими розмірами тіла, довгими ногами та дзьобом, помітно загнутим донизу по усій довжині; від інших кульонів відрізняється більшими розмірами та світлим верхом голови, світло-вохристим забарвленням шиї, грудей та боків з густим малюнком із стрілоподібних темних рисок.

Поширення: під час прольоту трапляється у відповідних біотопах усієї території області.

Характер перебування: рідкісний пролітний вид.

Біотоп: заболочені узбережжя річок, водосховищ, спущені ставки.

Раціон: м'якуни, черви, комахи та їхні личинки, павуки, дрібні амфібії, ягоди, зрідка – насіння трав'яних рослин.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. III), AEWA, IUCN (NT).

ГРИЦИК ВЕЛИКИЙ

Limosa limosa (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=36-44см, РК=62-74см, М=0,23-0,37кг.

Визначення: дзьоб та ноги дуже довгі, верхня площина крил контрастна – чорна з помітною поздовжньою білою смугою, стернові пера білі з широкою чорною кінцевою смугою, над оком – помітна біла брова; у шлюбному оперенні шия та груди іржаво-руді; у позашлюбному – сірі; у молодих на підборідді відсутня біла пляма.

Поширення: у гніздовий період виявлений на Літинщині, під час міграцій трапляється по всій території області.

Біотоп: вологі заплавні луки у долинах річок, заболочені низини.

Характер перебування: нечисленний пролітний та можливо гніздовий вид.

Раціон: наземні та водні комахи, їхні личинки, клопи, дрібні ракоподібні, насіння різноманітних рослин, цибулини водних рослин, є відомості про споживання ікри та молоді риб.

Охоронний статус: БК (дод. III), AEWA, IUCN (NT).

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © Roger Wasley

ДЕРИХВІСТ СТЕПОВИЙ

Glareola nordmanni Nordmann, 1842

Розміри тіла: ДТ=23-28см, РК=60-68см, М=90-110г.

Визначення: має характерну форму тіла та манеру польоту, довгий «вилчастий» хвіст, білі низ тулуба і надхвістя; від лучного дерихвоста відрізняється темним сподом крил без темно-бурих плям та білої смуги по краю задньої поверхні крила.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; останні достовірні відомості про зустріч на Вінниччині датовані початком XX століття.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: різнотипні відкриті ландшафти.

Раціон: різноманітні комахи.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (NT).

© Dmytro Pylypenko

© Евгений Попов

МАРТИН ЖОВТОНОГИЙ

Larus cachinnans (Pallas, 1811)

Розміри тіла: ДТ=52-58см, РК=120-158см, М=0,6-1,3кг.

Визначення: дорослі особини подібні до дорослих сріблястих мартинів, але відрізняються від них жовтими ногами; молоді особини від подібного розміру мартинів інших видів на дистанції відрізняються погано.

Поширення: по всій території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний, нечисленний зимуючий вид.

Біотоп: у гніздовий період – водойми з придатними для будівництва гнізд островами, відмілинами, греблями, що не відвідуються людиною; під час міграції – найрізноманітніші водойми; взимку – вільні від криги акваторії водосховищ та річок.

Раціон: риба, земноводні, плазуни, комахи та їхні личинки, ракоподібні, черви, органічні відходи на смітниках, рідше – дрібні птахи та ссавці.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

МАРТИН СРІБЛЯСТИЙ

Larus argentatus Pontoppidan, 1763

Розміри тіла: ДТ=54-67см, РК=123-158см, М=0,6-1,3кг.

Визначення: за комплексом ознак – дорослі птахи мають великі розміри, сивий верх спини та крил, з чорними кінцями, жовту райдужну оболонку ока, червону пляму на кінці піддзьобка та рожеві ноги; молоді особини від подібного розміру мартинів іншого виду дистанційно відрізняються важко.

Поширення: під час міграції вся територія області, на зимівлі – незамерзаючі водойми.

Характер перебування: рідкісний пролітний та зимуючий вид.

Біотоп: різнотипні водойми, з чистою водою та багаті на рибу.

Раціон: риба, земноводні, плазуни, комахи та їхні личинки, ракоподібні, черви, рідше – дрібні птахи та ссавці.

Охоронний статус: IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Roger Wasley

МАРТИН ЧОРНОКРИЛИЙ

Larus fuscus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=48-67см, РК=117-148см, М=0,6-1,2кг.

Визначення: великий мартин з темним, майже чорним забарвленням спини та верхньої площини крила, яке по усьому контуру облямоване білим; дорослі особини відрізняються від морських мартинів жовтими ногами; молоді особини від подібного розміру мартинів іншого виду дистанційно відрізняються важко.

Поширення: під час міграції по всій території області

Характер перебування: нечисленний пролітний вид.

Біотоп: різнотипні водойми.

Раціон: переважно дрібна та середніх розмірів риба, інколи дрібні ссавці, птахи та їхні яйця, черви, комахи.

Охоронний статус: IUCN (LC).

Дорослий птах | © Steve-h

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий та дорослий птахи | © MPF

МАРТИН ЗВИЧАЙНИЙ

Larus ridibundus Linnaeus, 1766

Розміри тіла: ДТ=35-44см, РК=86-105см, М=0,26-0,35кг.

Визначення: у шлюбному вбранні від інших дрібних мартинів відрізняється поєднанням темно-коричневої голови, чорних плям на кінцях крил та темно-червоним дзьобом; у позашлюбний період має темні плями на голові, червоні лапи та дзьоб, чорний на кінці та широку білу пляму уздовж переднього краю крила.

Поширення: у відповідних біотопах по всій території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: під час міграції – різнотипні водойми, у гніздовий період переважно ставки та узбережжя водосховищ з островами, де гніздиться колоніями від кількох десятків – до кількох сотень особин.

Раціон: риба, водні та наземні комахи, їхні личинки, ракоподібні, черви, земноводні, інколи гризуни, падлина, органічні відходи на смітниках.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Птах у шлюбному вбранні | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Roger Wasley

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

МАРТИН СИВИЙ

Larus canus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=38-46см, РК=99-125см, М=0,3-0,6кг.

Визначення: за комплексом ознак – невеликі розміри у поєднанні зі світлим забарвленням голови, сивим – спини, а у дорослих ще й верхньої площини крил; у дорослих птахів ноги жовтувато-зеленкуваті, дзьоб жовтий без червоної плями на піддзьобку; у молодих – ноги рожеві, дзьоб рожевий з чорною вершиною, хвіст світлий з чорною вершинною смугою.

Поширення: під час міграцій – уся територія області; на зимівлі – незамерзаючі водойми.

Характер перебування: нечисленний пролітний, рідкісний зимуючий вид.

Біотоп: різнотипні водойми, з чистою водою та багаті на рибу.

Раціон: риба та її ікра, ракоподібні, м'якуни, наземні та водні комахи, їхні личинки, органічні відходи на смітниках, інколи ягоди та водні рослини.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Дорослий птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Птах у перехідному (зимове-шлюбне) вбранні | © Roger Wasley

МАРТИН МАЛИЙ

Larus minutus Pallas, 1776

Розміри тіла: ДТ=24-28см, РК=70-80см, М=0,1-0,15кг.
Визначення: найменший з наших мартинів, розміром з крячка; у дорослих верхня площина крила біла, спід – темно-сірий, чорні махові з яскраво-білою вершинною смугою; у зимовому вбранні на тім'ї є помітна темна пляма; у молодих особин голова та спина темні, чорно-бурі, зовнішні опахала та вершини махових пер – чорні.
Поширення: під час міграцій у відповідних біотопах по всій території області.
Характер перебування: надзвичайно рідкісний пролітний вид.
Біотоп: різнотипні водойми.
Раціон: комахи, дрібні ракоподібні, м'якуни, черви, дрібна риба.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © kallerna

Зимове вбрання 1-го року | © Mikelane45

Дорослий птах | © Dalia Račkauskaitė

КРЯЧОК ЧОРНИЙ

Chlidonias niger (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=22-26см, РК=56-68см, М=50-90г.

Визначення: має характерний для крячків силует, неглибокий виріз хвоста; у шлюбному оперенні від білокрилого крячка відрізняється сірим забарвленням плечей, спини, надхвістя та хвоста, чорними ногами; у позашлюбний період у дорослих помітна чорна пляма на голові; у молодих особин надхвістя сіре; у всіх вікових груп є темна пляма, що простягається від спини до боків вола перед крилами.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: під час міграції – різнотипні водойми; у гніздовий період – акваторії з повільною течією, ставки, озера, водосховища.

Раціон: водні та навколоводні комахи, павуки, п'явки, дрібні ракоподібні, дрібні земноводні та риби на різних стадіях метаморфозу.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Оксана Ралдугіна

Молодий птах | © Maggie Smith

КРЯЧОК БІЛОКРИЛИЙ

Chlidonias leucopterus (Temminck, 1815)

Розміри тіла: ДТ=20-24см, РК=50-67см, М=60-70г.

Визначення: характерний для крячків силует, неглибокий виріз хвоста; у шлюбному оперенні від чорного крячка відрізняється яскраво-білим забарвленням плечей, надхвістя та хвоста, чорними покривними перами споду крил, темно-сірою спиною, червоними ногами; у молодих особин спина темна.

Поширення: на прольоті – вся територія області; на гніздуванні – переважно західні райони області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: під час міграції – найрізноманітніші водойми; гніздовий –ставки та озера з багатою водною рослинністю.

Раціон: водні та навколоводні комахи, рідше – дрібна риба, дрібні земноводні та пуголовки, черви, павуки.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Сергій Рижков

КРЯЧОК БІЛОЩОКИЙ

Chlidonias hybrida (Pallas, 1811)

Розміри тіла: ДТ=23-28см, РК=57-75см, М=50-90г.

Визначення: характерний для крячків силует, неглибокий виріз хвоста; у шлюбному оперенні легко упізнається за білим забарвленням щік; молоді особини від решти болотних крячків відрізняються рудуватим забарвленням спини.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний, подекуди численний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: під час міграції – різнотипні водойми; у гніздовий період –ставки та озера з багатою водною рослинністю.

Раціон: водні та навколоводні комахи, черви, дрібна риба, дрібні земноводні, пуголовки, дрібні ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Roger Wasley

Птах у шлюбному вбранні | © Олександр Матвійчук

КРЯЧОК РІЧКОВИЙ

Sterna hirundo Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=31-37см, РК=70-95см, М=100-175г.

Визначення: характерний для крячків силует, на відміну від болотних крячків – виріз хвоста глибокий; у шлюбному вбранні загальне забарвлення білувато-сиве з чорним верхом голови; ноги та дзьоб червоні; у позашлюбному вбранні лоб білий, дзьоб чорний.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний, хоча й нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: під час міграції – найрізноманітніші водойми; гніздовий –ставки та озера з островами.

Раціон: дрібна риба, навколоводні та водні комахи, черви.

Охоронний статус: БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Badjoby

КРЯЧОК МАЛИЙ

Sterna albifrons Pallas, 1764

Розміри тіла: ДТ=21-25см, РК=41-55см, М=40-60г.

Визначення: характерний для крячків силует; на відміну від інших крячків – помітно менший розмір; виріз хвоста глибокий; у дорослих птахів у шлюбному вбранні дзьоб та ноги жовті, на лобі помітна біла пляма, кілька махових пер на кінцях крил чорні; у позашлюбний період дзьоб чорний.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: дуже рідкісний пролітний вид.

Біотоп: під час міграцій – найрізноманітніші водойми.

Раціон: дрібна риба, комахи, дрібні ракоподібні, м'якуни.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), AEWA, IUCN (LC).

© Gediminas Gražulevičius

© Віталій Хусточка

ПРИПУТЕНЬ

Columba palumbus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=38-43см, РК=68-80см, М=0,4-0,6кг.
Визначення: найбільший з наших голубів; з боків шиї є білі плями; у польоті добре помітні великі білі плями на верхній площині крил.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: різноманітні деревостани, лісосмуги, культурний ландшафт – зелені зони міст, міські парки та сквери.
Раціон: насіння рослин, у тому числі й культурних злаків, ягоди.
Охоронний статус: IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

ГОЛУБ-СИНЯК

Columba oenas Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=28-34см, РК=60-69см, М=0,25-0,3кг.

Визначення: дуже схожий на сизого голуба, але відрізняється дещо світлішими крилами та однотонно сірим забарвленням спини; спід крил майже не відрізняється від забарвлення тулуба; райдужна оболонка ока темна, дзьоб світлий.

Поширення: на прольоті може траплятись по всій території області.

Характер перебування: дуже рідкісний пролітний вид.

Біотоп: старі лісостани зі старими дуплистими деревами; з початку XX століття гніздування на Вінниччині не підтверджене.

Раціон: насіння дикорослих та культурних рослин, дикі трави, жолуді, букові горішки, ягоди.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. III), IUCN (LC).

© Roger Wasley

ГОЛУБ СИЗИЙ

Columba livia f. domestica Gmelin, 1789

Розміри тіла: ДТ=30-35см, РК=62-70см, М=0,25-0,3кг.

Визначення: у різноманітті варіантів забарвлення є такі, що загалом подібні до голуба-синяка, але відрізняється білим попереком, виразною темною рискою уздовж заднього краю зовнішньої площини крила, помаранчевою зіницею ока та темно-сірим дзьобом.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: численний осілий вид.

Біотоп: на Поділлі – населені пункти, де живуть напівсвійські птахи; гнізда влаштовують на різноманітних оздоблювальних архітектурних елементах споруд, карнизах, технічних поверхах та горищах будинків тощо.

Раціон: насіння та зелені частини рослин, органічні відходи на смітниках та звалищах.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

ГОРЛИЦЯ САДОВА

Streptopelia decaocto (Frivaldszky, 1838)

Розміри тіла: ДТ=31-34см, РК=47-56см, М=0,14-0,24кг.

Визначення: легко ідентифікується за суцільно-сірим забарвленням з виразним чорним напівкільцем на шиї.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: на Вінниччині – виключно територія населених пунктів, де влаштовує гнізда на деревах у парках, лісопарках, скверах, міських алеях, навіть уздовж шляхів із жвавим автомобільним рухом.

Раціон: насіння, ягоди та дрібні фрукти, органічні відходи на смітниках та звалищах, личинки та дорослі дрібні комахи.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

ГОРЛИЦЯ ЗВИЧАЙНА

Streptopelia turtur (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=25-28см, РК=47-55см, М=0,12-0,2кг.

Визначення: від садової горлиці добре відрізняється меншими розмірами, рудувато-чорними строкатими спиною та плечами, чорно-білими строкатими плямами з боків шиї.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: узлісся та вирубки негустих молодих лісостанів, байрачні ліси, полезахисні лісосмуги, садки, значно рідше – парки.

Раціон: насіння рослин.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (VU).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

ЗОЗУЛЯ

Cuculus canorus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=32-36см, РК=54-65см, М=90-130г.
Визначення: добре ідентифікується за зовнішнім виглядом та забарвленням; у забарвленні розрізняють дві морфи – сіру та руду; самці відрізняються від самиць суцільним сивим забарвленням верху тіла, голови, горла та вола.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: різноманітні ландшафти з деревною рослинністю, у тому числі й території населених пунктів.
Раціон: переважно гусінь метеликів, жуки, прямокрилі, перетинчастокрилі, клопи, павуки, менше рослинна їжа.
Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

СОВА ВУХАТА

Asio otus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=31-37см, РК=84-98см, М=0,15-0,37кг.

Визначення: від решти сов відрізняється виразними «вушками», проте на відміну від пугача має значно менші розміри тіла, та жовту райдужну оболонку очей; на відміну від совки – помітно більша; від болотяної сови відрізняється малюнком із стрілоподібних чорних плям на нижньому боці тіла та наявністю характерних «вушок».

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: в гніздовий період трапляється на узліссях, у полезахисних лісосмугах, приміських зелених смугах та інших дендроландшафтах, які межують з відкритими просторами. Для гніздування часто використовує гнізда воронових птахів. В зимовий період нерідко формує скупчення до кількох десятків особин у межах населених пунктів.

Раціон: здебільшого гризуни, дрібні комахоїдні ссавці, птахи, комахи.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

ПУГАЧ

Bubo bubo (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=59-75см, РК=138-188см, М=1,5-4,2кг.
Визначення: дуже велика сова; від решти сов області відрізняється, насамперед, великими розмірами; на голові є подовжені пір'їни у вигляді «вушок»; райдужна оболонка очей жовтогаряча.
Поширення: переважно південні райони області.
Характер перебування: дуже рідкісний осілий вид.
Біотоп: тяжіє до каньйонів великих річок, ярів з урвистими стінками, можливо заселяє яри у глибині великих, мало відвідуваних людиною лісів.
Раціон: гризуни, дрібні хижі та комахоїдні ссавці, денні хижі птахи, інші сови, голуби, куроподібні, лелекоподібні, мартини, гусеподібні; значно рідше земноводні та риби.
Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

© Alexander Viduetsky

© Roger Wasley

© Roger Wasley

СОВА БОЛОТЯНА

Asio flammeus (Pontoppidan, 1763)

Розміри тіла: ДТ=33-42см, РК=90-105см, М=0,23-0,43кг.
Визначення: на відміну від інших сов нерідко полює у світлу пору доби; «вушка» дуже короткі, часто непомітні, райдужна оболонка очей жовта, довкола очей темні плями, на шиї, грудях та череві поздовжні чорні плями.
Поширення: у відповідних біотопах усієї території області.
Характер перебування: рідкісний осілий вид.
Біотоп: оселяється у відкритому ландшафті – на зволожених та сухих луках, пасовищах, безлісих схилах ярів та пагорбах.
Раціон: переважно мишоподібні гризуни, значно рідше – дрібні птахи та комахи.
Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

© Allan Drewitt

© Roger Wasley

СОВКА

Otus scops (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=19-21см, РК=47-54см, М=60-135г.

Визначення: дуже дрібна сова; від сичів відрізняється виразними «вушками» на голові; від вухатої сови – меншими розмірами тіла.

Поширення: під час міграцій – уся територія області, на гніздуванні – здебільшого південні та східні райони Вінниччини.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: мало відвідувані людиною лісосмуги, старі садки, цвинтарі та інші лісостани з великою кількістю старих дуплистих дерев та прилеглими відкритими просторами, де птах полює.

Раціон: переважно комахи та павуки, значно рідше – дрібні гризуни та птахи.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

© Bohuš Číčel

© Оксана Ралдугіна

СИЧ ХАТНІЙ

Athene noctua (Scopoli, 1769)

Розміри тіла: ДТ=21-27см, РК=50-56см, М=130-200г.

Визначення: дрібна сова; інколи полює у світлу пору доби; від совки відрізняється відсутністю «вушок» та білим низом тіла з густою строкатістю із поздовжніх коричневих рисок.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: часто заселяє урбанізований ландшафт, використовуючи різноманітні, переважно покинуті, споруди для гніздування, особливо якщо ті межують з відкритим ландшафтом; за межами населених пунктів охоче використовує різноманітні будівлі, зведені людиною (покинуті склади добрив, трансформаторні будки тощо); нерідко гніздиться в норах в стінках піщаних та глинистих кар'єрів.

Раціон: комахи, дрібні гризуни та птахи, плазуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Юрій Балагула

СОВА ЯСТРУБИНА

Surnia ulula (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=35-43см, РК=69-82см, М=0,24-0,37кг.

Визначення: низ тіла білий з вузькими поперечними рисками; крила відносно короткі; хвіст порівняно довгий; може полювати у світлу пору доби.

Поширення: під час зальотів може траплятись на всій території області; востаннє спостерігали на Вінниччині у 20-х роках XX ст.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: лісостани, що межують із заболоченими територіями, вологими луками у долинах річок.

Раціон: переважно дрібні ссавці та птахи.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

СОВА СІРА

Strix aluco Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=37-43см, РК=81-104см, М=0,5-0,68кг.
Визначення: розрізняють птахів сірої та рудої морф; на відміну від вухатої та болотяної сов не має «вушок», райдужна оболонка очей темна.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: гніздиться в найрізноманітніших типах лісостанів, у тому числі й зелених зонах міст та інших населених пунктів; віддає перевагу лісам та лісосмугам з великою кількістю старих, дуплистих дерев.
Раціон: переважно мишоподібні гризуни та дрібні птахи.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Сіра морфа | © Roger Wasley

Руда морфа | © Оксана Ралдугіна

Руда морфа | © Олександр Матвійчук

СИПУХА

Tyto alba (Scopoli, 1769)

Розміри тіла: ДТ=33-39см, РК=80-95см, М=0,21-0,34кг.
Визначення: розрізняють білу та руду морфи; дуже світло забарвлена сова, лицевий диск білий серцеподібної форми; голова велика, райдужна оболонка ока чорна.
Поширення: може траплятись на всій території області.
Характер перебування: надзвичайно рідкісний осілий вид.
Біотоп: тяжіє до покинутих споруд в антропогенному ландшафті; наразі відомо лише три факти гніздування виду на Вінниччині – у Погребищенському й Теплицькому районах; решта відомостей застарілі й датуються початком та серединою XX століття.
Раціон: мишоподібні гризуни, комахоїдні ссавці, дрібні птахи, комахи.
Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

ДРІМЛЮГА

Caprimulgus europaeus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=24-28см, РК=52-60см, М=50-100г.
Визначення: ідентифікується за характерною формою тіла, забарвленням та голосом.
Поширення: уся територія області.
Характер перебування: нечисленний гніздовий і перелітний вид.
Біотоп: світлі лісостани з широкими галявинами, зруби, лісосмуги.
Раціон: літаючі комахи.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Waldemar Wojdylak

© Waldemar Wojdylak

СЕРПОКРИЛЕЦЬ ЧОРНИЙ

Apus apus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16-18см, РК=40-46см, М=30-58г.

Визначення: у польоті добре ідентифікується за суцільно темним забарвленням тіла зі світлою плямою на підборідді та серпоподібно зігнутими загостреними крилами; хвіст короткий, з глибоким вирізом.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: на Вінниччині гніздиться виключно в межах населених пунктів або там, де є споруди антропогенного походження; під час міграцій або полювання може траплятись у відкритому ландшафті інколи далеко за межами поселень.

Раціон: літаючі комахи.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Klaus Roggel

© Олександр Матвійчук

СИВОРАКША

Coracias garrulus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=29-32см, РК=52-57см, М=140-190г.
Визначення: за обрисами тіла та забарвленням.
Поширення: у відповідних біотопах може траплятись по всій території області.
Характер перебування: ймовірно гніздовий і перелітний вид.
Біотоп: відкриті ландшафти, до яких прилягають стінки покинутих піщаних та глинистих кар'єрів, яри або долини річок з урвистими берегами, у яких птахам зручно влаштовувати нори.
Раціон: комахи, рідше дрібні плазуни та гризуни.
Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. III), IUCN (LC).

© Roger Wasley

РИБАЛОЧКА

Alcedo atthis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16-19см, РК=24-26см, М=30-56г.
Визначення: швидко літає низько над водним дзеркалом; легко визначається за характерним яскравим забарвленням та голосом.
Поширення: відповідні біотопи всієї області.
Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний вид.
Біотоп: найрізноманітніші водойми з прибережними чагарниками та урвистими стінками або розташованими неподалік глинистими та піщаними кар'єрами; за наявності водойм з піщаними відмілинами, які не замерзають у холодний період року може залишатись на зимівлю.
Раціон: дрібна риба, водні та наземні комахи, ракоподібні.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самиця | © Юрій Балагула

Самець | © Юрій Балагула

Самиця | © Юрій Балагула

БДЖОЛОЇДКА ЗВИЧАЙНА

Merops apiaster Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=25-29см, РК=36-49см, М=45-75г.
Визначення: за характерним силуетом та забарвленням; молоді особини подібні до дорослих, але у забарвленні верху тіла більше зеленого кольору.
Поширення: відповідні біотопи всієї території області.
Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний вид.
Біотоп: глинисті та піщані кар'єри, берегові урвища поряд з відкритим ландшафтом.
Раціон: літаючі комахи.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

ОДУД

Upupa epops Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=25-29см, РК=42-48см, М=50-80г.

Визначення: за характерною зовнішністю з подовженими перами на голові у вигляді чуба та забарвленням.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: відкриті простори в долинах річок, луки, пасовища, агроценози, степові ділянки, з якими межують лісові масиви та лісосмуги; інколи трапляється також у межах населених пунктів.

Раціон: переважно комахи, їхні личинки, павуки, насіння трав'янистих рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

ЖОВНА ЗЕЛЕНА

Picus viridis Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=30-36см, РК=40-51см, М=185-250г.

Визначення: подібний до жовни сивої, проте відрізняється більшими розмірами та зеленкувато-оливковою головою з червоним забарвленням лоба, тім'я та потилиці; у самця та молодих особин «вуса» червоні у чорній облямівці, у самиці – «вуса» суцільно чорні; у молодих птахів на голові великі темні краплеподібні плями.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: рідкісний осілий вид.

Біотоп: різноманітні лісостани, зрідка трапляється у парках та лісопарках населених пунктів.

Раціон: формують переважно мурахи та їхні лялечки, рідше – жуки, павуки; рослинний компонент – ягоди вишні, черешні, шовковиці, горобини.

Охоронний статус: ЧКУ («вразливий»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах (ліворуч) і самиця (праворуч) | © Roger Wasley

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

ЖОВНА СИВА

Picus canus Gmelin, 1788

Розміри тіла: ДТ=25-30см, РК=38-40см, М=100-145г.

Визначення: дещо менша від жовни зеленої; голова сива, у самців на тім'ї та лобі червона пляма, «вуса» тонкі й суцільно чорні.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: нечисленний осілий вид.

Біотоп: світлі ліси, лісонасадження у населених пунктах (парки та сквери), полезахисні лісосмуги, острівні ліси та зарослі деревною і чагарниковою рослинністю яри.

Раціон: переважно мурахи та їхні личинки, рідше – жуки, метелики та їхні личинки, комарі, павуки, клопи, двокрилі та перетинчастокрилі комахи; рослинний компонент – насіння липи, дуба, груші, ягоди горобини; відвідує годівниці у населених пунктах, поїдаючи хліб, сало, насіння соняшника тощо.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Francesco Veronesi

Самиця | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Florian Andronache

ЖОВНА ЧОРНА

Dryocopus martius (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=40-47см, РК=64-73см, М=0,25-0,32кг.

Визначення: легко визначається за великим розміром та суцільно чорним забарвленням тіла; у самця на лобі та тім'ї червона пляма, у самиці лоб чорний; у молодих птахів у червоній шапочці помітні дрібні чорні пір'їни.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: нечисленний осілий вид.

Біотоп: найрізноманітніші лісостани, уникаючи, однак, тих їх ділянок, які часто відвідуються людиною; для гніздування потребує старих порохнявих дерев, де можна влаштовувати великі за розмірами дупла.

Раціон: переважно мурахи та комахи ксилофаги; рідше – гусінь метеликів; ягоди горобини.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молода самиця | © Оксана Ралдугіна

Самець | © Florian Andronache

Самиця | © Waivefamiso

ДЯТЕЛ ЗВИЧАЙНИЙ

Dendrocopos major (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=22-26см, РК=34-44см, М=60-90г.

Визначення: подібний до сирійського та білоспинного дятлів, але відрізняється від них червоним підхвістям, строкатими чорно-білими стерновими перами; білі «щоки» повністю відокремлені від білої шиї чорними поперечними смугами.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: оселяється у будь-яких лісостанах, в холодну пору року часто трапляється в межах населених пунктів, охоче відвідуючи годівниці.

Раціон: мурахи, жуки, метелики та гусінь, комарі, цикади, бабки, зрідка – м'якуни; можуть поїдати яйця та пташенят дрібних птахів; рослинна їжа – насіння хвойних, ягоди малини, шовковиці, бузини, сливи, вишні, черешні, горіхи ліщини, бруньки верби; корми антропогенного походження.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Самець | © Roger Wasley

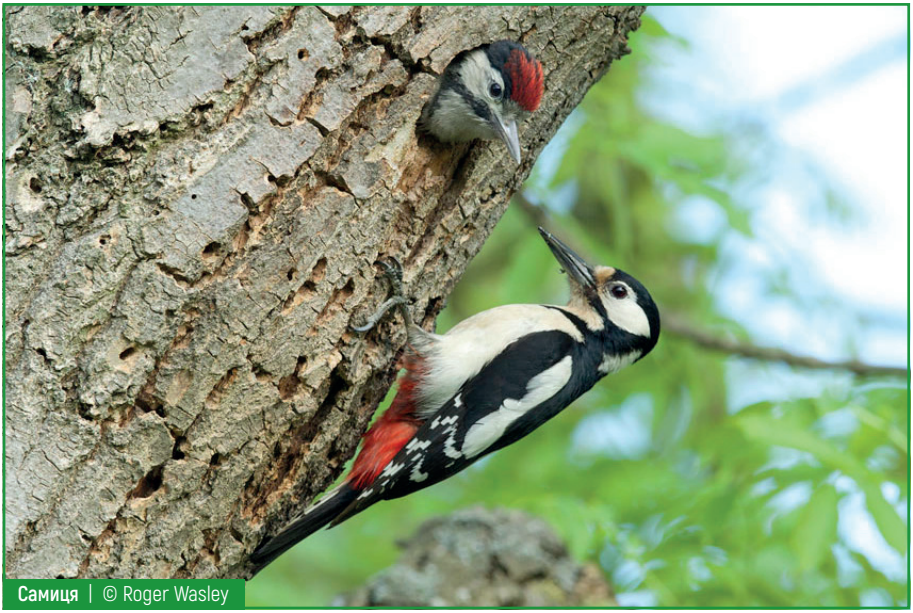

Самиця | © Roger Wasley

ДЯТЕЛ СИРІЙСЬКИЙ

Dendrocopos syriacus (Hemprich et Ehrenberg, 1833)

Розміри тіла: ДТ=22-25см, РК=34-38см, М=70-82г.

Визначення: подібний до звичайного та білоспинного дятлів, але відрізняється від них рожевим підхвістям, відсутністю строкатих стернових пір'їн; біла «щока» з'єднується з білою шиєю.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: будь-які лісонасадження, віддаючи перевагу світлим лісам, лісосмугам, паркам, скверам та міським алеям; провляє синурбаністичні тенденції.

Раціон: імаго та личинки жуків, короїдів, метеликів, п'ядунів, мурахи; рослинний елемент – жолуді, волоські горіхи, ядра кісточок вишні, абрикосу, сливи, ліщини, насіння шовковиці, граба; відвідує годівниці у населених пунктах, поїдаючи хліб, сало, насіння соняшника тощо.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Ornitolog

Самець | © Оксана Ралдугіна

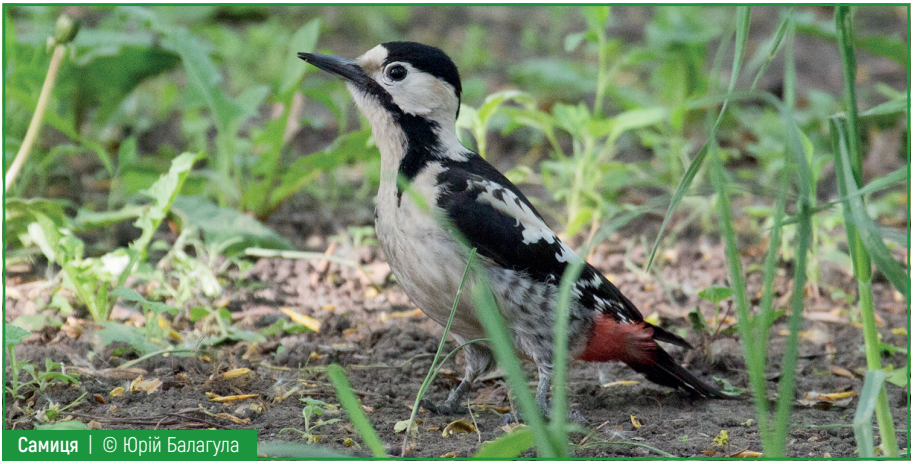

Самиця | © Юрій Балагула

КРУТИГОЛОВКА

Jynx torquilla Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=16-18см, РК=25-27см, М=30-45г.
Визначення: за характерною зовнішністю та голосом.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий і перелітний вид.
Біотоп: будь-які дендроландшафти, проте віддає перевагу рідколіссям, вирубкам, полезахисним лісосмугам, паркам та скверам населених пунктів; густих темних лісів уникає.
Раціон: комахи та їхні личинки і лялечки – перетинчастокрилі, жуки, двокрилі, прямокрилі, зрідка павуки та м'якуни; рослинний компонент – шовковиця та груша.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Юрій Балагула

© Юрій Балагула

ДЯТЕЛ СЕРЕДНІЙ

Dendrocopos medius (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=18-22см, РК=32-34см, М=54-85г.

Визначення: подібний за забарвленням до звичайного та сирійського дятлів, але відрізняється від них дещо меншими розмірами, відсутністю червоного кольору на лобі.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: світлі ліси, лісосмуги, парки, не уникає культурного ландшафту.

Раціон: лялечки та імаго мурах, гусінь метеликів, жуки, клопи, павуки; рослинний компонент – насіння та жолуді, горіхи; відвідує годівниці у населених пунктах, поїдаючи хліб, сало, насіння соняшника тощо.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

ДЯТЕЛ МАЛИЙ

Dendrocopos minor (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-16см, РК=24-29см, М=17-26г.

Визначення: найдрібніший з дятлів; відсутній червоний колір у забарвленні підхвістя; на відміну від самиці, самець на голові має червону «шапочку».

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: нечисленний осілий вид.

Біотоп: рідколісся, лісосмуги, прибережні зарості вільхи та верби; тяжіє до узбереж різноманітних водотоків, хоча може заселяти ліси, сади та парки на великій відстані від водойм.

Раціон: імаго та лялечки комах, павуки, рослинні нематоди, дощові черви; рослинний компонент – жолуді, плоди груші, сливи.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Юрій Балагула

Самець | © Юрій Балагула

Самиця | © Віталій Хусточка

ДЯТЕЛ БІЛОСПИННИЙ

Dendrocopos leucotos (Bechstein, 1803)

Розміри тіла: ДТ=24-28см, РК=38-40см, М=100-130г.

Визначення: подібний до звичайного та сирійського дятлів, але відрізняється від них дещо більшими розмірами, білим забарвленням спини та попереку, виразними чорними поздовжніми рисками на буруватому тлі грудей, черева та боків тіла.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: старі мішані, або листяні ліси з великою кількістю старих, спорохнілих дерев.

Раціон: комахи ксилофаги, імаго та лялечки мурах, гусінь метеликів, яйця та личинки жуків; рослинний компонент – горіхи ліщини, горішки граба, жолуді, ягоди вишні, горобини, насіння ясена та хвойних дерев.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Vitaly Ilyasov

Самиця | © Ornitolog82

ЛАСТІВКА БЕРЕГОВА

Riparia riparia (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=12-13см, РК=27,5-29,5см, М=12-18г.

Визначення: за формою тіла та забарвленням; крила вузькі, загострені, хвіст вирізаний неглибоко; на відміну від міської ластівки забарвлення сірувато-буре, спина та поперек однотонно-бурі без білих плям; на грудях сірувато-бура поперечна смуга.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: гніздяться в покинутих піщаних та глинистих кар'єрах, урвистих високих берегах річок, крутих стінках ярів, позбавлених рослинності; часто формують численні колонії – до кількох сотень гнізд.

Раціон: тваринна їжа – комарі, поденки, мухи, дрібні твердокрилі.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

ЛАСТІВКА СІЛЬСЬКА

Hirundo rustica Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=14-21см, РК=32-36см, М=16-25г.

Визначення: від решти ластівок доросла особина відрізняється глибоко вирізаним хвостом, синювато-чорними грудьми, темно-червоними лобом та горлом; у молодих особин хвіст коротший, лоб та горло рудуваті, на горлі чорна поперечна смужка.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: охоче оселяється в населених пунктах, влаштовуючи гнізда на невисоких спорудах: як ззовні, так і всередині; уникає багатоповерхової забудови у містах, віддаючи перевагу районам приватної забудови, сільським населеним пунктам, хуторам тощо; поза межами селітебного ландшафту, в природних біотопах гніздування не виявлене; у позагніздовий період здійснює широкі кочівлі у відкритих ландшафтах, нерідко доволі далеко за межами населених пунктів.

Раціон: тваринна їжа – літаючі двокрилі, перетинчастокрилі, бабки, дрібні твердокрилі, лускокрилі.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Дорослий птах з пташенятами | © Waldemar Wojdylak

ЛАСТІВКА МІСЬКА

Delichon urbica (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13-15см, РК=29-33см, М=15-21г.

Визначення: дещо подібна до берегової ластівки, але відрізняється чорним із синім полиском забарвленням верху тіла, білим попереком та надхвістям; у молодих особин з боків тіла, на підхвісті та горлі легкий вохристий наліт.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: багатоповерхові міські споруди, де може формувати різні за чисельністю колонії до кількох десятків гнізд на одному будинку; за межами населених пунктів може влаштовувати свої гнізда на різноманітних спорудах – під мостами, на елеваторах, складах добрив, трансформаторних підстанціях тощо; у позагніздовий період кочує по території, інколи утворюючи змішані зграї разом із сільською ластівкою.

Раціон: літаючі комахи – дрібні жуки, двокрилі, хоботні, прямокрилі, метелики, зрідка павуки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

ЖАЙВОРОНОК СТЕПОВИЙ

Melanocorypha calandra (Linnaeus, 1766)

Розміри тіла: ДТ=17-20см, РК=38-44см, М=53-70г.

Визначення: від інших жайворонків відрізняється дуже масивним дзьобом, темним сподом крил, виразними чорними плямами з боків вола, широкими білими бровами та вузькою білою смугою по задньому краю крил.

Поширення: під час зальотів – уся територія області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: може траплятись у південних та південно-східних районах Вінниччини у типових біотопах: на полях з монокультурою, луках, пасовищах, широких берегах водотоків з багаторічними травами.

Раціон: личинки та імаго комах, павуки, насіння трав, вегетативні частини рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Оксана Ралдугіна

ЖАЙВОРОНОК БІЛОКРИЛИЙ

Melanocorypha leucoptera (Pallas, 1811)

Розміри тіла: ДТ=17-19см, РК=27,5-36см, М=39-48г.

Визначення: від інших жайворонків відрізняється широкою білою смугою, що простягається по задній поверхні крила, рудувато-коричневими щоками, лобом, тім'ям та плечима.

Поширення: під час зальотів можливі зустрічі на усій території області; востаннє на Вінниччині реєстрували на початку XX століття.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: під час зальотів – поля з монокультурою, луки, пасовища з багаторічними травами.

Раціон: жуки, прямокрилі, гусінь та дорослі лускокрилі, рідше – перетинчастокрилі, клопи; рослинний компонент – насіння трав та зелені частини злаків.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Сергій Домашевський

Самець | © Сергій Домашевський

ЖАЙВОРОНОК РОГАТИЙ

Eremophila alpestris (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16-19см, РК=31-37см, М=27-43г.

Визначення: від решти жайворонків добре відрізняється подовженими чорними пір'їнами на голові у вигляді ріжок, чорними «вусами», чорною плямою на волі, жовтим лобом, щоками та горлом.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: дуже рідкісний зимуючий вид.

Біотоп: різнотипні відкриті ландшафти - поля з монокультурою, луки, пасовища, широкі береги водотоків з багаторічними травами.

Раціон: насіння злаків та інших рослин, комахи, дрібні м'якуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

ПОСМІТЮХА

Galerida cristata (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=15-19см, РК=33-37см, М=35-45г.

Визначення: за забарвленням загалом подібний до польового жайворонка, але відрізняється добре помітним «чубом» із подовжених пір'їн.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: тяжіє до населених пунктів, тримаючись на їх околицях; у гніздовий період тримається у відкритих ландшафтах, взимку зграйки трапляються на узбіччях автошляхів.

Раціон: комахи, насіння трав, вегетативні частини рослин, органічні залишки на смітниках та звалищах.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

ЖАЙВОРОНОК ПОЛЬОВИЙ

Alauda arvensis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16-18см, РК=29,5-37,5см, М=34-43г.

Визначення: від степового жайворонка відрізняється світлим сподом крил, відсутністю чорних плям з боків шиї; від лісового жайворонка – довшим хвостом з білими крайніми стерновими перами; від щеврика польового – коротшим хвостом та довшим заднім кігтем.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: найрізноманітніші відкриті ландшафти – поля, сухі та помірно вологі луки, береги водотоків, пасовища, пустища в межах населених пунктів тощо.

Раціон: комахи, насіння та зелені частини рослин, у тому числі й культурних злаків.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Gediminas Gražulevičius

© Xalanx

ЖАЙВОРОНОК ЛІСОВИЙ

Lullula arborea (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13-15см, РК=28-33,5см, М=24-36г.
Визначення: подібний до польового жайворонка, але відрізняється меншими розмірами тіла, коротшим хвостом; на верхніх площинах крил є великі чорні плями, облямовані білим; на крайніх стернових перах білими є лише вершини.
Поширення: відповідні біотопи усієї території області.
Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: широкі лісові галявини та узлісся з прилеглими відкритими ландшафтами.
Раціон: комахи, насіння різноманітних трав'яних рослин, їхні вегетативні частини.
Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Radovan Václav

© Rodrigo de Almeida

ЩЕВРИК ПОЛЬОВИЙ

Anthus campestris (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=15-18см, РК=16-19,5см, М=22-25г.
Визначення: від решти щевриків відрізняється помітною білою бровою та однотонним сірувато-бурим забарвленням спини та плечей.
Поширення: відповідні біотопи всієї території області.
Характер перебування: рідкісний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: різноманітні відкриті ландшафти – поля, луки та пасовища.
Раціон: дрібні дорослі комахи та їхні личинки, дрібні м'якуни, черви.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Віталій Хусточка

ЩЕВРИК ЛІСОВИЙ

Anthus trivialis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-16см, РК=26-30см, М=20-26г.
Визначення: найдостовірніше – за специфічним токовим польотом та піснею; складніше – за деталями забарвлення; від лучного щеврика відрізняється коротшим кігтем на задньому пальці та світлішою «бровою».
Поширення: відповідні біотопи всієї території області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: узлісся, лісові галявини, зруби.
Раціон: різноманітні дрібні комахи та їхні личинки, рідше – насіння трав'яних рослин.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

ЩЕВРИК ЛУЧНИЙ

Anthus pratensis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-15см, РК=24-27см, М=16-19г.
Визначення: найдостовірніше – за голосом; від лісового щеврика відрізняється довшим кігтем заднього пальця, відсутністю світлої «брови», помітними чорними поздовжніми рисками з боків тіла.
Поширення: відповідні біотопи всієї території області.
Характер перебування: рідкісний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: різноманітні відкриті ландшафти – поля, луки та пасовища.
Раціон: личинки та дорослі комахи, павуки.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (NT).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

ЩЕВРИК ЧЕРВОНОГРУДИЙ

Anthus cervinus (Pallas, 1811)

Розміри тіла: ДТ=14-15см, РК=26-29,5см, М=17-24г.

Визначення: найдостовірніше – за голосом; у репродуктивний період має рудуваті брови, щоки та горло; у позагніздовий період від інших щевриків за забарвленням відрізнити важко.

Поширення: під час зальотів – відповідні біотопи усієї території області; востаннє достовірно відмічений на Вінниччині на початку XX століття.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: різноманітні відкриті ландшафти, що прилягають до водойм – луки, пасовища, поля.

Раціон: різноманітні дрібні комахи та їхні личинки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець у шлюбному вбранні | © Оксана Ралдугіна

ПЛИСКА ЖОВТА

Motacilla flava Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=15-16см, РК=24-28см, М=15-17г.

Визначення: за формою тіла та забарвленням; від жовтоголової плиски дорослі особини відрізняються сивим забарвленням верху голови з виразною білою бровою; молоді особини – наявністю дрібних плям на грудях у вигляді намиста та жовтуватою бровою.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: відкриті ландшафти: агроценози, луки, пасовища; зрідка трапляється у межах населених пунктів.

Раціон: переважно дрібні комахи та їхні личинки, можливо дрібні черви.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Оксана Ралдугіна

ПЛИСКА ЖОВТОГОЛОВА

Motacilla citreola Pallas, 1776

Розміри тіла: ДТ=15-17см, РК=24-29,5см, М=17-23г.

Визначення: за формою тіла та забарвленням; від жовтої плиски дорослі особини відрізняються суцільно жовтим забарвленням голови та сивим тоном верху тіла; молоді особини – білуватими підхвістям та бровою, сірувато-бурим забарвленням верху тіла.

Поширення: здебільшого західні та південні райони області, проте може траплятись також на всій її території.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: перезволожені приуслові ділянки водотоків та узбережжя стоячих водойм.

Раціон: переважно дрібні комахи та їхні личинки, дрібні ракоподібні та черви.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Олександр Матвійчук

ПЛИСКА БІЛА

Motacilla alba Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=16-19см, РК=27-29,5см, М=20-24г.

Визначення: за формою тіла та забарвленням; від решти плисок відрізняється відсутністю жовтуватих та зеленкавих тонів у забарвленні.

Поширення: у теплу пору року – уся територія області; в окремі роки відмічені випадки зимівлі поодиноких особин поблизу незамерзаючих ділянок водойм.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: найрізноманітніші біотопи як природного ландшафту, так і в межах населених пунктів, уникаючи лише суцільних лісових масивів.

Раціон: дрібні безхребетні – наземні та водні комахи, їхні личинки, павуки, дрібні ракоподібні.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

СОРОКОПУД ЧОРНОЛОБИЙ

Lanius minor Gmelin, 1788

Розміри тіла: ДТ=19-21см, РК=34,5-38,5см, М=47-53г.

Визначення: від сірого сорокопуда дорослі особини відрізняються дещо меншими розмірами, широкою чорною смугою, яка звужуючись простягається від лоба, через очі й до щік, помітним рожевим нальотом на нижній частині тіла; молоді – відсутністю тонких поперечних смуг на тім'ї, потилиці та плечах, суцільно сіруватим, непосмугованим низом тіла.

Поширення: спорадично по всій області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: полезахисні лісосмуги, що простягаються по периметру полів з монокультурою; схильний до формування колоній.

Раціон: переважно комахи та їхні личинки і лялечки; рідше – наземні м'якуни, дрібні птахи та гризуни.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

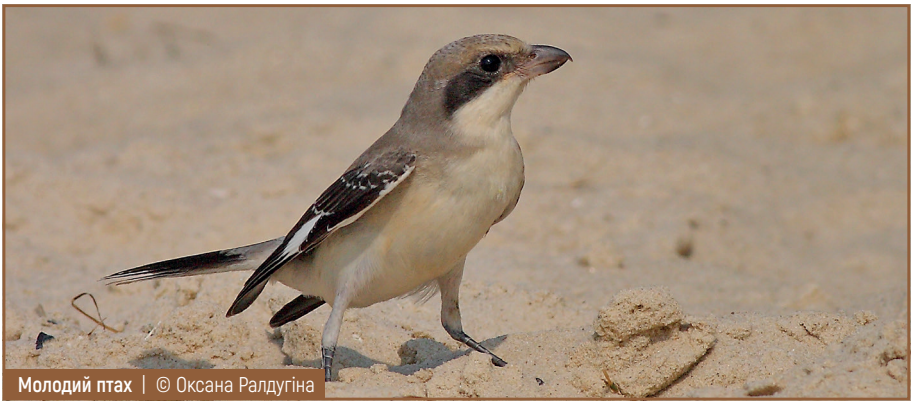

Молодий птах | © Оксана Ралдугіна

Родина | **Сорокопудові Laniidae**

СОРОКОПУД ТЕРНОВИЙ

Lanius collurio Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=16-18см, РК=28-31см, М=26-35г.
Визначення: від решти сорокопудів добре відрізняється забарвленням; молоді особини подібні до самиці, але відрізняються світлою основою дзьоба, темно-коричневим хвостом, дрібними поперечними рисками на голові та малюнком у вигляді лусок на крилах.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: відкриті ландшафти, лісові зруби, сади, парки, цвинтарі, рідколісся; гнізда у чагарниках або на поодиноких деревах чи кущах; нерідко гніздиться у населених пунктах.
Раціон: переважно комахи – жуки, перетинчастокрилі, прямокрилі, двокрилі, метелики; дрібні птахи, мишоподібні гризуни, земноводні та плазуни.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Олександр Матвійчук

СОРОКОПУД СІРИЙ

Lanius excubitor Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=22-26см, РК=35-38,5см, М=65-75г.

Визначення: від чорнолобого сорокопуда дорослі особини відрізняються більшими розмірами, вузькою чорною смугою на голові, однотонним сіруватим забарвленням низу тіла; молоді особини – однотонним сірим забарвленням верху голови, шиї та плечей, лускоподібним малюнком на щоках, грудях та боках тіла.

Поширення: у відповідних біотопах усієї області.

Характер перебування: нечисленний зимуючий та рідкісний гніздовий вид.

Біотоп: відкриті ландшафти – поля, луки, долини річок; полюбляє сидіти на лініях електромереж; гніздиться у вузьких лісосмугах, на поодиноких деревах.

Раціон: дрібні птахи, мишоподібні гризуни, дрібні ссавці, земноводні та плазуни, комахи.

Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

ВИВІЛЬГА

Oriolus oriolus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=22-25см, РК=44-47см, М=70-85г.

Визначення: легко ідентифікується за забарвленням та голосом; самиця відрізняється від самця оливковим тоном верху тіла, молоді – зеленкавим, а також дрібними темними рисками на грудях та з боків тіла.

Поширення: у відповідних біотопах усієї області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: світлі листяні ліси, заліснені яри, садки, парки, особливо тяжіючи до лісонасаджень в долинах водотоків.

Раціон: переважно комахи та їхні личинки, павуки, дуже рідко – яйця та пташенята дрібних птахів; ягоди вишні, черешні, смородини, виноград.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Юрій Балагула

Самиця | © Юрій Балагула

ШПАК ЗВИЧАЙНИЙ

Sturnus vulgaris Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=19-22см, РК=34,5-42см, М=68-79г.

Визначення: у різні сезони забарвлення різниться: у шлюбному вбранні – майже повністю чорний з зеленим металічним полиском; у позашлюбному – з великою кількістю дрібних білих цяток.

Поширення: у гніздовий період – уся територія області; періодично зимує на півдні Вінниччини.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: найрізноманітніші природні біотопи та антропогенні ландшафти; для гніздування охоче використовує як природні дупла та нори, так і штучні гніздівлі (шпаківні, синичники тощо).

Раціон: різноманітні комахи, їхні личинки, черви; ягоди вишні, черешні, виноград.

Охоронний статус: IUCN (LC).

Птах у перехідному вбранні | © Brian Snelson

Птах у шлюбному вбранні | © Юрій Балагула

ШПАК РОЖЕВИЙ

Sturnus roseus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=19-22см, РК=37-41см, М=65-80г.
Визначення: за характерним забарвленням.
Поширення: під час зальотів – уся територія області.
Характер перебування: залітний вид.
Біотоп: найрізноманітніші відкриті ландшафти, території населених пунктів.
Раціон: різноманітні комахи, їхні личинки, черви, мокриці, павуки, дрібні м'якуни; ягоди вишні, черешні, виноград.
Охоронний статус: ЧКУ («рідкісний»), БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Юрій Балагула

Самець | © Юрій Балагула

СОЙКА

Garrulus glandarius (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=32-35см, РК=54-58см, М=145-197г.

Визначення: легко упізнається за яскраво блакитними з чорною облямівкою плямами на згинах крил, білим надхвістям, виразними чорними «вусами» та світлим лобом та тім'ям з темними поздовжніми рисками.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: найрізноманітніші типи природних та антропогенних біотопів, де є чагарникова та деревна рослинність: світлі мішані та листяні ліси, прибережні лісонасадження, зарослі чагарниками яри, полезахисні лісосмуги, сади, парки, сквери, цвинтарі тощо.

Раціон: тваринний компонент – комахи, павуки, дрібні гризуни, землерийки, дрібні птахи, пташенята та яйця, плазуни, земноводні; рослинний – жолуді, ягоди суниці, малини, горобини, насіння ялини, вівса, пшениці, соняшника, кукурудзи, гороху тощо; відвідує годівниці у населених пунктах.

Охоронний статус: IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

СОРОКА

Pica pica (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=40-51см, РК=56-70см, М=0,13-0,29кг.
Визначення: за характерною зовнішністю та забарвленням.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: деревні та чагарникові насадження, що межують з відкритими просторами, антропогенні ландшафти.
Раціон: різноманітні дрібні хребетні, комахи, м'якуни, черви, зерна трав'янистих рослин, у тому числі й культурні злаки.
Охоронний статус: IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

ГОРІХІВКА

Nucifraga caryocatactes (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=32-35см, РК=49-53см, М=190-200г.
Визначення: загальний тон забарвлення коричневий – з чіткими білими плямами, густішими на грудях, підхвістя біле, верх голови та крила без білих плям; по периметру хвоста чітка біла облямівка.
Поширення: під час зальотів – уся територія області.
Характер перебування: залітний вид.
Біотоп: хвойні ліси, мішані лісостани з великими ділянками хвойних порід, міські парки та лісопарки з насадженнями ялини тощо.
Раціон: комахи та їхні личинки, дрібні гризуни та земноводні; під час зимових кочівель – переважно насіння хвойних порід дерев, зрідка волоські горіхи.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

ГАЛКА

Corvus monedula Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=30-34см, РК=64-73см, М=140-225г.

Визначення: від решти воронових відрізняється меншими розмірами, сірим забарвленням потилиці, щік, задньої поверхні та боків шиї, світлою райдужною оболонкою ока.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: антропогенний ландшафт, використовує різноманітні споруди для гніздування; в природних біотопах Вінниччини не виявлений; у позагніздовий період часто у зграях граків здійснює добові трофічні кочівлі у прилеглих до населених пунктів відкритих біотопах.

Раціон: рослинна і тваринна їжа, часто живиться на смітниках та сміттєзвалищах.

Охоронний статус: IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

ГРАК

Corvus frugilegus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=41-49см, РК=81-94см, М=0,32-0,49кг.
Визначення: подібний до крука, але відрізняється від останнього дещо меншими розмірами та заокругленим хвостом; у дорослих шкіра навколо дзьоба світла, позбавлена оперення.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: гніздиться колоніями у межах населених пунктів або в прилеглих зелених зонах; кількість гнізд у поселеннях коливається від кількох десятків до кількох сотень.
Раціон: різноманітна рослинна і тваринна їжа, часто живиться на смітниках та сміттєзвалищах.
Охоронний статус: IUCN (LC).

Дорослий птах | © Оксана Ралдугіна

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

ВОРОНА СІРА

Corvus cornix Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=44-51см, РК=84-100см, М=0,67-0,74кг.
Визначення: за обрисами тіла та сіро-чорним забарвленням.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: тяжіє до культурного ландшафту – трапляється в населених пунктах, поблизу ферм тощо; оселяється окремими парами; у позарепродуктивний період може здійснювати недалекі кочівлі невеликими групами – до кількох десятків особин.
Раціон: рослинна і тваринна їжа, часто живиться на смітниках та сміттєзвалищах.

© Олександр Матвійчук

© Олександр Матвійчук

КРУК

Corvus corax Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=54-67см, РК=120-150см, М=0,8-1,5кг.
Визначення: від грака відрізняється більшими розмірами, клиноподібним хвостом, наявністю оперення навколо дзьоба.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: гнізда влаштовує на узліссях, у полезахисних лісосмугах, на опорах ліній електромереж, водонапірних вежах, під опорами мостів, у нішах стінок глибоких каньйонів річок; у позагніздовий період кочує у відкритих ландшафтах.
Раціон: переважно тваринна їжа, падлина, рідше – рослинна, часто живиться на сміттниках та сміттєзвалищах.
Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

ОМЕЛЮХ

Bombycilla garrulus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=18-21см, РК=30-37,5см, М=40-64г.
Визначення: за характерним забарвленням і зовнішністю; на голові помітний «чуб» із подовжених пер; на кінці хвоста яскраво-жовта кінцева смуга.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний зимуючий вид.
Біотоп: ліси, лісосмуги, парки, сади, у тому числі й у межах населених пунктів.
Раціон: під час зимових кочівель – ягоди горобини, омели, калини, глоду, ялівцю, шипшини, бруньки дерев листяних порід.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Юрій Балагула

© Юрій Балагула

ВОЛОВЕ ОЧКО

Troglodytes troglodytes (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=9-10,5см, РК=15-16,5см, М=9-11г.

Визначення: дуже дрібні птахи з коричневуватим опереннням; хвіст короткий, здебільшого вертикально піднятий догори.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: вологі ділянки лісонасаджень з густим підліском або заростями багаторічних трав'яних рослин; не уникає селітебного ландшафту.

Раціон: дрібні комахи, павуки; у холодну пору року – різноманітні ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Юрій Балагула

© Юрій Балагула

ТИНІВКА ЛІСОВА

Prunella modularis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13-14,5см, РК=21-23см, М=19-20г.
Визначення: за обрисами та забарвленням тіла, голосом.
Поширення: під час зальотів може траплятись на всій території області; востаннє спостерігали на Вінниччині у 20-х роках XX ст.
Характер перебування: залітний вид.
Біотоп: різнотипні лісонасадження, що прилягають до водно-болотних ландшафтів.
Раціон: дрібні комахи та їхні личинки, насіння трав'яних рослин.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

КОБИЛОЧКА СОЛОВ'ЇНА

Locustella luscinioides (Savi, 1824)

Розміри тіла: ДТ=13,5-15см, РК=18-21см, М=14-16г.

Визначення: від решти кобилочок відрізняється майже однотонним підхвістям; від очеретянки великої однотонним буруватим забарвленням тіла та світлими ногами, але найдостовірніше – за піснею.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: густі зарості навколоводних рослин – очерету, рогозу, чагарники верболозу поблизу різноманітних водойм.

Раціон: павуки, дрібні комахи з м'якими покривами та їхні личинки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

© Оксана Ралдугіна

КОБИЛОЧКА РІЧКОВА

Locustella fluviatilis (Wolf, 1810)

Розміри тіла: ДТ=14,5-16см, РК=21,5-23см, М=17-18г.

Визначення: від решти кобилочок відрізняється бурим підхвістям з двома рядами білих поперечних дугоподібних рисок; темними поздовжніми дрібними рисками на горлі та грудях; найдостовірніше – за піснею.

Поширення: відповідні біотопи усієї території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: густі прирічкові зарості верболозу; нерідко заселяє одні й ті ж стації, що й кобилочка солов'їна.

Раціон: павуки, різноманітні дрібні комахи з м'якими покривами та їхні личинки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Waldemar Wojdylak

© Оксана Ралдугіна

КОБИЛОЧКА-ЦВІРКУН

Locustella naevia (Boddaert, 1783)

Розміри тіла: ДТ=12,5-13,5см, РК=15-19см, М=13-14г.

Визначення: від решти кобилочок відрізняється густим малюнком з клиноподібних та краплеподібних темних плям на верхньому боці тіла та підхвісті, але найдостовірніше – за піснею.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: рідкісний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: густі зарості навколоводних рослин – очерету, рогозу, чагарники верболозу поблизу різноманітних водойм.

Раціон: павуки, дрібні комахи з м'якими покривами та їхні личинки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

ОЧЕРЕТЯНКА ПРУДКА

Acrocephalus paludicola (Vieillot, 1817)

Розміри тіла: ДТ=11,5-13см, РК=16-19,5см, М=11-13г.

Визначення: від решти дрібних очеретянок і, зокрема, від лучної відрізняється чотирма широкими жовтуватими поздовжніми смугами над очима та на лобі, тім'ї і потилиці, а також піснею.

Поширення: востаннє спостерігали на Вінниччині у 20-х роках XX ст.

Характер перебування: зниклий на Вінниччині.

Біотоп: заболочені території під великими масивами осоки та різнотрав'я з окремими острівцями верби; під час міграцій – береги водотоків із заростями навколоводних рослин.

Раціон: дрібні комахи з м'якими покривами та їхні личинки, павуки.

Охоронний статус: ЧКУ («зникаючий»), БК (дод. II), IUCN (VU).

ОЧЕРЕТЯНКА ЛУЧНА

Acrocephalus schoenobaenus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=11,5-13см, РК=19-22,5см, М=10-15г.
Визначення: від інших очеретянок і, зокрема, від прудкої відрізняється тонкими чорними на бурому тлі поздовжніми смугами на лобі, тім'ї та потилиці, виразними білими «бровами», а також піснею.
Поширення: відповідні біотопи всієї території області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: заболочені території під масивами осоки, очерету, рогозу та різнотрав'я з окремими острівцями верби, зарослі осокою узбережжя водойм; під час міграцій – береги водотоків із заростями навколоводних рослин.
Раціон: дрібні наземні та водні комахи з м'якими покривами, їхні личинки, павуки.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Оксана Ралдугіна

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

ОЧЕРЕТЯНКА САДОВА

Acrocephalus dumetorum Blyth, 1849

Розміри тіла: ДТ=12,5-14см, РК=18,5-20см, М=10-12г.

Визначення: подібна до чагарникової та ставкової очеретянок, але має дещо помітніший оливковий тон верху тіла та світлішу «брову», найдостовірніше відрізняється піснею.

Поширення: під час зальотів – відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: світлі березові гаї, нерідко й сухі, зарослі навколоводною рослинністю береги водойм, старі фруктові сади, парки, пустища, зарослі бур'янами городи.

Раціон: дрібні безхребетні з м'якими покривами, їхні личинки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Waldemar Wojdylak

© Waldemar Wojdylak

ОЧЕРЕТЯНКА ЧАГАРНИКОВА

Acrocephalus palustris (Bechstein, 1798)

Розміри тіла: ДТ=13-15см, РК=20-22см, М=11-12г.

Визначення: за зовнішнім виглядом, поведінкою та забарвленням дуже подібна до садової та ставкової очеретянок, достовірно відрізняється від них лише голосом.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: зволожені ділянки поблизу водойм, що густо заростають верболозом, очеретом, або кропивою; інколи може траплятись в агроценозах навіть віддалених від водойм.

Раціон: дрібні безхребетні з м'якими покривами, їхні личинки; восени – ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Віталій Хусточка

Молодий птах | © Віталій Хусточка

ОЧЕРЕТЯНКА СТАВКОВА

Acrocephalus scripaceus (Hermann, 1804)

Розміри тіла: ДТ=12,5-14см, РК=21-22см, М=11-12г.

Визначення: за зовнішнім виглядом, поведінкою та забарвленням дуже подібна до садової та чагарникової очеретянок, достовірно відрізняється від них лише голосом.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: зволожені території, переважно в долинах водойм з великими площами густих однорідних заростей очерету та рогозу.

Раціон: дрібні, переважно навколоводні, безхребетні з м'якими покривами, їхні личинки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Radovan Václav

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

ОЧЕРЕТЯНКА ВЕЛИКА

Acrocephalus arundinaceus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16-20см, РК=28,5-30см, М=30-31г.
Визначення: від інших очеретянок відрізняється помітно більшими розмірами тіла, від кобилочок – однотонним забарвленням підхвістя, але найдостовірніше – піснею.
Поширення: відповідні біотопи всієї території області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: водно-болотні ландшафти з прибережними заростями очерету – від дрібних ставків до берегів водосховищ.
Раціон: навколоводні та наземні комахи, їхні личинки.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

БЕРЕСТЯНКА ЗВИЧАЙНА

Hippolais icterina (Vieillot, 1817)

Розміри тіла: ДТ=12-13,5см, РК=22,5-26см, М=11-15г.

Визначення: подібна до вівчариків, але відрізняється помітно довшим хвостом, жовтим забарвлення грудей та черева, піснею.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: різноманітні дендроландшафти з густим підліском – листяні та мішані ліси, старі, зарослі сади, густі полезахисні лісосмуги, старі парки, цвинтарі тощо.

Раціон: дрібні комахи на різних стадіях розвитку, восени – ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Waldemar Wojdylak

© Waldemar Wojdylak

КРОПИВ'ЯНКА РЯБОГРУДА

Sylvia nisoria (Bechstein, 1795)

Розміри тіла: ДТ=15,5-17см, РК=23-27см, М=23-26г.

Визначення: від інших кропив'янок відрізняється помітно більшими розмірами та піснею; верх тіла – сивий, низ світлий з густим малюнком з поперечних темних хвилястих смуг; райдужна оболонка ока жовтогаряча.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: узлісся, широкі лісові зруби, зарості чагарників на луках, пасовищах, межах полів, зарослі верболозом та тереном схили ярів тощо; територій, які часто відвідуються людиною зазвичай уникає.

Раціон: переважно комахи на різних стадіях розвитку; восени – плоди та ягоди, м'яке насіння трав'яних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

КРОПИВ'ЯНКА САДОВА

Sylvia borin (Boddaert, 1783)

Розміри тіла: ДТ=13-14,5см, РК=20-24,5см, М=19-20г.
Визначення: більша за решту кропив'янок, але дещо менша від рябогрудої; з боків шиї помітні дві сиві плями; найдостовірніше відрізняється піснею.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: густі зарості верболозу та інших чагарників, які острівцями ростуть на луках у долинах річок, на пасовищах, по периметру агроценозів; світлі листяні ліси, полезахисні лісосмуги з густим підліском, старі фруктові сади; під час кочівель – також міські парки та сквери.
Раціон: переважно комахи на різних стадіях розвитку; восени – плоди та ягоди.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Kevin Mayhew

КРОПИВ'ЯНКА ЧОРНОГОЛОВА

Sylvia atricapilla (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13,5-15см, РК=20-23см, М=19-21г.

Визначення: від решти кропив'янок самець відрізняється наявністю чорної «шапочки» на голові, у самиці «шапочка» бура; добре ідентифікуються також за піснею.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: найрізноманітніші типи лісів, міські парки, сквери, цвинтарі, сади, полезахисні лісосмуги, зарослі чагарниками схили ярів, прирічкові верболози тощо.

Раціон: навесні та влітку – здебільшого комахи на різних стадіях розвитку; восени – плоди та ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Roger Wasley

КРОПИВ'ЯНКА СІРА

Sylvia communis Latham, 1787

Розміри тіла: ДТ=13-15см, РК=18,5-23см, М=14-15г.

Визначення: від решти кропив'янок відрізняється голосом, рудувато-коричневою облямівкою другорядних махових та покривних пер крил, рудуватою райдужною оболонкою очей, світлими ногами.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: чагарники на лісових зубах, узлісся, старі покинуті фруктові сади, вологі луки; в культурному ландшафті – мало відвідувані людиною ділянки міських парків та скверів, цвинтарі тощо.

Раціон: навесні та влітку – переважно комахи на різних стадіях розвитку; восени – плоди та ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Waldemar Wojdylak

Самиця | © Kevin Mayhew

КРОПИВ'ЯНКА ПРУДКА

Sylvia curruca (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=11,5-13,5см, РК=16,5-20,5см, М=19-21г.

Визначення: з-поміж інших кропив'янок відрізняється голосом, темними ногами, помітно темнішим забарвленням щік на тлі сірого забарвлення голови.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: будь-які дендроландшафти, які мають густий підлісок з чагарників; трапляється як у природних стаціях, так і в культурному ландшафті.

Раціон: навесні та влітку – здебільшого комахи на різних стадіях розвитку; восени – плоди та ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

ВІВЧАРИК ВЕСНЯНИЙ

Phylloscopus trochilus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=11-12,5см, РК=18-23,5см, М=9-10г.

Визначення: зовні дуже подібний до вівчарика-ковалика та вівчарика жовтобрового, достовірно від них відрізняється лише піснею.

Поширення: під час міграції – усі райони області; гніздування достовірно не підтверджене, проте птахів неодноразово зустрічали у типових гніздових стаціях упродовж репродуктивного періоду.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: трапляється у світлих листяних лісах, садах, а також міських парках.

Раціон: дрібні комахи на різних стадіях метаморфозу, павуки; восени також ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

ВІВЧАРИК-КОВАЛИК

Phylloscopus collybita (Vieillot, 1817)

Розміри тіла: ДТ=10-12см, РК=17,5-20,5см, М=7-9г.
Визначення: зовні дуже подібний до весняного та жовтобрового вівчариків, достовірно від них відрізняється лише піснею.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: гніздиться у світлих лісах, переважно листяних, на лісових зрубах, у полезахисних лісосмугах, старих садах, цвинтарях та міських парках.
Раціон: дрібні комахи на різних стадіях метаморфозу, павуки; восени також ягоди.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

ВІВЧАРИК ЖОВТОБРОВИЙ

Phylloscopus sibilatrix (Bechstein, 1793)

Розміри тіла: ДТ=11-12,5см, РК=20-23,5см, М=10-11г.

Визначення: зовні дуже подібний до вівчарика-ковалика та вівчарика весняного, достовірно від них відрізняється лише піснею.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: листяні та мішані лісостани, старі покинуті фруктові сади, міські парки та алеї з негустим підліском, широкі полезахисні лісосмуги; віддає перевагу світлим кварталам лісостанів.

Раціон: дрібні комахи на різних стадіях метаморфозу, павуки; восени також ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Оксана Ралдугіна

ЗОЛОТОМУШКА ЖОВТОЧУБА

Regulus regulus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=8,5-9,5см, РК=15-17см, М=5-7г.

Визначення: найдрібніший птах фауни області; легко ідентифікується за жовтогарячою «шапочкою» на голові, облямованою чорним; у самців «шапочка» жовто-помаранчева.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний зимуючий вид.

Біотоп: під час кочівель трапляється як у природному ландшафті, так і в антропогенному – у лісах, лісосмугах, парках, скверах; трапляється там, де є насадження хвойних порід дерев – переважно ялини, або ж у насадженнях туї та ялівцю.

Раціон: дрібні комахи на різних стадіях метаморфозу, павуки; взимку також насіння хвойних порід.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самиця | © Юрій Балагула

Самець | © Олександр Матвійчук

Самець | © Олександр Матвійчук

МУХОЛОВКА СТРОКАТА

Ficedula hypoleuca (Pallas, 1764)

Розміри тіла: ДТ=12-13,5см, РК=22-26см, М=9-14г.

Визначення: подібна до мухоловки білошийої, але самець відрізняється відсутністю білого «нашийника», самиць відрізнити складно.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: світлі листяні, мішані та хвойні ліси, полезахисні лісосмуги, сади, парки у населених пунктах тощо; гніздиться у дуплах, охоче використовує різноманітні штучні гніздівлі – шпаківні, синичники тощо.

Раціон: комахи, їхні личинки та яйця, значно рідше – ягоди та насіння рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Оксана Ралдугіна

МУХОЛОВКА БІЛОШИЯ

Ficedula albicollis (Temminck, 1815)

Розміри тіла: ДТ=12-13,5см, РК=22-26см, М=9-15г.

Визначення: подібна до мухоловки строкатої, але самець відрізняється наявністю білого «нашийника», самиць та молодих особин відрізнити складно.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: світлі листяні, мішані та хвойні ліси, полезахисні лісосмуги, сади, парки у населених пунктах тощо; гніздиться в дуплах, охоче використовує різноманітні штучні гніздівлі – шпаківні, синичники тощо.

Раціон: комахи, їхні личинки та яйця, павуки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

МУХОЛОВКА МАЛА

Ficedula parva (Bechstein, 1794)

Розміри тіла: ДТ=11-12см, РК=19,5-23,5см, М=8-13г.

Визначення: за забарвленням та піснею; від вільшанки відрізняється меншими розмірами та наявністю білих плям на хвості, утворених білими серединами кількох крайніх стернових пер; у самців на горлі та верхній частині грудей є руда пляма.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: старі листяні та мішані ліси з густим підліском, старі парки, міські лісопарки тощо.

Раціон: дрібні комахи на різних стадіях метаморфозу, павуки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Roger Wasley

Самець | © Ornitolog

Самиця | © Ornitolog

МУХОЛОВКА СІРА

Muscicapa striata (Pallas, 1764)

Розміри тіла: ДТ=13,5-15см, РК=23-27,5см, М=13-19г.
Визначення: за характером забарвлення, поведінкою та голосом.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: світлі широколистяні та мішані ліси, широкі лісосмуги, сади, парки, деревні насадження у скверах та на цвинтарях.
Раціон: дрібні, переважно літаючі, комахи на різних стадіях метаморфозу, павуки.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Оксана Ралдугіна

ТРАВ'ЯНКА ЛУЧНА

Saxicola rubetra (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=12-14см, РК=22-26см, М=16-24г.

Визначення: за характерним забарвленням, поведінкою та голосом; у самця виразні білі брови, у молодих та самиці – вохристі.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: відкриті ландшафти – сухі луки в річкових долинах, пасовища, агроландшафти; нерідко трапляється на широких лісових галявинах та свіжих зрубах; не уникає пустищ у межах населених пунктів.

Раціон: комахи, дрібні м'якуни, павуки та черви.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Radovan Václav

ТРАВ'ЯНКА ЧОРНОГОЛОВА

Saxicola torquata (Linnaeus, 1766)

Розміри тіла: ДТ=11,5-13см, РК=18-21см, М=14-17г.

Визначення: за характерним забарвленням, поведінкою та голосом; у самців чорна голова та темно-бурий верх крил, надхвістя та низ тіла білий, на волі – руда пляма.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: кам'янисті місцевості, схили ярів та пагорби, порослі негустим чагарником, агроландшафти з полезахисними лісосмугами, сухі пасовища, пустища в околицях населених пунктів.

Раціон: комахи, дрібні м'якуни, павуки та черви; як виняток – насіння рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Юрій Балагула

Самиця | © Roger Wasley

КАМ'ЯНКА ЗВИЧАЙНА

Oenanthe oenanthe (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-16,5см, РК=28-31,5см, М=17-41г.
Визначення: за характером забарвлення, поведінкою та голосом.
Поширення: відповідні біотопи всієї території області.
Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: степові ділянки з кам'янистим ґрунтом, кар'єри, виходи кристалічних порід, урвища; нерідко оселяється в населених пунктах, особливо там, де є насипи будівельного сміття, покинуті будівлі, що рідко відвідуються людиною.
Раціон: дрібні комахи на різних стадіях метаморфозу.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самиця | © Roger Wasley

Самець | © Roger Wasley

ВІЛЬШАНКА

Erithacus rubecula (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=12,5-14см, РК=21-25,5см, М=16-22г.

Визначення: за характером забарвлення, поведінкою та голосом; на відміну від малої мухоловки червоний колір поширюється на щоки та ділянки навколо очей, на хвості білі плями відсутні.

Поширення: уся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: найрізноманітніші ліси та інші лісонасадження, що мають підлісок – листяні, хвойні та мішані ліси, полезахисні лісосмуги, старі фруктові сади, парки, лісопарки, міські сквери, прибудинкові деревні насадження у кварталах малоповерхової та приватної забудови тощо; відмічені випадки зимівлі.

Раціон: комахи, дрібні м'якуни, павуки та черви.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

ГОРИХВІСТКА ЗВИЧАЙНА

Phoenicurus phoenicurus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13-14,5см, РК=22-27см, М=12-20г.

Визначення: за характером забарвлення, поведінкою та голосом; на відміну від чорної горихвістки у самців помітна біла поперечна смуга на лобі, рудий низ тіла з густішим кольором на грудях та волі; самиця від самиці чорної горихвістки відрізняється світлим забарвленням низу тіла.

Поширення: спорадично по всій території області.

Характер перебування: малочисельний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: як природний, так і культурний ландшафт; тяжіє до світлих лісостанів, садів, парків, де є достатня кількість дуплистих дерев; інколи заселяє й штучні гніздівлі.

Раціон: дрібні комахи на різних стадіях метаморфозу, павуки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Roger Wasley

ГОРИХВІСТКА ЧОРНА

Phoenicurus ochruros (S.G.Gmelin, 1774)

Розміри тіла: ДТ=13-14,5см, РК=23-26см, М=14-19г.

Визначення: за характером забарвлення, поведінкою та голосом; на відміну від садової горихвістки низ тіла у самця темний, на волі та грудях – чорний; у самиці низ тіла сірувато-бурий.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: виключно антропогенний ландшафт – забудова населених пунктів.

Раціон: різноманітні комахи, їх личинки та яйця, павуки, восени – ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Олександр Матвійчук

СИНЬОШИЙКА

Luscinia svecica (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13-14см, РК=21-24см, М=15-23г.

Визначення: за характером забарвлення, поведінкою та голосом; на горлі та волі самців є велика синя пляма, у ній, на волі – помітна руда (підвид *svecica*), або біла (підвид *cyanecula*) пляма меншого розміру.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: вологі луки поблизу водойм з негустими заростями верболозу та інших чагарників; нерідко заселяє також пустища в межах населених пунктів, або на їх околицях, особливо якщо там є заболочені ділянки.

Раціон: наземні та навколоводні комахи, їхні личинки та яйця, павуки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молода самиця | © Юрій Балагула

Молодий птах | © Юрій Балагула

Самець підвиду *cyanecula* | © Олександр Матвійчук

Самець підвиду *svecica* | © Олександр Матвійчук

СОЛОВЕЙКО СХІДНИЙ

Luscinia luscinia (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=15-17см, РК=25,5-28,5см, М=22-32г.
Визначення: за характером забарвлення, поведінкою та голосом.
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.
Біотоп: чагарникові зарості та деревні насадження у долинах річок, зволожені квартали лісів; нерідко оселяється в прибережних чагарниках у межах населених пунктів.
Раціон: наземні комахи, павуки, восени – ягоди.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© MPF

© Олександр Матвійчук

ЧИКОТЕНЬ

Turdus pilaris Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=22-27см, РК=40-45,5см, М=80-140г.

Визначення: від співочого та білобрового дроздів відрізняється білими покривними перами на споді крил; від усіх інших дроздів Вінниччини – темно-коричневою спиною, сірими головою та надхвістям, вохристими плямами на волі та боках тіла з виразними чорними рисками.

Поширення: вся територія Вінницької області.

Характер перебування: численний осілий вид.

Біотоп: гніздиться на узліссях хвойних або мішаних лісів, на зрубах, у старих фруктових садах, міських та сільських парках; у позагніздовий період збирається у великі зграї (до кількох сотень особин) і кочує по території у пошуках їжі, часто відвідуючи населені пункти.

Раціон: наземні комахи, їхні личинки, багатоніжки, черви, дрібні м'якуни; восени та взимку – переважно ягоди та плоди.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

ДРІЗД ЧОРНИЙ

Turdus merula Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=23,5-29см, РК=39-45см, М=80-110г.
Визначення: від решти дроздів відрізняється забарвленням; від шпака – оливково-бурими ногами, відсутністю білих цяток в оперенні, жовтим кільцем навколо ока; довшим хвостом.
Поширення: вся територія Вінницької області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: найрізноманітніші лісостани, насамперед ті, де є хвойні породи дерев, зокрема ялини; у населених пунктах може гніздитися в кронах поодиноких старих ялин центральних районів міст; охоче селиться в міських парках, скверах, на цвинтарях, у садках присадибних ділянок, у приміській зеленій зоні, лісопарках, полезахисних лісосмугах тощо.
Раціон: дрібні наземні безхребетні; в холодну пору року – переважно ягоди.
Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Олександр Матвійчук

ДРІЗД БІЛОБРОВИЙ

Turdus iliacus Linnaeus, 1766

Розміри тіла: ДТ=19-23см, РК=34-38см, М=55-75г.

Визначення: від решти дроздів відрізняється іржаво-рудими покривними перами споду крил, виразною білою бровою; від чикотня – сірими спиною та надхвістям, білими грудьми з темними поздовжніми рисками.

Поширення: під час прольоту – вся територія Вінницької області.

Характер перебування: рідкісний пролітний та зимуючий вид.

Біотоп: будь-які місцевості, де зростають ягідні породи дерев та чагарників.

Раціон: у теплу пору року переважно жуки, личинки метеликів, мурахи, павуки; в холодну пору року – плоди, насіння і ягоди дерев та чагарників.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (NT).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

ДРІЗД СПІВОЧИЙ

Turdus philomelos C.L.Brehm, 1831

Розміри тіла: ДТ=20-22см, РК=34-38,5см, М=65-90г.

Визначення: від решти дроздів відрізняється блідо-рудим забарвленням покривних пер споду крил; темними краплеподібними плямами на легко-вохристому тлі вола та боків.

Поширення: вся територія Вінницької області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: найрізноманітніші лісонасадження – від старих великих лісів, до алей у культурному ландшафті; гніздиться як у світлих сухих, так і в темних грабових лісах з густим підліском, або без нього; може влаштовувати гнізда на землі.

Раціон: наземні комахи, їхні личинки, багатоніжки, черви, дрібні м'якуни, павуки; восени споживає також ягоди та плоди.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

© Юрій Балагула

ДРІЗД-ОМЕЛЮХ

Turdus viscivorus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=26-29см, РК=43,5-48,5см, М=110-140г.

Визначення: від білобрового та співочого дроздів відрізняється світлим сподом крил; від чикотня – чорними округлими крапками, що густо вкривають світлі воло та груди; від усіх дроздів – великими розмірами тіла.

Поширення: може траплятись на всій території області.

Характер перебування: нечисленний зимуючий вид.

Біотоп: будь-які місцевості, де зростають ягідні породи дерев та чагарників.

Раціон: в зимовий період – плоди, насіння та ягоди дерев і чагарників.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Roger Wasley

СИНИЦЯ ВУСАТА

Panurus biarmicus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-15,5см, РК=16-18см, М=12-18г.

Визначення: за характерною формою тіла та забарвленням; дорослий самець відрізняється від самиці сивою головою з виразними чорними «вусами»; молоді самці – жовтим дзьобом; молоді самиці відрізняються від дорослих самиць чорним забарвленням дзьоба.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: нечисленний осілий вид.

Біотоп: великі за площею очеретяно-рогозові масиви на узбережжях водойм.

Раціон: дрібні комахи, їхні личинки, павуки; в холодну пору року – насіння навколоводних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Оксана Ралдугіна

СИНИЦЯ ДОВГОХВОСТА

Aegithalos caudatus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13-15см, РК=18-19,5см, М=7-9г.

Визначення: за характерною формою тіла та забарвленням; окрім номінативного підвиду *caudatus*, що має суцільне біле забарвлення голови, може траплятись підвид *europaeus* з виразними чорними «бровами» та вохристим нальотом на нижній частині тіла.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: найрізноманітніші деревні насадження як в природному ландшафті, так і в межах населених пунктів; особливо часто антропогенний ландшафт птахи використовують в період осінніх та зимових кочівель.

Раціон: переважно комахи, їхні личинки та павуки.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

© Юрій Балагула

РЕМЕЗ

Remiz pendulinus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=10-11,5см, РК=16-17,5см, М=8-11г.

Визначення: від решти видів відрізняється забарвленням; самиця відрізняється від самця вужчою чорною «маскою» та відсутністю рудувато-коричневого нальоту на волі; молоді відзначаються одноманітним забарвленням голови та спини.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: поблизу водойм – у густих заростях верболозу, або інших чагарників, де влаштовує характерної форми гнізда у вигляді рукавичок, сплетених з рослинного пуху і підвішених до тонких звисаючих гілок дерев та чагарників, досить високо від землі.

Раціон: дрібні комахи та павуки; менше – насіння очерету.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Оксана Ралдугіна

Самець | © Олександр Матвійчук

ГАЇЧКА БОЛОТЯНА

Parus palustris Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=11,5-13см, РК=18-19,5см, М=9-12г.

Визначення: від гаїчки-пухляка відрізняється меншим розміром чорної плями на горлі, однотонним забарвленням усіх махових пер, але найдостовірніше – піснею.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: різнотипні лісонасадження з багатим густим підліском, особливо ті, що ростуть поряд з водотоками; в період кочівель трапляється також у населених пунктах у змішаних зграях з іншими видами синиць.

Раціон: дрібні комахи, їхні личинки, павуки; у зимовий період також насіння переважно хвойних порід дерев.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

ГАЇЧКА-ПУХЛЯК

Parus montanus Baldenstein, 1827

Розміри тіла: ДТ=12-13см, РК=16,5-21,5см, М=9-12г.

Визначення: від болотяної гаїчки відрізняється більшою чорною плямою трикутної форми на горлі, світлішими другорядними маховими перами, що при складеному крилі утворюють світліше «дзеркальце», проте найдостовірніше – піснею.

Поширення: можливі зальоти на всій території області; з початку XX століття достовірні відомості про зустріч виду на Вінниччині відсутні.

Характер перебування: залітний вид.

Біотоп: різноманітні лісонасадження.

Раціон: дрібні комахи, їхні личинки, павуки; у зимовий період також насіння переважно хвойних порід дерев.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

© Оксана Ралдугіна

СИНИЦЯ ЧОРНА

Parus ater Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=10-11,5см, РК=18-19,5см, М=8-10г.

Визначення: від великої синиці відрізняється меншим розміром, сірувато-блакитним забарвленням спини, двома білими поперечними смугами на складеному крилі, помітною білою поздовжньою плямою на потилиці та відсутністю поздовжньої чорної смуги на волі, грудях та череві.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний зимуючий вид.

Біотоп: в зимовий період широко кочує по території області, тяжіючи до різнотипних лісостанів, де переважають хвойні породи; нерідко трапляється в межах населених пунктів.

Раціон: дрібні комахи, їхні личинки, павуки; у зимовий період також насіння переважно хвойних порід дерев.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

© Олександр Матвійчук

СИНИЦЯ ВЕЛИКА

Parus major Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=13,5-15см, РК=22-25,5см, М=16-21г.

Визначення: від інших синиць відрізняється більшим розміром, виразною чорною поздовжньою смугою на волі, грудях та череві; самиця відрізняється від самця вужчою чорною смугою на нижній частині тіла; молоді особини відрізняються від молоді блакитної синиці білими крайніми стерновими перами.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: найрізноманітніші за характером біотопи, особливо під час сезонних кочівель – від прибережних заростей очерету та рогозу – до внутрішніх кварталів старих лісів; взимку часто у зграях інших видів синиць відвідує місця штучної підгодівлі в населених пунктах; в репродуктивний період трапляється там, де є дупла, різні ніші або штучні гніздівлі.

Раціон: комахи, їхні личинки, павуки; у зимовий період також насіння переважно хвойних порід дерев, трав'янистих рослин тощо.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Віталій Хусточка

СИНИЦЯ БЛАКИТНА

Parus caeruleus Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=10,5-12см, РК=20-21,5см, М=9-12г.

Визначення: від інших синиць відрізняється біло-блакитним забарвленням голови та відсутністю білих крайніх стернових пер.

Поширення: вся територія Вінницької області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: в усі сезони року може використовувати найрізноманітніші біотопи, де є деревна рослинність; у гніздовий період тяжіє до лісостанів, як природних, так і культурних – садів, парків, міських скверів тощо.

Раціон: дрібні комахи, їхні личинки, павуки; у зимовий період також насіння переважно хвойних порід дерев.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Юрій Балагула

Молодий птах | © Олександр Матвійчук

ПОВЗИК

Sitta europaea Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=12-14,5см, РК=25-28,5см, М=19-24г.

Визначення: за характерною формою тіла, забарвленням, манерою пересуватись вертикально по стовбурах дерев; самиця відрізняється від самця рівномірним вохристим нальотом на нижньому боці тіла; окрім номінативного підвиду *europaea* може трапляться підвид *caesia*, який відрізняється сильнішим рудуватим нальотом на нижньому боці тіла, за винятком білих щік.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: найрізноманітніші лісостани як природні, так і антропогенні, у тому числі й ті, що знаходяться в межах населених пунктів; взимку нерідко відвідує місця штучної підгодівлі у селітебному ландшафті.

Раціон: дрібні комахи, павуки, часто насіння рослин та горіхи.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Молодий птах | © Оксана Ралдугіна

ПІДКОРИШНИК ЗВИЧАЙНИЙ

Certhia familiaris Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=12,5-14см, РК=18-21см, М=8-12г.

Визначення: за характерною формою тіла, забарвленням, манерою пересуватись, огинаючи по спіралі стовбури дерев.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: різнотипні лісостани, у тому числі й деревні насадження в межах населених пунктів та їхніх околиць; взимку часто кочує в антропогенному ландшафті, нерідко у зграях синиць.

Раціон: переважно дрібні комахи, їхні личинки та лялечки, павуки, взимку також насіння рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Оксана Ралдугіна

© Олександр Матвійчук

ГОРОБЕЦЬ ХАТНІЙ

Passer domesticus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-16см, РК=22-26,5см, М=22-32г.

Визначення: від польового горобця самець відрізняється сірими «шапочкою» та щоками, великою чорною плямою на горлі та волі; самиця – сірими щоками та горлом, жовтуватою бровою.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: численний осілий вид.

Біотоп: переважно населені пункти, де влаштовує гнізда у будь-яких нішах (дупла дерев, штучні гніздівлі, під дахами будинків), зрідка будує відкриті гнізда сферичної форми у кронах дерев; поза населеними пунктами у гніздовий період трапляється рідко й тяжіє до різноманітних споруд (склади, зерносховища, ферми тощо).

Раціон: здебільшого рослинна їжа, пташенят вигодовує безхребетними на різних стадіях розвитку, часто живиться органічними відходами на смітниках та сміттєзвалищах.

Охоронний статус: IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Waldemar Wojdylak

ГОРОБЕЦЬ ПОЛЬОВИЙ

Passer montanus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=12,5-14см, РК=20-22см, М=19-25г.

Визначення: від хатнього горобця відрізняється дещо меншим розміром, суцільно-коричневим забарвленням верху голови, чорними цятками на білих щоках, невеликою чорною плямою на горлі; у молодих особин щоки сіруваті з чорною цяткою, на тім'ї невелика сірувата пляма з розмитими краями.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: численний осілий вид.

Біотоп: на відміну від хатнього горобця, частіше оселяється поза межами населених пунктів, влаштовуючи гнізда у дуплах дерев, норах у стінках урвищ і піщаних кар'єрів, штучних гніздівлях тощо; з кінця літа великими зграями кочує по полях, пустищах та луках.

Раціон: насіння трав'яних рослин, у тому числі зернові та олійні культури; пташенят вигодовує переважно безхребетними на різних стадіях розвитку, часто живляться органічними відходами на смітниках та сміттєзвалищах.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Roger Wasley

© Олександр Матвійчук

В'ЮРОК

Fringilla montifringilla Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=14-16см, РК=23-29,5см, М=23-29г.

Визначення: за характерною формою тіла та забарвленням; від зяблика відрізняється відсутністю білих крайніх стернових пер, білою плямою на надхвісті та попереку, поцяткованими темним боками тулуба; самець у шлюбному вбранні – чорним забарвленням голови та дзьоба.

Поширення: під час прольоту – вся територія області, на зимівлі – переважно південні райони Вінниччини.

Характер перебування: малочисельний пролітний, рідкісний зимуючий вид;

Біотоп: під час осінніх міграцій кочує по відкритих ландшафтах з багатою трав'яною рослинністю, полях з зерновими та олійними культурами, нерідко у зграях зябликів або інших в'юркових птахів.

Раціон: на прольоті та взимку переважно рослинна їжа – насіння бур'янів, культурні злаки та складноцвіті.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Самець у позашлюбному вбранні | © Оксана Ралдугіна

Самиця | © Roger Wasley

ЗЯБЛИК

Fringilla coelebs Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=14-16см, РК=24-28,5см, М=19-24г.

Визначення: за характерною формою тіла та забарвленням; від в'юрка відрізняється білими крайніми стерновими перами та оливково-зеленкавим надхвістям; самець – рудуватими влітку та коричневуватими взимку щоками та сірувато-блакитним верхом голови.

Поширення: вся територія області; зрідка зимує в різних куточках Вінниччини.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний, зрідка зимуючий вид.

Біотоп: найрізноманітніші біотопи, де є деревна рослинність; в рівній мірі щільно заселяє як природні ландшафти, так і антропогенний.

Раціон: здебільшого тваринна їжа – комахи, їхні личинки і лялечки; дещо менше – насіння трав'яних рослин, культурні олійні.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Самець | © Alexander Viduetsky

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

ЗЕЛЕНЯК

Chloris chloris (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-17см, РК=26-30см, М=20-28г.

Визначення: дзьоб конічний, порівняно короткий і товстий при основі; голова відносно велика; дзьоб та ноги світлі; у польоті добре помітні жовті плями при основі стернових і першорядних махових пер; у забарвленні виражений статевий диморфізм.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид. У позагніздовий період здійснює недалекі кочівлі.

Біотоп: узлісся та широкі галявини лісів, зруби, старі фруктові сади, лісосмуги, у межах населених пунктів – парки, сквери, цвинтарі тощо; гнізда влаштовує в густих кронах дерев та чагарників; у позагніздовий період кочує по відкритих просторах – луках, городах, полях.

Раціон: дорослі птахи поїдають насіння, ягоди та плоди дерев і чагарників, насіння однолітніх трав'яних рослин, дорослих комах та їхніх личинок; пташенят вигодовує переважно безхребетними.

Охоронний статус: БК (дод. II) IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самець | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Roger Wasley

ЧИЖ

Spinus spinus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=11-12,5см, РК=20-23см, М=12-15г.

Визначення: за характерною формою тіла та забарвленням; від зеленяка відрізняється меншим розміром, жовтим надхвістям та попереком, темними стерновими перами, що контрастують з лимонно-жовтими плямами на верхній площині крил; самиця забарвлена тьмяніше, чорна «шапочка» відсутня.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний зимуючий вид.

Біотоп: під час кочівель зграйки птахів трапляються в природних та антропогенних деревних насадженнях хвойних порід та вільхи.

Раціон: у холодну пору року – насіння хвойних порід дерев, вільхи, берези, бур'янів та трав.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Roger Wasley

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Юрій Балагула

ЩЕДРИК

Serinus serinus (Pallas, 1811)

Розміри тіла: ДТ=11-12см, РК=20-23см, М=12-15г.

Визначення: від чижа у польоті відрізняється довшим та однотонно забарвленим хвостом; самець – відсутністю чорної «шапочки» та чорної плями на горлі.

Поширення: західні, північні та центральні райони області; південніше м. Гайсина гніздування щедрика наразі не виявлене.

Характер перебування: нечисленний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: алеї у населених пунктах, пустища з розрізненими посадками молодих лип, беріз, тополь та чагарників.

Раціон: включає переважно рослинні корми – насіння, ягоди та плоди дерев і чагарників, насіння однолітніх трав'янистих рослин; пташенят вигодовують переважно безхребетними тваринами.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Waldemar Wojdylak

Самиця | © Mikelane45

КОНОПЛЯНКА

Acanthis cannabina (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=12,5-14см, РК=22-26см, М=15-20г.

Визначення: за характерною формою тіла, забарвленням та голосом; самець відрізняється від чечітки звичайної сірою головою з червоною «шапочкою» на тім'ї; у забарвленні самиці червоний колір відсутній.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: гніздиться в природному ландшафті та в населених пунктах, розміщують гнізда у кронах дерев та чагарників, віддаючи перевагу туї та ялівцю; у період міграцій та кочівель переміщується у відкриті біотопи.

Раціон: насіння лучних трав, бур'янів, деяких культурних рослин; пташенят вигодовує дрібними безхребетними.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC)

Самець у шлюбному вбранні | © Олександр Матвійчук

Самиця | © Юрій Балагула

ЩИГЛИК

Carduelis carduelis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=12-13,5см, РК=23-29см, М=14-18г.
Визначення: за характерною формою тіла, забарвленням та голосом;
Поширення: вся територія області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: у гніздовий період – узлісся світлих широколистяних, або мішаних лісів, лісосмуги, сади, парки та сквери у населених пунктах; у період кочівель – відкриті простори.
Раціон: переважно насіння бур'янів, пташенят вигодовує дрібними безхребетними.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

© Олександр Матвійчук

ЧЕЧІТКА ЗВИЧАЙНА

Acanthis flammea (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=11,5-14см, РК=20-23см, М=10-14г.

Визначення: за характерною формою тіла та забарвленням; від коноплянки відрізняється строкатішим низом тіла, чорною цяткою під дзьобом.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: нечисленний зимуючий вид.

Біотоп: під час кочівель зграйки трапляються в природних та антропогенних деревних насадженнях хвойних порід та вільхи.

Раціон: у холодну пору року – насіння хвойних порід дерев, вільхи, берези, бур'янів та трав.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Птах у зимовому вбранні | © Gediminas Gražulevičius

Самець у шлюбному вбранні | © Cephas

ШИШКАР ЯЛИНОВИЙ

Loxia curvirostra Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=15-17см, РК=28-29см, М=28-40г.
Визначення: за характерною формою тіла, перехрещеним дзьобом, забарвленням.
Поширення: відповідні біотопи усієї території області.
Характер перебування: нечисленний зимуючий вид.
Біотоп: хвойні та мішані ліси з кварталами хвойних порід, у тому числі й парки у межах населених пунктів.
Раціон: насіння хвойних порід дерев, зрідка насіння клена, бруньки листяних порід дерев.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

ЧЕЧЕВИЦЯ

Carpodacus erythrinus (Pallas, 1770)

Розміри тіла: ДТ=13,5-15см, РК=24-27см, М=20-25г.

Визначення: за характерною формою тіла, забарвленням, голосом; у самця голова, груди та спина червоні; у забарвленні самиці та молодих червоний колір відсутній.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: рідкісний гніздовий і перелітний вид.

Біотоп: чагарникові зарості, переважно верболозу, на вологих луках, у долинах річок, рідше – на заболочених лісових галявинах.

Раціон: насіння трав'яних рослин та дерев, ягоди, менше – комахи, якими вигодовує пташенят.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Самиця | © Олександр Матвійчук

Самець у шлюбному вбранні | © Олександр Матвійчук

Самець у шлюбному вбранні | © Оксана Ралдугіна

КОСТОГРИЗ

Coccothraustes coccothraustes (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16,5-18см, РК=31,5-33см, М=48-62г.
Визначення: за характерною формою тіла, потужним дзьобом, забарвленням.
Поширення: вся територія Вінницької області.
Характер перебування: звичайний осілий вид.
Біотоп: мішані та листяні ліси, лісосмуги, сади, парки, міські бульвари, цвинтарі, щільно озеленені квартали приватної забудови населених пунктів.
Раціон: кістянки, насіння плодово-ягідних та інших рослин – деревних чагарникових та трав'яних, волоські горіхи, ліщина, жолуді, бруньки, рідше – комахи, ними ж вигодовує пташенят.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Юрій Балагула

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Roger Wasley

СНІГУР

Pyrrhula pyrrhula (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=15,5-17,5см, РК=24-30см, М=22-33г.

Визначення: за характерною формою тіла, забарвленням, голосом; самиця відрізняється від самця сірувато-коричневим забарвленням низу тіла.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний зимуючий вид.

Біотоп: під час кочівель використовує найрізноманітніші біотопи, де є насадження ясена, клена, горобини, хвойних порід дерев тощо; зазвичай тримається у верхній частині крони.

Раціон: насіння хвойних та листяних порід дерев, бур'янів, ягоди.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Самиця | © Gediminas Gražulevičius

Самець | © Олександр Матвійчук

ПРОСЯНКА

Emberiza calandra (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=16-19см, РК=29-33см, М=38-55г.

Визначення: за характерною формою тіла, забарвленням; від інших птахів відрізняється притаманним вівсянкам дзьобом із зубцем на наддзьобку; від решти вівсянок – відсутністю яскравих тонів у забарвленні.

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: звичайний гніздовий та перелітний вид. У південних районах області можливі зимівлі.

Біотоп: відкриті ландшафти – поля, надзаплавні луки, пасовища, пустища, схили ярів та пагорби із різнотрав'ям і негустими заростями чагарників, поодинокими деревами; територій населених пунктів уникають.

Раціон: насіння та молоді пагони трав'яних рослин, у тому числі й культурних злаків, пташенят вигодовує також комахами.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

Дорослий птах | © Roger Wasley

Дорослий птах | © Олександр Матвійчук

ВІВСЯНКА ОЧЕРЕТЯНА

Emberiza schoeniclus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=13,5-15,5см, РК=22-27,5см, М=15-22г.

Визначення: від решти птахів відрізняється характерною формою дзьоба, забарвленням та голосом; самець у шлюбному вбранні має виразне чорне забарвлення голови та горла, білі «вуса» і «нашийник».

Поширення: відповідні біотопи всієї території області.

Характер перебування: нечисленний осілий вид.

Біотоп: вологі луки, береги річок з повільною течією, ставків та водосховищ, де є очерет та зарості чагарників.

Раціон: навколоводні та наземні комахи, їхні личинки, насіння гідрофільних рослин та лучних трав.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самиця | © Roger Wasley

Самець у позашлюбному вбранні | © Roger Wasley

Самець у шлюбному вбранні | © Gediminas Gražulevičius

ВІВСЯНКА ЗВИЧАЙНА

Emberiza citrinella Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=15,5-17см, РК=26-30см, М=24-30г.

Визначення: від решти птахів відрізняється характерною формою дзьоба, забарвленням та голосом; у забарвленні самиці та молодих особин більше темних поздовжніх рисок з боків тіла та на голові.

Поширення: вся територія області.

Характер перебування: звичайний осілий вид.

Біотоп: відкриті простори з заростями чагарників, світлі молоді ліси, лісові галявини, зруби та узлісся, лісосмуги, парки та алеї населених пунктів; взимку кочує невеликими зграями.

Раціон: в холодну пору року – насіння бур'янів та культурних рослин; у репродуктивний період – комахи, зелені частини трав'яних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Самець | © Roger Wasley

Самиця | © Gediminas Gražulevičius

ВІВСЯНКА САДОВА

Emberiza hortulana Linnaeus, 1758

Розміри тіла: ДТ=15-16,5см, РК=23,5-28,5см, М=20-28г.

Визначення: від решти птахів відрізняється характерною формою дзьоба, забарвленням та голосом; від інших вівсянок області рудуватим низом тіла, жовтими, або жовтувато-вохристими «вусами» та горлом.

Поширення: спорадично по всій території області.

Характер перебування: рідкісний гніздовий та перелітний вид.

Біотоп: полезахисні лісосмуги, зарослі чагарниками яри та балки, старі фруктові сади тощо.

Раціон: у холодну пору року – насіння та зелені частини трав'яних рослин, влітку – також комахи та їхні личинки.

Охоронний статус: БК (дод. III), IUCN (LC).

© Waldemar Wojdylak

ПУНОЧКА

Plectrophenax nivalis (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=15,5-18см, РК=27,5-33,5см, М=25-35г.
Визначення: від решти птахів відрізняється характерними обрисами тіла, забарвленням та голосом.
Поширення: під час зальотів – уся територія області.
Характер перебування: рідкісний зимуючий вид.
Біотоп: відкриті ландшафти – поля, надзаплавні луки, пасовища, пустища.
Раціон: насіння дикорослих та культурних трав'янистих рослин.
Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молода самиця | © Roger Wasley

Самець | © Roger Wasley

Самець | © Roger Wasley

ПОДОРОЖНИК ЛАПЛАНДСЬКИЙ

Calcarius lapponicus (Linnaeus, 1758)

Розміри тіла: ДТ=14-15,5см, РК=24-29см, М=20-30г.

Визначення: від решти птахів відрізняється характерними обрисами тіла, забарвленням та голосом; від очеретяної вівсянки у позашлюбному вбранні відрізняється однотонним рудувато-коричневим забарвленням брів та щік, двома поперечними білими смугами на складених крилах, жовтуватим дзьобом.

Поширення: під час зальотів – уся територія області; останні достовірні відомості про зустріч на Вінниччині стосуються початку XX століття.

Характер перебування: рідкісний залітний вид.

Біотоп: відкриті ландшафти – поля, надзаплавні луки, пасовища, пустища, схили ярів та пагорби із різнотрав'ям і негустими заростями чагарників, поодинокими деревами.

Раціон: насіння дикорослих та культурних трав'яних рослин.

Охоронний статус: БК (дод. II), IUCN (LC).

Молодий птах | © Allan Drewitt

Птах у позашлюбному вбранні | © Kevin Mayhew

ЛІТЕРАТУРА

Нижче наводимо перелік літературних джерел, які містять відомості як про нинішній склад орнітофауни Вінницької області, так і про фауну птахів регіону в минулі часи. Також список включає найбільш якісні визначники птахів України та Європи.

1. Бауман К. Заметки о первом появлении птиц весной в м. Тростянце Брацлавского уезда Подольской губернии / К. Бауман // Орнитологический вестник. – 1916. – № 2. – С.122.
2. Бурчак-Абрамович М. До орнітофауни північного Поділля (попереднє повідомлення) / М. Бурчак-Абрамович // Збірн. праць зоологічного музею. – 1935. – №14. – С.137-141.
3. Герхнер В.Ю. Матеріяли до вивчення птахів Поділля / В.Ю. Герхнер // Труди Фіз.-Мат. Ц. і д.д. – Т.VI. – Вип. 3. – Київ, 1928. – С.131-192.
4. Жежрін В.П. Хижі птахи України та їх охорона / В.П. Жежерін. – К.: Рад. школа, 1961. – 42с.
5. Кістяківський О.Б. Курині. Голуби. Рябки. Пастушки. Журавлі. Дрохви. Кулики. Мартини. / О.Б. Кістяківський. – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – 432с. (Фауна України. Птахи. Т. 4).
6. Лысенко В.И. Гусеобразные. – К.: Наук. думка, 1991. – 208с. (Фауна Украины. Птицы; Т.5. Вып.3).
7. Любущенко С.Ю Колоніальні навколоводні птахи Вінницької області та їх охорона / С.Ю. Любущенко // Тези доповідей VII Вінницької обласної краєзн. конф. – Вінниця, 1989. – С.50-51.
8. Любущенко С.Ю. К биологии желтоголовой трясогузки в Подольском Побужье / С.Ю. Любущенко, В.Г. Табачишин // Матеріали II конференції молодих орнітологів України. – Чернівці, 1996. – С.112-114.
9. Любущенко С.Ю. Чайки и крачки в Винницкой области / С.Ю. Любущенко, В.Г. Табачишин // Матер. II конф. молодих орнітологів України. – Чернівці, 1996. – С.108-112.
10. Матвійчук О.А. Орнітофауна водно-болотних комплексів м. Вінниці / О.А. Матвійчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. – 2005 р. – №1-2 (25). – С. 40-44.
11. Матвійчук О.А. Колоніальні чаплеві (Ardeidae) Вінницького Побужжя / О.А. Матвійчук, В.В. Серебряков // Питання біоіндикації та екології. – 2008. – Вип. 13. – № 1. – С. 113-119.
12. Матвійчук О.А. Чисельність та поширення хижих птахів у Вінницькій області / О.А. Матвійчук, А.Б. Пірхал // Новітні дослідження соколоподібних та сов: III Міжн. наук. конф. «Хижі птахи України», Кривий Ріг, 24-25 жовтня 2008 р. – Кривий Ріг, 2008. – С. 235-240.
13. Матвійчук О.А. Орнітофауна Верхнього і Середнього Побужжя / О.А. Матвійчук, В.В. Серебряков. – К.: Фітосоціоцентр, 2010. – 280с.
14. Матвійчук О. Ретроспективна оцінка орнітофауни Подільського Побужжя / Олександр Матвійчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2015. – №2 (302). – С. 61-65.
15. Матвійчук О.А. Видовий склад та екологічна структура авіфауни Верхнього і Середнього Побужжя / О.А. Матвійчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. – 2015р. – №2 (63). – С. 41-46.

16. Матвійчук О.А. Кадастр наземних тетрапод Вінницької області / О.А. Матвійчук, А.Б. Пірхал, В.Ю. Ремінний; за заг. ред. В.Г. Кур'яти. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 436с.
17. Матвійчук О.А. Проблеми охорони птахів заповідних територій Вінницької області / О.А. Матвійчук, В.В. Серебряков // Зоологічна наука у сучасному суспільстві: Всеукраїнська наук. конф., присвячена 175-річчю заснування кафедри зоології, Київ-Канів, 15-18 вересня 2009 р. – К.: Фітосоціоцентр, 2009. – С. 279-281.
18. Матвєєв М.Д. Орнітофауна Східного Поділля / М.Д. Матвєєв // Пріоритети орнітологічних досліджень: VIII конф. орнітологів заходу України., 10-13 квіт. 2003 р. – Кам'янець-Подільський, 2003. – С.49-56.
19. Мудрак О.В. Раритети тваринного світу Поділля: стан, загрози, збереження / О.В. Мудрак, О.А. Матвійчук, Г.В. Мудрак, М.Д. Матвєєв, М.В. Дребет, І.С. Осадчук, М.М. Ганчук / За заг. ред. О.В. Мудрака. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 564с.
20. Носаченко А.В. Орнитофауна окрестностей Погребища (Винницкая область) в 1918-1921гг. / А.В. Носаченко // Авіфауна України. – 2008. – Вип. 4. – С.6-49.
21. Определение пола и возраста воробьиных птиц фауны СССР. Справочник / [авт. текста Н.В. Виноградова, В.Р. Дольник, В.Д. Ефремов, В.А. Паевский]. – М.: Наука, 1976. – 189с.
22. Очеретный Д.Г. Зимняя орнитофауна юга Винницкой области / Д.Г. Очеретный // Авіфауна України. – 1998. – Вип .1. – С.36-39.
23. Очеретный Д.Г. Материалы по фенологии миграций птиц в Тульчинском районе Винницкой области / Д.Г. Очеретный // Авіфауна України. – 1998. – Вип. 1. – С.74-82.
24. Пашковський В.М. Дещо з орнітологічних досліджень на Тульчинщині // Природа Тульчинщини: (Тульчинщина: краєзнав. збірн.) / Пашковський В.М. – Тульчин, 1929. – С.108-109.
25. Портенко Л.А. Очерк фауны птиц Подольской губернии / Л.А. Портенко // Бюл. Моск. о-ва испыт. природы. Секция биологов. – 1928. – №XXXVII. – Ч. I. – С.92-198.
26. Птахи України під охороною Бернської конвенції: [заг. ред. Г.Г. Гаврись]. – К., 2003. – 394с.
27. Птицы Советского Союза / [сост. Г.П. Дементьев, Р.Н. Мекленбурцев, А.М. Судиловская, Е.П. Спангенберг] – М.: «Советская наука», 1951. – Т.2. – 480с.
28. Птицы Советского Союза / [сост. Г.П. Дементьев, Е.П. Спангенберг, А.К. Рустамов и др.] – М.: «Советская наука», 1953. – Т.5. – 804с.
29. Птицы СССР / [сост. А.И. Иванов и др.]. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1951. – Ч. I. – 282с.
30. Птицы СССР / [сост. Л.А. Портенко]. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1960. – Ч.IV. – 416с.
31. Птицы СССР. История изучения. Гагары, поганки, трубконосые / [отв. ред. В.Д. Ильичев, В.Е. Флинт]. – М.: Наука, 1982. – 446с.
32. Селиверстов Н.М. Каталог оологической коллекции А.В. Носаченко / Селиверстов Н.М. – Черкассы: Издатель Чабаненко Ю., 2007. – 144с.
33. Серебряков В.В. Попередня оцінка стану орнітоценозів антропогенних ландшафтів Верхнього Побужжя у гніздовий період / В.В. Серебряков, О.А. Матвійчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. – 2006. – № 3-4 (30). – С. 94-100. Смогоржевський Л.О. Гагари. Норці. Трубконосі. Веслоногі. Голінасті. Фламінго. / Л.О. Смогоржевський. – К.: Наук. думка, 1979. – 187с. (Фауна України. Птахи. Т.5. Вип.1).
34. Страутман Ф.И. Птицы западных областей УССР / Ф.И. Страутман. – Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1963. – Т.1. – 182с.

35. Страутман Ф.И. Птицы западных областей УССР / Ф.И. Страутман. – Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1963. – Т.2. – 199с.
36. Табачишин В.Г. Порівняльна еколого-фауністична характеристика зимового населення птахів урбанізованих ландшафтів міст Вінниці і Саратова / В.Г. Табачишин, С.Ю. Любущенко, Є.В. Зав'ялов // Пріоритети орнітологічних досліджень: матер. VIII конф. орнітологів заходу України. – Кам'янець-Подільський, 2003. – С.175-176.
37. Фауна України / [В.М. Зубаровський]. – Київ: «Наукова думка», 1977. – Т.V. – Вип. 2: Хижі птахи. – 1977. – 332с.
38. Фесенко Г.В. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України / Г.В. Фесенко, А.А. Бокотей. – Київ–Львів, 2007. – 111с.
39. Фесенко Г.В. Птахи фауни України: польовий визначник / Г.В. Фесенко, А.А. Бокотей. – К., 2002. – 416с.
40. Храневич В. Нарис фавни Поділля. Ч. 1. Ссавці та птахи / Василь Храневич. – Вінниця, 1925. – 121с.
41. Храневич В. Птахи Поділля. Огляд систематичний / Василь Храневич. – Вінниця, 1925. – 66с.
42. Храневич В. Минуле фавни Поділля / Василь Храневич. – Вінниця, 1926. – 25с.
43. Jonsson L. Ptaki Europy i obszaru Srodziemnomorskiego / L. Jonsson – Warszawa: MUSA SA, 1998. – 560 p.
44. Svensson L. The most complete field guide to the birds of Britain and Europe / L. Svensson, K. Mullarney, D. Zettersrom, P.J. Grant. – Trento: Harper Collins Publishers, 1999. – 386p.
45. Svensson L. Identification guide to European Passerines / Lars Svensson. – Stockholm, 2005. – 368p.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ ПТАХІВ

Баклан великий 15
Балабан 86, 87
Баранець великий 138
звичайний 137
малий 136
Бджолоїдка звичайна 180
Берестянка звичайна 239
Беркут 82, 83
Боривітер звичайний 96, 97
Брижач 131
Бугай 16
Бугайчик 17
Вівсянка звичайна 306
очеретяна 304, 305
садова 307
Вівчарик весняний 245
жовтобровий 247
ковалик 246
Вільшанка 258
Вивільга 217
Волове очко 228
Ворона сіра 225
В'юрок 283
Гагара червоношия 8
чорношия 9
Гаїчка болотяна 273
пухляк 274
Галка 223
Гоголь 46
Голуб сизий 161
синяк 160
Горіхівка 222
Горихвістка звичайна 259
чорна 260, 261
Горлиця звичайна 163
садова 162
Горобець польовий 282
хатній 281
Грак 224
Грицик великий 141
Гуска білолоба 28, 29
сіра 26, 27
Дерихвіст степовий 142
Деркач 110
Дрізд білобровий 267
омелюх 269
співочий 268
чорний 266
Дрімлюга 175
Дрохва 111
Дятел білоспинний 196
звичайний 188, 189
малий 194, 195
середній 193
сірійський 190, 191
Жайворонок білокрилий 201
лісовий 205
польовий 204
рогатий 202
степовий 200
Жовна зелена 182, 183
сива 184, 185
чорна 186, 187
Журавель сірий 101
Зеленяк 286, 287
Зимняк 68, 69
Змієїд 74, 75
Зозуля 164
Золотомушка жовточуба 248, 249
Зяблик 284, 285
Кам'янка звичайна 257
Канюк звичайний 72, 73
степовий 70, 71
Квак 18
Кібчик 94, 95
Кобилочка річкова 231
солов'їна 230
цвіркун 232
Коловодник болотяний 123
великий 124
звичайний 125

лісовий 122
ставковий 127
чорний 126
Коноплянка 291
Косар 23
Костогриз 298, 299
Крех великий 50
малий 48
середній 49
Крижень 34
Кропив'янка прудка 244
рябогруда 240
садова 241
сіра 243
чорноголова 242
Крук 226
Крутиголовка 192
Крячок білокрилий 155
білощокий 156
малий 158
річковий 157
чорний 154
Кулик-довгоніг 120
сорока 121
Кульон великий 140
Куріпка сіра 98
Курочка водяна 106, 107
Ластівка берегова 197
міська 199
сільська 198
Лебідь-кликун 31
шипун 30
Лелека білий 24
чорний 25
Лиска 108, 109
Лунь лучний 58, 59
очеретяний 60, 61
польовий 54, 55
степовий 56, 57
Мартин жовтоногий 143
звичайний 148, 149
малий 152, 153
сивий 150, 151
сріблястий 144, 145
чорнокрилий 146, 147
Мухоловка білошия 251
мала 252, 253
сіра 254
строката 250
Набережник 130
Нерозень 36
Огар 32, 33
Одуд 181
Омелюх 227
Орел-карлик 76, 77
Орлан-білохвіст 84, 85
Осоїд 66, 67
Очеретянка велика 238
лучна 234
прудка 233
садова 235
ставкова 237
чагарникова 236
Пастушок 102
Пелікан рожевий 14
Перепілка 99
Підкоришник звичайний 280
Підорлик великий 78, 79
малий 80, 81
Підсоколик великий 90, 91
малий 92, 93
Пірникоза велика 13
мала 10
сірощока 12
чорношия 11
Пісочник великий 118
малий 119
Плавунець круглодзьобий 128, 129
Плиска біла 212
жовта 210
жовтоголова 211
Побережник білохвостий 133
малий 132
чорногрудий 134, 135
Повзик 279
Погонич звичайний 103
малий 104, 105
Подорожник лапландський 310
Попелюх 42
Посмітюха 203

Припутень 159
Просянка 302, 303
Пугач 166, 167
Пуночка 308, 309
Ремез 272
Рибалочка 178, 179
Сапсан 88, 89
Свищ 37
Серпокрилець чорний 176
Сивка звичайна 116, 117
морська 114, 115
Сиворакша 177
Синиця блакитна 278
велика 276, 277
вусата 270
довгохвоста 271
чорна 275
Синьга 47
Синьошийка 262, 263
Сипуха 174
Сич хатній 170
Скопа 51
Слуква 139
Снігур 300, 301
Сова болотяна 168
вухата 165
сіра 172, 173
яструбина 171
Совка 169
Сойка 220
Соловейко східний 264
Сорока 221
Сорокопуд сірий 216
терновий 214, 215
чорнолобий 213
Тинівка лісова 229
Трав'янка лучна 255
чорноголова 256
Фазан 100
Чайка 112,113
Чапля руда 22
сіра 21
Чепура велика 19
мала 20
Чернь білоока 43
морська 45
червонодзьоба 41
чубата 44
Чечітка звичайна 294
Чечевиця 296, 297
Чиж 288, 289
Чикотень 265
Чирянка велика 39
мала 35
Шилохвіст 38
Широконіска 40
Шишкар ялиновий 295
Шпак звичайний 218
рожевий 219
Шуліка рудий 52
чорний 53
Щеврик лісовий 207
лучний 208
польовий 206
червоногрудий 209
Щедрик 290
Щиглик 292, 293
Яструб великий 62, 63
малий 64, 65

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ ПТАХІВ

Acanthis cannabina 291
flammea 294
Accipiter gentilis 62, 63
nisus 64, 65
Acrocephalus arundinaceus 238
dumctorum 235
paludicola 233
palustris 236
schoenobaenus 234
scirpaceus 237
Actitis hypoleucos 130
Aegithalos caudatus 271
Alauda arvensis 204
Alcedo atthis 178, 179
Anas acuta 38
clypeata 40
crecca 35
penelope 37
platyrhynchos 34
querquedula 39
strepera 36
Anser albifrons 28, 29
anser 26, 27
Anthus campestris 206
cervinus 209
pratensis 208
trivialis 207
Apus apus 176
Aquila chrysaetos 82, 83
clanga 78, 79
pomarina 80, 81
Ardea cinerea 21
purpurea 22
Asio flammeus 168
otus 165
Athene noctua 170
Aythya ferina 42
fuligula 44
marila 45
nyroca 43
Bombycilla garrulus 227
Botaurus stellaris 16
Bubo bubo 166, 167
Bucephala clangula 46
Buteo buteo 72, 73
lagopus 68, 69
rufinus 70, 71
Calcarius lapponicus 310
Calidris alpina 134, 135
minuta 132
temminckii 133
Caprimulgus europaeus 175
Carduelis carduelis 292, 293
Carpodacus erythrinus 296, 297
Certhia familiaris 280
Charadrius dubius 119
hiaticula 118
Chlidonias hybrida 156
leucopterus 155
niger 154
Chloris chloris 286, 287
Ciconia ciconia 24
nigra 25
Circaetus gallicus 74, 75
Circus aeruginosus 60, 61
cyaneus 54, 55
macrourus 56, 57
pygargus 58, 59
Coccothraustes coccothraustes 298, 299
Columba livia f. domestica 161
oenas 160
palumbus 159
Coracias garrulus 177
Corvus corax 226
cornix 225
frugilegus 224
monedula 223
Coturnix coturnix 99
Crex crex 110
Cuculus canorus 164
Cygnus cygnus 31

olor 30
Delichon urbica 199
Dendrocopos leucotos 196
major 188, 189
medius 193
minor 194, 195
syriacus 190, 191
Dryocopus martius 186, 187
Egretta alba 19
garzetta 20
Emberiza calandra 302, 303
citrinella 306
hortulana 307
schoeniclus 304, 305
Eremophila alpestris 202
Erithacus rubecula 258
Falco cherrug 86, 87
columbarius 92, 93
peregrinus 88, 89
subbuteo 90, 91
tinnunculus 96, 97
vespertinus 94, 95
Ficedula albicollis 251
hypoleuca 250
parva 252, 253
Fringilla coelebs 284, 285
montifringilla 283
Fulica atra 108, 109
Galerida cristata 203
Gallinago gallinago 137
media 138
Gallinula chloropus 106, 107
Garrulus glandarius 220
Gavia arctica 9
stellata 8
Glareola nordmanni 142
Grus grus 101
Haematopus ostralegus 121
Haliaeetus albicilla 84, 85
Hieraaetus pennatus 76, 77
Himantopus himantopus 120
Hippolais icterina 239
Hirundo rustica 198
Ixobrychus minutus 17
Jynx torquilla 192
Lanius collurio 214, 215
excubitor 216
minor 213
Larus argentatus 144, 145
cachinnans 143
canus 150, 151
fuscus 146, 147
minutus 152, 153
ridibundus 148, 149
Limosa limosa 141
Locustella fluviatilis 231
luscinioides 230
naevia 232
Loxia curvirostra 295
Lullula arborea 205
Luscinia luscinia 264
svecica 262, 263
Lymnocryptes minimus 136
Melanitta nigra 47
Melanocorypha calandra 200
leucoptera 201
Mergus albellus 48
merganser 50
serrator 49
Merops apiaster 180
Milvus migrans 53
milvus 52
Motacilla alba 212
citreola 211
flava 210
Muscicapa striata 254
Netta rufina 41
Nucifraga caryocatactes 222
Numenius arquata 140
Nycticorax nycticorax 18
Oenanthe oenanthe 257
Oriolus oriolus 217
Otis tarda 111
Otus scops 169
Pandion haliaetus 51
Panurus biarmicus 270
Parus ater 275
caeruleus 278
major 276, 277
montanus 274

palustris 273
Passer domesticus 281
montanus 282
Pelecanus onocrotalus 14
Perdix perdix 98
Pernis apivorus 66, 67
Phalacrocorax carbo 15
Phalaropus lobatus 128, 129
Phasianus colchicus 100
Philomachus pugnax 131
Phoenicurus ochruros 260, 261
phoenicurus 259
Phylloscopus collybita 246
sibilatrix 247
trochilus 245
Pica pica 221
Picus canus 184, 185
viridis 182, 183
Platalea leucorodia 23
Plectrophenax nivalis 308, 309
Pluvialis apricaria 116, 117
squatarola 114, 115
Podiceps cristatus 13
grisegena 12
nigricollis 11
ruficollis 10
Porzana parva 104, 105
porzana 103
Prunella modularis 229
Pyrrhula pyrrhula 300, 301
Rallus aquaticus 102
Regulus regulus 248, 249
Remiz pendulinus 272
Riparia riparia 197
Saxicola rubetra 255
torquata 256
Scolopax rusticola 139
Serinus serinus 290
Sitta europaea 279
Spinus spinus 288, 289
Sterna albifrons 158
hirundo 157
Streptopelia decaocto 162
turtur 163
Strix aluco 172, 173
Sturnus roseus 219
vulgaris 218
Surnia ulula 171
Sylvia atricapilla 242
borin 241
communis 243
curruca 244
nisoria 240
Tadorna ferruginea 32, 33
Tringa erythropus 126
glareola 123
nebularia 124
ochropus 122
stagnatilis 127
totanus 125
Troglodytes troglodytes 228
Turdus iliacus 267
merula 266
philomelos 268
pilaris 265
viscivorus 269
Tyto alba 174
Upupa epops 181
Vanellus vanellus 112, 113

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК АНГЛІЙСЬКИХ НАЗВ ПТАХІВ

Bee-eater 180
Bittern 16
  Little 17
Blackbird 266
Blackcap 242
Bluethroat 262, 263
Brambling 283
Bullfinch 300, 301
Bunting Corn 302, 303
  Lapland 310
  Ortolan 307
  Reed 304, 305
  Snow 308, 309
Bustard Great 111
Buzzard 72, 73
  Honey 66, 67
  Long-legged 70, 71
  Rough-legged 68, 69
Chaffinch 384, 385
Chiffchaff 246
Coot 108, 109
Cormorant 15
Corncrake 110
Crake Little 104, 105
  Spotted 103
Crane 101
Crossbill 295
Crow Hooded 225
Cuckoo 164
Curlew 140
Divers *see Loons*
Dove Collared 162
  Rock 161
  Stock 160
  Turtle 163
Duck Ferruginous 43
  Tufted 44
Dunlin 134, 135
Dunnock 229
Eagle Booted 76, 77
  Golden 82, 83
  Lesser Spotted 80, 81
  Short-toed 74, 75
  Spotted 78, 79
  White-tailed 84, 85
Egret Great 19
  Little 20
Falcon Red-footed 94, 95
Fieldfare 265
Flycatcher Collared 251
  Pied 250
  Red-breasted 252, 253
  Spotted 254
Gadwall 36
Garganey 39
Godwit Black-tailed 141
Goldcrest 248, 249
Goldeneye 46
Goldfinch 292, 293
Goosander 50
Goose Greylag 26, 27
  White-fronted 28, 29
Goshawk 62, 63
Grebe Black-necked 11
  Great Crested 13
  Little 10
  Red-necked 12
Greenfinch 286, 287
Greenshank 124
Gull Black-headed 148, 149
  Common 150, 151
  Herring 144, 145
  Lesser Black-backed 146, 147
  Little 152, 153
  Yellow-legged 143
Harrier Hen 54, 55
  Marsh 60, 61
  Montagu's 58, 59
  Pallid 56, 57
Hawfinch 298, 299
Heron Grey 21
  Night 18

Purple 22
Hobby 90, 91
Hoopoe 181
Jackdaw 223
Jay 220
Kestrel 96, 97
Kingfisher 178, 179
Kite Black 53
Red 52
Lapwing 112, 113
Lark Calandra 200
Crested 203
Shore 202
White-winged 201
Linnet 291
Longspur Lapland
Loon Black-throated 9
Red-throated 8
Magpie 221
Mallard 34
Martin House 199
Sand 197
Merganser Red-breasted 49
Merlin 92, 93
Moorhen 106, 107
Nightingale Thrush 264
Nightjar 175
Nutcracker 222
Nuthatch 279
Oriole Golden 217
Osprey 51
Owl Barn 174
Eagle 166, 167
Hawk 171
Little 170
Long-eared 165
Scops 169
Short-eared 168
Tawny 172, 173
Oystercatcher 121
Partridge 98
Pelican White 14
Peregrine 88, 89
Phalarope Red-necked 128, 129
Pheasant 100
Pintail 38
Pipit Meadow 208
Red-throated 209
Tawny 206
Tree 207
Plover Golden 116, 117
Grey 114, 115
Little Ringed 119
Ringed 118
Pochard 42
Red-crested 41
Pratincole Black-winged 142
Quail 99
Rail Water 102
Raven 226
Redpoll 294
Redshank 125
Spotted 126
Redstart 259
Black 260, 261
Redwing 267
Robin 258
Roller 177
Rook 224
Rosefinch Scarlet 296, 297
Ruff 131
Saker 86, 87
Sandpiper Common 130
Green 122
Marsh 127
Wood 123
Scaup 45
Scoter Common 47
Serin 290
Shelduck Ruddy 32, 33
Shoveler 40
Shrike Great Grey 216
Lesser Grey 213
Red-backed 214, 215
Siskin 288, 289
Skylark 204
Smew 48
Snipe 137
Great 138
Jack 136

Sparrow House 281
Tree 282
Sparrowhawk 64, 65
Spoonbill 23
Starling 218
Rose-coloured 219
Stilt Black-winged 120
Stint Little 132
Temminck's 133
Stonechat 256
Stork Black 25
White 24
Swallow 198
Swan Mute 30
Whooper 31
Swift 176
Teal 35
Tern Black 154
Common 157
Little 158
Whiskered 156
White-winged Black 155
Thrush Mistle 269
Song 268
Tit Bearded 270
Blue 278
Coal 275
Great 276,277
Long-tailed 271
Marsh 273
Penduline 272
Willow 274
Treecreeper 280
Wagtail Citrine 211
Pied 212
Yellow 210
Warbler Aquatic 233
Barred 240
Blyth's Reed 235
Garden 241
Grasshopper 232
Great Reed 238
Icterine 239
Marsh 236
Reed 237
River 231
Savi's 230
Sedge 234
Willow 245
Wood 247
Waxwing 227
Wheatear 257
Whinchat 255
Whitethroat 243
Lesser 244
Wigeon 37
Woodcock 139
Woodlark 205
Woodpecker Black 186, 187
Great Spotted 188, 189
Green 182, 183
Grey-headed 184, 185
Lesser Spotted 194, 195
Middle Spotted 193
Syrian 190, 191
White-backed 196
Woodpigeon 159
Wren 228
Wryneck 192
Yellowhammer 306

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК РОСІЙСЬКИХ НАЗВ ПТАХІВ

Аист белый 24
черный 25
Баклан большой 15
Балобан 86 87
Бекас 137
Белобровик 267
Беркут 82, 83
Вальдшнеп 139
Варакушка 262, 263
Веретенник большой 141
Вертишейка 192
Воробей домовый 281
полевой 282
Ворон 226
Ворона серая 225
Выпь большая 16
малая 17
Вьюрок 283
европейский 290
Вяхирь 159
Гагара краснозобая 8
чернозобая 9
Гаичка буроголовая 274
черноголовая 273
Галка 223
Галстучник 118
Гаршнеп 136
Гоголь обыкновенный 46
Голубь сизый 161
Горихвостка обыкновенная 259
чернушка 260, 261
Горлица кольчатая 162
обыкновенная 163
Грач 224
Гусь белолобый 28, 29
серый 26, 27
Дербник 92, 93
Деряба 269
Дрозд певчий 268
черный 266
Дрофа 111
Дубонос обыкновенный 298, 299
Дупель 138
Дятел белоспинный 196
большой пестрый 188, 189
зеленый 182, 183
малый пестрый 194, 195
седой 184, 185
сирийский 190, 191
средний 193
Жаворонок белокрылый 201
лесной 205
полевой 204
рогатый 202
степной 200
хохлатый 203
Желна 186, 187
Жулан обыкновенный 214, 215
Журавль серый 101
Завирушка лесная 229
Зарянка 258
Зеленушка обыкновенная 286, 287
Зимняк 68, 69
Зимородок обыкновенный 178, 179
Змееяд 74, 75
Зуек малый 119
Зяблик 284, 284
Иволга обыкновенная 217
Каменка обыкновенная 257
Камышевка-барсучок 234
болотная 236
вертлявая 233
дроздовидная 238
садовая 235
тростниковая 237
Камышница 106, 107
Канюк обыкновенный 72, 73
Кваква 18
Кедровка 222
Клест обыкновенный 295
Клинтух 160
Клуша 146, 147

Кобчик 94, 95
Козодой обыкновенный 175
Колпица 23
Конек краснозобый 209
лесной 207
луговой 208
полевой 206
Коноплянка 291
Королек желтоголовый 248, 249
Коростель 110
Коршун красный 52
черный 53
Крапивник 228
Крачка белокрылая 155
белощекая 156
малая 158
речная 157
черная 154
Кроншнеп большой 140
Крохаль большой 50
длинноносый 49
Кряква 34
Кукушка обыкновенная 164
Кулик-воробей 132
сорока 121
Курганник 70, 71
Куропатка серая 98
Лазоревка обыкновенная 278
Ласточка береговая 197
городская 199
деревенская 198
Лебедь-кликун 31
шипун 30
Лунь болотный 60, 61
луговой 58, 59
полевой 54, 55
степной 56, 57
Луток 48
Лысуха 108, 109
Московка 275
Мухоловка-белошейка 251
малая 252, 253
пеструшка 250
серая 254
Неясыть серая 172, 173
Нырок красноносый 41
Овсянка обыкновенная 306
садовая 307
тростниковая 304, 305
Огарь 32, 33
Орел-карлик 76, 77
Орлан-белохвост 84, 85
Осоед обыкновенный 66, 67
Пастушок 102
Пеликан розовый 14
Пеночка-весничка 245
теньковка 246
трещотка 247
Перевозчик 130
Перепел 99
Перепелятник 64, 65
Песочник белохвостый 133
Пересмешка зеленая 239
Пищуха обыкновенная 280
Плавунчик круглоносый 128, 129
Поганка большая 13
малая 10
серощекая 12
черношейная 11
Погоныш 103
малый 104, 105
Подорлик большой 78, 79
малый 80, 81
Подорожник 310
Поползень обыкновенный 279
Поручейник 127
Просянка 302, 303
Пуночка 308, 309
Пустельга обыкновенная 96, 97
Ремез обыкновенный 272
Ржанка золотистая 116, 117
Рябинник 265
Сапсан 88, 89
Сверчок обыкновенный 232
речной 231
соловьиный 230
Свиристель 227
Свиязь 37
Сизоворонка 177
Синица большая 276, 277

длиннохвостая 271
усатая 270
Синьга 47
Сипуха 174
Скворец обыкновенный 218
розовый 219
Скопа 51
Славка-завирушка 244
садовая 241
серая 243
черноголовая 242
ястребиная 240
Снегирь обыкновенный 300, 301
Сова болотная 168
ушастая 165
ястребиная 171
Сойка 220
Соловей обыкновенный 264
Сорока 221
Сорокопут серый 216
чернолобый 213
Сплюшка 169
Стриж черный 176
Сыч домовый 170
Тетеревятник 62, 63
Тиркушка степная 142
Травник 125
Трясогузка белая 212
желтая 210
желтоголовая 211
Тулес 114, 115
Турухтан 131
Удод 181
Улит большой 124
Утка серая 36
Фазан 100
Филин 166, 167
Фифи 123
Ходулочник 120
Хохотунья 143
Цапля большая белая 19
малая белая 20
рыжая 22
серая 21
Чайка малая 152, 153
озерная 148, 149
серебристая 144, 145
сизая 150, 151
Чеглок 90 ,91
Чекан луговой 255
черноголовый 256
Чернеть белоглазая 43
красноголовая 42
морская 45
хохлатая 44
Чернозобик 134, 135
Черныш 122
Чечевица обыкновенная 296, 297
Чечетка обыкновенная 294
Чибис 112, 113
Чиж 288, 289
Чирок-свистунок 35
трескунок 39
Шилохвость 38
Широконоска 40
Щегол черноголовый 292, 293
Щеголь 126
Щурка золотистая 180

ЗМІСТ

Передмова ... 3
Орнітофауна Вінниччини та умови її формування ... 4
Структура визначника ... 6
Ряд ГАГАРОПОДІБНІ Gaviiformes ... 8
Родина Гагарові Gaviidae ... 8
Ряд ПІРНИКОЗОПОДІБНІ Podicipediformes ... 10
Родина Пірникозові Podicipedidae ... 10
Ряд ПЕЛІКАНОПОДІБНІ PELECANIFORMES ... 14
Родина Пеліканові Pelecanidae ... 14
Родина Бакланові Phalacrocoracidae ... 15
Ряд ЛЕЛЕКОПОДІБНІ CICONIIFORMES ... 16
Родина Чаплеві Ardeidae ... 16
Родина Лелекові Ciconiidae ... 24
Ряд ГУСЕПОДІБНІ ANSERIFORMES ... 26
Родина Качкові Anatidae ... 26
Ряд СОКОЛОПОДІБНІ FALCONIFORMES ... 51
Родина Скопові Pandionidae ... 51
Родина Яструбові Accipitridae ... 52
Родина Соколові Falconidae ... 86
Ряд КУРОПОДІБНІ GALLIFORMES ... 98
Родина Фазанові Phasianidae ... 98
Ряд ЖУРАВЛЕПОДІБНІ GRUIFORMES ... 101
Родина Журавлеві Gruidae ... 101
Родина Пастушкові Rallidae ... 102
Родина Дрохвові Otididae ... 111
Ряд СИВКОПОДІБНІ CHARADRIIFORMES ... 112
Родина Сивкові Charadriidae ... 112
Родина Чоботарові Recurvirostridae ... 120
Родина Куликосорокові Haematopodidae ... 121
Родина Баранцеві Scolopacidae ... 122
Родина Дерихвостові Glareolidae ... 142
Родина Мартинові Laridae ... 143
Ряд ГОЛУБОПОДІБНІ COLUMBIFORMES ... 159
Родина Голубові Columbidae ... 159
Ряд ЗОЗУЛЕПОДІБНІ CUCULIFORMES ... 164
Родина Зозулеві Cuculidae ... 164
Ряд СОВОПОДІБНІ STRIGIFORMES ... 165
Родина Совові Strigidae ... 165

Родина Сипухові Tytonidae....174
Ряд ДРІМЛЮГОПОДІБНІ CAPRIMULGIFORMES....175
Родина Дрімлюгові Caprimulgidae....175
Ряд СЕРПОКРИЛЬЦЕПОДІБНІ APODIFORMES....176
Родина Серпокрильцеві Apodidae....176
Ряд СИВОРАКШЕПОДІБНІ CORACIIFORMES....177
Родина Сиворакшеві Coraciidae....177
Родина Рибалочкові Alcedinidae....178
Родина Бджолоїдкові Meropidae....180
Ряд ОДУДОПОДІБНІ UPUPIFORMES....181
Родина Одудові Upupidae....181
Ряд ДЯТЛОПОДІБНІ PICIFORMES....182
Родина Дятлові Picidae....182
Ряд ГОРОБЦЕПОДІБНІ PASSERIFORMES....197
Родина Ластівкові Hirundinidae....197
Родина Жайворонкові Alaudidae....200
Родина Плискові Motacillidae....206
Родина Сорокопудові Laniidae....213
Родина Вивільгові Oriolidae....217
Родина Шпакові Sturnidae....218
Родина Воронові Corvidae....220
Родина Омелюхові Bombycillidae....227
Родина Воловоочкові Troglodytidae....228
Родина Тинівкові Prunellidae....229
Родина Кропив'янкові Sylviidae....230
Родина Золотомушкові Regulidae....248
Родина Мухоловкові Muscicapidae....250
Родина Суторові Paradoxornithidae....270
Родина Довгохвостосиницеві Aegithalidae....271
Родина Синицеві Paridae....272
Родина Повзикові Sittidae....279
Родина Підкоришникові Certhiidae....280
Родина Горобцеві Passeridae....281
Родина В'юркові Fringillidae....283
Родина Вівсянкові Emberizidae....302
Література....311
Алфавітний покажчик українських назв птахів....314
Алфавітний покажчик латинських назв птахів....317
Алфавітний покажчик англійських назв птахів....320
Алфавітний покажчик російських назв птахів....323

О. Матвійчук, А. Пірхал, А. Відуецький

ПТАХИ ВІННИЧЧИНИ

Рецензенти: д.б.н., проф. **Черничко Й.І.**
д.б.н., проф. **Фурман Ю.М.**
к.б.н., с.н.с. **Бокотей А.А.**
Домашевський С.В.

Художнє оформлення **Величука А.М.**

Підписано до друку 10.10.17.
Формат 84х60/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Agora .
Умов. друк. арк. 20,50. Обл.-вид. арк. 19,06.
Наклад 160 прим. Зам. № 4536.

Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д.Ю.

Видавець та виготовлювач ТОВ «Нілан-ЛТД»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.
21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000.